

MASTEROPPGAVE

Emnekode: SO330S

Navn: Elin Akselvoll Solsvik

Mobbing som sosialt problem – om ulike forståelser og tiltak

Dato: 18.05.22

Totalt antall sider: 92

Forord

Å skrive en masteroppgave har vært en utfordrende og lærerik prosess. Det å utdype seg i mobbing som tema har vært utrolig spennende. Innlevering av masteroppgaven markerer slutten på en lang periode som student. Gjennom alle årene som student har jeg lært mye – både faglig og om meg selv.

I denne prosessen har jeg fått god støtte og hjelp fra flere personer, som jeg gjerne vil benytte anledningen til å takke.

Jeg vil rette en stor takk til veilederen min, Linda Sjøfjell, for mange gode, tydelige og konstruktive tilbakemeldinger. Veiledningstimene vi har hatt via Teams har alltid vært preget av hyggelige og lærerike samtaler.

Til slutt vil jeg takke min familie, min samboer og mine venner. Jeg setter stor pris på all støtten og oppmuntringen jeg har fått. Takk for alle sosiale sammenkomster, som har vært viktige avbrekk fra masteroppgaveskrivingen.

Oslo, 18.05.2022

Elin Aksenvoll Solsvik

Sammendrag

Denne oppgaven bygger på en dokumentanalyse og en litteraturstudie som sammen skal besvare problemstillingen: «*Hvordan blir mobbing fremstilt og forstått som sosialt problem og hvilke tiltak blir iverksatt for å bekjempe mobbing blant barn og unge?*»

Opgaven er forankret i et sosialkonstruktivistisk perspektiv der virkeligheten forstås som samfunnsskapt eller konstruert. Sosialt arbeid og sosiale problemer er viktig for å kunne redegjøre for mobbing som fenomen. Teoretiske forståelser av mobbing, utenforskap og marginalisering, sosiale problemer og Bacchi sin analytiske tilnærming til policy dokumenter er utvalgte teorier.

Et sentralt funn i masteroppgaven er at mobbing har utviklet seg til å bli forstått som et sosialt problem. Det har gått fra å være noe som angår det enkelte individ som opplever mobbing, til å være noe samfunnet tar ansvar for. Tiltak for å håndtere mobbing har blitt iverksatt på både individ- og systemnivå. Tilsyn i friminutter, samarbeid mellom skole og foreldre, holdningsskapende arbeid, mobbeombud og endring i lovverk er blant tiltakene som har blitt iverksatt for å håndtere mobbing blant barn og unge i Norge, i perioden fra 1975 til 2019.

Funn fra litteraturstudien viser at tradisjonell og digital mobbing inneholder mange likhetstrekk og må derfor forstås som ett fenomen. Det er likevel diskusjoner i forskningslitteraturen rundt definisjonen av digital mobbing, når det gjelder kriteriet om gjentakelse, som er et kriterium i definisjonen av tradisjonell mobbing.

Innholdsfortegnelse

Forord	i
Sammenheng	ii
Tabeller	v
1.0 Introduksjon	1
1.1 Innledning	1
1.2 Tema	2
1.3 Problemstilling	4
1.4 Avgrensninger	5
1.5 Tilknypning til sosialt arbeid	5
1.6 Oppgavens oppbygging	7
2.0 Teori	8
2.1 Innledning	8
2.2 Sosiale problemer	8
2.2.1 Sosialkonstruktivisme	9
2.3 Teoretiske forståelser av mobbing som fenomen	10
2.3.1 Olweus og tradisjonell mobbing	10
2.3.2 Digital mobbing	11
3.0 Metode	16
3.1 Innledning	16
3.2 Dokumentanalyse	16
3.2.1 Utvelgelse og fremgangsmåte	17
3.3 Litteraturstudie	21
3.3.1 Databaser	22
3.3.2 Inklusjons- og eksklusjonskriterier	23
3.3.3 Søkeord/kombinasjoner	24
3.3.4 Utvelgelse av artikler	26
3.4 Studiens kvalitet	28
3.5 Fordeler og ulemper	29
3.6 Etikk	30
3.7 Oppsummering	31
4.0 Dokumentanalyse	32
4.1 Introduksjon	32
4.2 Dokumentanalyse av stortingsmeldinger og NOU-er	33
4.3 Oppsummering av analysen	44

5.0 Litteraturstudie	49
5.1 Innledning.....	49
5.2 Utvalgte artikler.....	50
5.3 Oppsummering av litteraturstudie	60
6.0 Avslutning med diskusjon	64
6.2 Videre forskning	70
Litteraturliste	71
Vedlegg.....	80
Vedlegg A: tabeller med analytiske kategorier.....	80
Vedlegg B: Søkematrise.....	84
Vedlegg C: Beskrivelse av utvalgte vitenskapelige artikler.....	85

Tabeller

3.1 Oversikt over seks analytiske kategorier.....	18
4.1 Oversikt over utvalgte NOU-er og stortingsmeldinger.....	33
5.1 Oversikt over utvalgte artikler.....	50

1.0 Introduksjon

1.1 Innledning

I 1969 ble begrepet mobbing brukt for første gang av den svenske skolelegen Peter-Paul Heinemann i en artikkel i tidsskriftet *Liberal Debatt* (NOU 2015: 2, s. 67). Selv om handlinger som i dag går under definisjonen av mobbing har eksistert lenge, var det ikke før på 1970-tallet at man startet å systematisk samle inn mer informasjon om mobbing (Olweus, 1992, s. 13).

Mobbing er et problem som oppleves av enkeltpersoner, men som i dag er et fenomen som angår hele samfunnet og omtales som et sosialt problem. Sosiale problemer er kollektive problemer som ikke kan tillegges en person (Meeuwisse et al., 2002, s. 263). I denne oppgaven skal det ses nærmere på utviklingen av mobbing som sosialt problem, og hvordan mobbing blir fremstilt og forstått som sosialt problem. Jeg skal også se på hvilke tiltak som har vært iverksatt for å motvirke dette problemet.

63 000 skoleelever mobbes regelmessig 2-3 ganger i måneden eller oftere. Disse tallene har lenge vært ganske stabile (Aarø, 2015). Mobbing er et begrep som favner mye og det har etter hvert blitt mange handlinger som inngår i dette begrepet. Dan Olweus, en sentral forsker innenfor feltet, definerer mobbing slik: «*En person er mobbet eller plaget når han eller hun, gjentatte ganger og over en viss tid, blir utsatt for negative handlinger fra en eller flere andre personer*» (Olweus, 1992, s. 17). Denne definisjonen baserer seg på det man kaller *tradisjonell mobbing*, og inneholder tre betingelser for hva som kan kalles mobbing: bevisste negative handlinger, gjentakelse og ubalanse i styrkeforhold mellom mobber og mobbeoffer (Olweus, 1992, s. 17-18).

De siste årene har digital mobbing vokst fram som en ny form for å utøve mobbing.

Undersøkelser utført av UngData i 2021 viste at 3% av ungdomsskole- og videregående elever rapporterte at de ble nettmobbet minst hver 14. dag (Bakken, 2021, s. 48). Digital mobbing kan defineres på følgende måte: “*Cyberbullying is any behaviour performed through electronic or digital media by individuals or groups that repeatedly communicates hostile or aggressive messages intended to inflict harm or discomfort on others*” (Tokunga, 2010, s. 278). Samnøen (2014, s. 11) definerer digital mobbing som: «*en hvilken som helst oppførsel utført gjennom digital medier - av individer eller grupper - som gjentatte ganger kommuniserer fiendtlige eller aggressive meldinger med intensjon om å påføre ubehag eller skade på andre*».

Videre i kapittelet skal tema, problemstilling, avgrensinger og tilknytning til sosialt arbeid presenteres.

1.2 Tema

I denne masteroppgaven skal jeg undersøke hvordan mobbing forstås og fremstilles som sosialt problem, og hvilke tiltak som iverksettes for å håndtere problemet. Dette skal jeg gjøre ved å bruke empiri, fra en dokumentanalyse og en litteraturstudie. Jeg velger å ta utgangspunkt i mobbing som foregår blant barn og unge. Valget om å ta utgangspunkt i mobbing blant barn og unge i denne oppgaven kommer av tidligere utdannings- og arbeidserfaringer. I tillegg vil jeg belyse dette temaet på grunn av de alvorlige konsekvensene mobbing kan medføre. Barn og unge som blir utsatt for mobbing har betydelig økt risiko for å utvikle psykiske problemer (Aarø, 2015). Å utvikle psykiske problemer er alvorlige konsekvenser av mobbing og jeg ser derfor på dette som et viktig tema å utdype seg i.

Etter at jeg hadde bestemt meg for å fokusere på mobbing blant barn og unge i oppgaven, leste jeg tidligere rapporter fra UngData for å få mer inspirasjon. UngData er en stor, landsdekkende spørreundersøkelse som gjennomføres hvert år på ungdomsskoler og videregående skoler i Norge. Målet med undersøkelsene er å få en oversikt over hvordan dagens ungdom har det (Bakken, 2021, s. 1). Rapportene inneholder funn knyttet til en rekke temaer, blant annet livskvalitet, venner, vold og trakassering, rusmidler, helse og mobbing. Noe som fanget min oppmerksomhet i UngData rapporten fra 2021 angående mobbing er at omfanget av selvrapporert mobbing ikke har endret seg særlig mye over tid, til tross for nasjonale kampanjer og skolebaserte tiltak (Bakken, 2021, s. 7). Hva skal til for å redusere omfanget av mobbing? Å finne et eksakt svar på dette store spørsmålet er en utfordring, men funn fra forskning kan bidra til å utvikle mer tilpassede tiltak. Det er begrenset med ny kunnskap som kan komme ut av en masteroppgave, men en motivasjon for å utdype meg i temaet mobbing er nettopp fordi det er et vedvarende problem som ikke er løst.

Barn og unge befinner seg mye av tiden på skolen, og skolen vil derfor være en arena hvor mobbing oppstår. Innføringen av kapittel 9 A i opplæringsloven fra 2017, gir skolen som aktør på samfunnsnivå større ansvar og plikt for å sikre at elever har det trygt og godt på skolen (Opplæringsloven, 1998, § 9 A-2). Det er likevel viktig å understreke at mobbing ikke *kun* er et skoleansvar. Mobbing er ikke bare et problem i skolen, det er et samfunnsproblem (Vangsnes, 2018). Barn og unge oppholder seg i arenaer utenfor skolen, hvor mobbing også kan oppstå. I tillegg har fremveksten av digital mobbing gjort at man kan oppleve mobbing til enhver tid og

hvor som helst. For å ta tak i mobbing som problem må man derfor ha et helhetssyn som strekker seg utenfor skolens område. Dersom mobbing skal tas på alvor må det erkjennes på et nasjonalt nivå at det er et betydelig samfunnsproblem (Sandsleth, 2007, s. 81). Myndighetene må ha en forståelse av at problemet angår hele samfunnet, og ikke kun er et problem i skolen. På tross av at selve mobbingen skjer i interaksjon mellom individer, vil det altså angå og påvirke det samfunnet vi lever i.

Digital mobbing gjør at den tidligere forståelsen av mobbing endres. Man får nye måter å nå ofre på, og er en form for mobbing som ikke er like synlig som tradisjonell mobbing. Mange av de som opplever tradisjonell mobbing opplever også digital mobbing. Tall fra Elevundersøkelsen 2021 viser at 43,8 % av de som blir mobbet digitalt også er utsatt for tradisjonell mobbing (Wendelborg, 2022, s. 19). De to formene for mobbing inneholder mange likhetstrekk, men skiller seg også fra hverandre på enkelte områder. Mobiltelefoner og PC-er gjør at man er tilgjengelig hele tiden, som gjør at mobbeofre aldri slipper unna. Man har ingen fysiske trygge steder som fører til at alle private og trygge steder oppleves utrygge (Staksrud, 2013, s. 45). En annen måte den digitale mobbingen skiller seg fra tradisjonell mobbing på, er muligheten til at audiovisuelt innhold kan brukes som en del av mobbingen. Dette kan være bilder, videoer og/eller lydklipp hvor vedkommende er i en «uheldig» situasjon. Det kan også være audiovisuelt innhold hvor vedkommende selv har tatt intime bilder, som senere har blitt delt, mot vedkommende sitt ønske (Staksrud, 2013, s. 46).

Mobbing har i lang tid vært et mye omtalt tema innenfor politikken og media. Selv husker jeg sangen «*Stopp, ikke mobb! Dette her er kameraten min!*» som vi sang på barneskolen på tidlig 00-tallet. Flere kampanjer for å håndtere mobbing ble lansert lenge før den tid. Den første nasjonale kampanjen knyttet til mobbing ble gjennomført i 1983 (NOU 2015: 2, s. 47). Etter den tid har en rekke tiltak og holdningskampanjer blitt innført, blant annet Olweus-programmet, ZERO-programmet, RESPEKT-programmet (Aarø, 2015) og «Manifest mot mobbing» (NOU 2015: 2, s. 49). Innenfor media har historier til enkeltpersoner som har vært ofre for mobbing blitt presentert, blant annet Caroline som ble tilkjent 1,4 millioner i erstatning som følge av mobbing på skolen gjennom flere år (Solli, 2022). Omtalen rundt temaet viser at det er et tema som settes på dagsorden, og interesserer og berører allmennheten.

1.3 Problemstilling

Oppgavens problemstilling er:

«Hvordan blir mobbing fremstilt og forstått som sosialt problem og hvilke tiltak blir iverksatt for å bekjempe mobbing blant barn og unge?»

For å besvare oppgavens problemstilling skal jeg benytte meg av to metoder; dokumentanalyse og litteraturstudie. Kapittel 3 inneholder en presentasjon av de utvalgte metodene. I dokumentanalysen skal jeg analysere utvalgte politiske dokumenter fra 1975 til 2019 for å undersøke hvordan mobbing som problem har utviklet seg og hvilke tiltak som ble iverksatt i tidsperioden. Litteraturstudien inneholder åtte artikler hvor innholdet skal brukes til å besvare problemstillingen sammen med dokumentanalysen.

Et ideal er at en problemstilling skal tilføre ny kunnskap. Med dette menes at problemstillingen skal bygge på det som finnes av tidligere forskning på samme område (Jacobsen, 2015, s. 78).

Denne oppgavens problemstilling bygger på tidligere forskning på mobbing for å gi ny kunnskap om temaet. Ny kunnskap kan bety å utvide eller gå i dybden på forståelsen av mobbing som fenomen, som vi allerede vet en del om.

For å gjøre problemstillingen mer konkret er den operasjonalisert ved hjelp av tre forskningsspørsmål:

I dokumentanalysen skal følgende forskningsspørsmål belyses:

- *«Hvilke forståelser av mobbing som fenomen fremkommer i offentlige dokumenter fra 1975-2019 og hva innebærer de?»*
- *«Hvilke sammenhenger kan vi se mellom ulike forståelser av mobbing og måten problemet blir håndtert på?»*

Forskningsspørsmål som skal belyses i litteraturstudien er:

- *«Hvordan blir tradisjonell og digital mobbing fremstilt i forskningslitteraturen og hva innebærer dette for de tiltakene som iverksettes mot mobbing blant barn og unge?»*

Problemstillingen skal besvares ved hjelp av tre forskningsspørsmål og to former for empiri. Ved å se gjennom tidligere politiske dokumenter er målet å identifisere hvilke forståelser av mobbing som beskrives i de offentlige dokumentene fra 1975 til 2019. Det kan også gi svar på hvordan mobbing har utviklet seg til å bli omtalt som et sosialt problem. Empiri fra litteraturstudiet vil gi informasjon om hvordan tradisjonell og digital mobbing blir fremstilt og forstått i forskningslitteraturen. De utvalgte artiklene vil vise likheter og forskjeller mellom

tradisjonell og digital mobbing. Likhetene og forskjellene som beskrives, kan si noe om tradisjonell mobbing og digital mobbing blir forstått som ett fenomen, eller to separate fenomener adskilt fra hverandre. Om de blir forstått som ett fenomen eller to ulike, kan ha betydning for hvilke tiltak som iverksettes for å håndtere mobbing blant barn og unge. Å undersøke hvilke tiltak som iverksettes er en viktig del av problemstillingen for å undersøke hvordan myndighetene forstår fenomenet mobbing. Tiltakene myndighetene iverksetter viser hva de tenker må endres og hvordan «problemet» tolkes (Bacchi, 2010, s. 2).

Et formål med masteroppgaven er at den skal bidra med noe nytt. Med utgangspunkt i allerede eksisterende kunnskap, er målet med denne oppgaven å gi en ny beskrivelse og fremstilling av forståelsen av mobbing. Dette skal gjøres ved å samle funn fra tekster og artikler, og bruke utvalgt teori for å diskutere de aktuelle funnene.

1.4 Avgrensninger

I denne oppgaven skal det avgrenses til mobbing blant barn og unge. Jeg velger å fokusere på barn og unge i grunnskole- og videregåendealder. Dette utelukker forskning fra barnehager, som er et område det er stort behov for å forskes mer på (Aaseth et al., 2021, s. 67) Mobbing på arbeidsplassen er heller ikke en arena som skal diskuteres i denne oppgaven. Arbeidstilsynet omtaler mobbing som et alvorlig arbeidsmiljøproblem. 3,4 % av alle yrkesaktive rapporterer at de blir utsatt for mobbing på arbeidsplassen én gang i måneden eller mer (Lysberg et al., 2020, s. 5).

1.5 Tilknytning til sosialt arbeid

Denne masteroppgaven er skrevet i tilknytning til studiet master i samfunnsvitenskap med fordypning sosialt arbeid, og det vil derfor være naturlig å knytte mobbing opp mot sosialt arbeid.

Sosialt arbeid defineres som et praksisbasert yrke og en akademisk disiplin som fremmer sosial endring og utvikling, sosialt samhold, myndiggjøring og frigjøring av mennesker. Innenfor sosialt arbeid er prinsipper om sosial rettferdighet, menneskerettigheter, kollektivt ansvar og respekt for mangfold sentralt. Underbygget av teorier om sosialt arbeid, samfunnsfag, humaniora og kunnskap om urfolk, involverer sosialt arbeid mennesker og strukturer for å møte utfordringer i livet og styrke menneskers livskår (Fellesorganisasjonen, 2017).

Sosialt arbeid er et fag som stadig er i forandring, og påvirkes av kulturelle, økonomiske, politiske og sosiale forhold i ulike land rundt om i verden (Banks, 2012, s. 1). Arbeidet foregår på ulike nivåer: individ-, gruppe- og samfunnsnivå, og innenfor mange arenaer, hvor sosialarbeidere forholder seg til mennesker i ulike situasjoner, innenfor forskjellige rammer (Berg et al., 2015, s. 19). På individnivå innebærer sosialt arbeid å henvende seg til enkeltpersoner som oppsøker, vil henvist til, eller pålagt kontakt med sosialarbeider. Sosialt arbeid kan også være rettet mot flere individer samtidig, for eksempel i arbeid med familier. Arbeid for å endre strukturer og forhold i samfunnet som bidrar til å skape sosiale utfordringer og opprettholdelse av sosial ulikhet, skjer på samfunnsnivå (Berg et al., 2015, s. 25).

Når man jobber innenfor sosialt arbeid, jobber man ofte i tre sentrale spenningsfelt: forholdet mellom individ og samfunn, forholdet mellom hjelp og kontroll og forholdet mellom teori og praksis. Å jobbe innenfor et spenningsfelt handler om å jobbe i en kontekst hvor motpoler må tas hensyn til, man har ikke et «enten-eller»-perspektiv, men heller et «både-og»-perspektiv. (Levin, 2015, s. 36). I tilknytning til oppgavens tema, mobbing, vil forholdet mellom individ og samfunn være et spenningsfelt som er relevant. For å se på hvordan mobbing forstås som et sosialt problem, vil det ikke være hensiktsmessig å kun se på faktorer rundt, og i, individet, men også å se på strukturelle forhold i samfunnet bidrar til at mobbing forstås som et sosialt problem.

Forholdet mellom individ og samfunn kan knyttes til et kjernebegrep innenfor sosialt arbeid; «personen i situasjonen». Dette innebærer at en person er et resultat av omgivelsene vedkommende lever i (Levin, 2021, s. 10). Som sosialarbeidere skal man jobbe ut fra å forstå personen ut fra den situasjonen og samfunnet den er en del av. I sosialt arbeid vektlegger man forholdet mellom individ og samfunn for å gripe kompleksiteten som hører til for at sosiale problemer utvikles og opprettholdes. Forhold ved både individet, dets omgivelser og samfunnet vil være viktige forståelsesrammer (Levin, 2015, s. 38). Å forstå denne kompleksiteten er et utgangspunkt for å hjelpe.

Sosionomer er et eksempel på en yrkesgruppe som jobber innenfor sosialt arbeid. En sosionom har kompetanse i å forstå sammenhenger mellom enkeltindivider, familie og samfunn for å legge til rette for utvikling og mestring. Knyttet til temaet mobbing kan en sosionom, som for eksempel er ansatt på en skole, bidra til å fremme gode psykososiale miljø blant elever og lærere, og har kompetanse for å forebygge, redusere og løse sosiale problemer på gruppe- og individnivå (Borg & Lyng, 2019, s. 12).

1.6 Oppgavens oppbygging

Denne masteroppgaven består av seks kapitler. Kapittel 1, Introduksjon, inneholder presentasjon av tema, problemstilling, avgrensninger og tilknytning til sosialt arbeid. I oppgavens andre kapittel, teori, introduseres utvalgte teorier som skal benyttes i oppgavens diskusjonsdel. Kapittel 3 beskriver metodene som er brukt for å besvare oppgavens problemstilling. I kapittel 4 blir utvalgte politiske dokumenter fra 1975 til 2019 analysert og avrundet med en oppsummering av analysen. Litteraturstudien presenteres i kapittel 5, og avsluttes også med en oppsummering. Det siste kapittelet, kapittel 6, er avslutningskapittelet. Her skal de viktigste funnene fra dokumentanalysen og litteraturstudien samles og diskuteres ved hjelp av teori.

2.0 Teori

2.1 Innledning

I dette kapittelet skal oppgavens utvalgte teori presenteres. Teori handler om antagelser og kunnskaper om virkeligheten, og uttrykker noe allment ved å vise til mønstre som kan være typiske for mange personer, og ikke til konkrete hendelser (Johannessen et al., 2021, s. 28). Ved utvelgelse la jeg vekt på å velge få teorier, slik at jeg kunne gå i dybden på de utvalgte. Teoriene skal brukes for å belyse funn i dokumentanalysen og litteraturstudien.

De utvalgte teoretiske ramme for denne oppgaven er: sosiale problemer og sosialkonstruktivism, teoretiske forståelser av mobbing som fenomen, utenforskap og marginalisering. En kort beskrivelse av Bacchi sin analytiske tilnærming til policy dokumenter blir også presentert, før en mer utfyllende beskrivelse vil bli presentert i metodekapittelet, kapittel 3.

2.2 Sosiale problemer

Sosiale problemer en påstått situasjon som går imot en stor gruppe menneskers verdier og hvor man er enige om at handling må til for å endre situasjonen (Rubington & Weinberg, 2011, sitert i Ellingsen & Levin, 2015, s. 49). En påstått situasjon vil si at folk snakker om det og det har gjerne fått media og politikernes oppmerksomhet. Forhold som går imot en stor gruppe menneskers verdier kan vises ved at politikere, profesjonsgrupper eller enkeltpersoner fremmer sitt verdisyn i det offentlige rom. Å være enige om at handling må til for å endre situasjonen er siste kriteriet i denne definisjonen av sosiale problemer. Denne definisjonen har blitt kritisert fordi det forutsetter enighet, og det kan stilles spørsmål om sosiale problemer eksisterer uavhengig av enighet eller ikke (Ellingsen & Levin, 2015, s. 49).

Meeuwisse et al. (2002, s. 136) sin definisjon på sosiale problemer er: *«et sosialt problem bør oppfattes som en relasjon, som avstanden mellom det som anses som normalt og akseptabelt i et samfunn til en gitt tid, og til det som oppfattes som problematiske, ikke-ønskelige fenomener»*. Det må foreligge et avvik mellom hvordan en situasjon er og hvordan den bør være. Hva man anser som normalt og akseptabelt endrer seg i løpet av tiden, derfor vil også hva som anses som sosiale problemer endre seg (Meeuwisse et al., 2002, s. 136). Når individer og grupper i et samfunn tillegger fenomener betydning og mening, og bestemte forhold får

karakterer av et sosialt problem, oppstår prosessen som skaper et sosialt problem (Meeuwisse et al., 2002, s. 137).

I forholdet mellom individ og samfunn oppstår sosiale problemer. Man kan skille mellom private, personlige problemer og sosiale problemer som angår strukturer i samfunnet. Det kan være samfunnsmessige årsaker til at problemer for individet oppstår, det kan få konsekvenser for samfunnet og det vil kreve en innsats fra samfunnet og individet for å gjøre noe med problemet (Berg et al., 2015, s. 26). Et problem som gjelder en person alene, er ikke et sosialt problem. Dersom problemet gjelder flere, kan man si at problemet er sosialt der strukturelle forhold spiller inn (Ellingsen & Levin, 2015, s. 47-48). For å forstå hvordan sosiale problemer oppstår og opprettholdes trenger vi en forståelse av samfunnet rundt oss, alt fra samfunnet lovverk, politikk, normer og verdier (Berg et al., 2015, s. 26). Å sette et klart skille på når et problem blir et sosialt problem kan være utfordrende.

Payne (1998, sitert i Meeuwisse et al., 2002, s. 40-41) beskriver utviklingen av et sosialt problem som en prosess i fire stadier. Først må et bestemt problem defineres som sosialt. Det er i dette stadiet hvor et problem går fra å bli oppfattet som et individuelt problem, til et problem som angår hele samfunnet. Den andre stadiet innebærer at man definerer det sosiale problemet som noe man kan gjøre noe med gjennom politiske og/eller samfunnsmessige tiltak/mål. I det tredje stadiet defineres fenomenet som et sosialt problem som krever en bestemt type inngrep. På det siste stadiet må de som jobber med sosialt arbeid vise at det finnes metoder, teorier og ressurser som kan håndtere det definerte sosiale problemet. I dette siste stadiet kan det skje endringer i hvor problemet skal plasseres.

2.2.1 Sosialkonstruktivisme

Sosialkonstruktivisme er en betegnelse på et perspektiv som innebærer at vår kunnskap om virkeligheten er sosialt konstruert. Mennesket er et samfunnsvesen, et sosialt vesen som blir formet av og former andre mennesker, og skaper og blir skapt av samfunnet (Berger & Luckmann, 2000, s. 11) Dette skjer i en gjensidig påvirkning mellom individ og samfunn, som utvikler det som blir vår virkelighet (Berger & Luckmann, 2000, s. 9).

For å forstå sosialkonstruktivisme er «virkelighet» og «kunnskap» to begreper som henger sammen. Begrepet «virkelighet» kan defineres som en kvalitet som er knyttet til fenomener som vi erkjenner har en eksistens uavhengig av vår egen vilje. «Kunnskap» kan defineres som

vissheten om at fenomener er virkelige og at de er i besittelse av visse kjennetegn (Berger & Luckmann, 2000, s. 24). Det fleste mennesker tar sin virkelighet og kunnskap for gitt. Hva som er en persons virkelighet, kan variere fra personer og samfunn. En norsk persons virkelighet, kan være en annen virkelighet for personer i andre samfunn (Berger & Luckmann, 2000, s. 25). En forståelse av samfunnets «virkelighet» krever en undersøkelse av hvordan denne virkeligheten er bygget opp (Berger & Luckmann, 2000, s. 39).

Sosialkonstruktivisme og sosiale problemer er to begreper som henger sammen. Tidligere i oppgaven ble et sosialt problem omtalt som en relasjon, som avstanden mellom det som anses som normalt og akseptabelt i et samfunn til en gitt tid, og til det som oppfattes som problematisk og ikke-ønskelig (Meeuwisse et al., 2002, s. 136). Dette knytter seg til konstruktivisme. Mens et objektivistisk perspektiv forsøker å identifisere de objektive forhold som utgjør sosiale problemer, søker et konstruktivistisk perspektiv etter de sosiale, samfunnsmessige prosessene som fører til at bestemte fenomen på et bestemt tidspunkt for betegnelsen «sosiale problemer». Dette innebærer en tanke om at ingen forhold *er* sosiale problemer, men *blir* det (Meeuwisse et al., 2002, s. 136-137). Ved å ha et sosialkonstruktivistisk perspektiv på mobbing i denne oppgaven er formålet å se hvordan mobbing har utviklet seg til å bli et sosialt problem.

2.3 Teoretiske forståelser av mobbing som fenomen

Jeg har valgt å ta med teoretiske forståelser av mobbing som fenomen for å redegjøre for hvordan tradisjonell og digital mobbing blir definert og forstått. Å gi en entydig og dekkende definisjon av hva som menes med mobbing er utfordrende, fordi det finnes ulike forståelser og diskusjoner knyttet til bruken av begrepet mobbing (Lund et al., 2017). Spesielt digital mobbing er et fenomen det er knyttet stor grad av uenighet rundt hva som skal anses som mobbing (Hellevik & Øverlien, 2013, s. 6).

2.3.1 Olweus og tradisjonell mobbing

Jeg valgte å inkludere Dan Olweus sin forståelse på mobbing, fordi han er en sentral, og mye omtalt forsker som ofte blir sitert i tilknytning til litteratur som omhandler mobbing. Hans definisjon av tradisjonell mobbing er en mye brukt definisjon som er blitt internasjonalt sitert mer enn 7800 ganger (Olweus, 2017). Olweus var sentral i den første vitenskapelige evaluering av systematiske skolebaserte tiltak mot mobbing, som ble gjort i Norge (Aarø, 2015). Gjennom

2,5 år på 80-tallet ble tiltak ved 42 skoler i Bergen fulgt gjennom datainnsamlinger. Dette kan sies å være forløperen til programmet vi i dag kaller Olweus-programmet (Aarø, 2015).

Olweus sin definisjon av mobbing inneholder tre kriterier: det må inneholde bevisste negative handlinger, det må skje flere ganger over en viss tidsperiode (gjentakelse) og det må være en ubalanse i styrkeforholdet mellom mobber og mobbeoffer (Olweus, 1992, s. 17-18). I 1992 konstaterer han at mobbing er et betydelig problem i norsk grunnskole, et problem som berører et meget stort antall elever (Olweus, 1992, s. 22).

Hans definisjon av mobbing innebærer at «*negative handlinger*» må finne sted. Med dette menes: «*det er en negativ handling når noen med hensikt påfører, eller prøver å påføre, en annen person skade eller ubehag - omtrent det samme som man legger i begrepet «aggressiv handling»*» (Olweus, 1992, s. 17). En annen sentral forsker innenfor mobbing er Erling Roland, som i sin definisjon av mobbing bruker ordet vold i motsetning til Olweus som bruker betegnelsen «*negative handlinger*». De ulike ordvalgene viser at det kan være uklart hva som går under begrepet mobbing. Senere lanserte Roland en mer detaljert definisjon, i samarbeid med Grete Sørensen Vaaland. Roland & Vaaland (1996, s. 7), legger til at mobbing forutsetter et ujevnt styrkeforhold mellom offer og plager og at mobbingen foregår over tid. Dette er i tråd med Olweus sin definisjon. Erting, utestenging og fysisk plaging blir nevnt som de vanligste formene for mobbing (Roland & Vaaland, 1996, s. 7).

«*Negative handlinger*» kan utføres med ord og fysisk kontakt, men også uten ord og fysisk kontakt, ved å for eksempel «*vise grimaser eller vende ryggen til*» (Olweus, 1992, s. 18). Olweus understreker også at man ikke kan kalle det mobbing når to personer som er fysisk og/eller psykisk omtrent like sterke personer er i konflikt. Med dette mener han at det må være en viss ubalanse i styrkeforholdet mellom de involverte (Olweus, 1992, s. 18). I Olweus sin definisjon av mobbing legges det vekt på negative handlinger som utføres «*gjentatte ganger og over en viss tid*». Poenget med dette er å holde tilfeldige episoder, som iblant rettes mot én person og iblant mot andre, utenfor definisjonen av mobbing (Olweus, 1992, s. 18).

2.3.2 Digital mobbing

En forenklet måte å definere digital mobbing på er «*mobbing som mennesker utfører via elektroniske kommunikasjonsmidler, som for eksempel datamaskiner eller mobiltelefoner*» (Samnøen, 2014, s. 35). En handling som gjentas over tid, som brukes i definisjonen av tradisjonell mobbing, må forstås på en annen måte innenfor digital mobbing. Innhold kan

publiseres én gang på internett, men kan bli sett eller delt av mange mennesker. Derfor kan dette anses som en gjentakende hendelse, selv om det blir utført av andre enn opphavspersonen (Samnøen, 2014, s. 42).

En omfattende undersøkelse om digital mobbing blant barn og unge er EU Kids Online, som ble utført mellom 2017-2019 i 19 europeiske land blant barn mellom 9-16 år. I undersøkelsen trekkes det fram at det som er spesielt for digital mobbing er hvordan innhold på nettet kan deles med et stort publikum, at et angrep kan skje hvor og når som helst og at angrepet kan skje anonymt (Shamel et al., 2020, s. 52). Rapporten viser også til tidligere forskning som sier at tradisjonell og digital mobbing ofte henger sammen ved at de som er involvert i den ene formen også ofte er involvert i den andre. EU kids online sin rapport fra 2020 bruker Olweus sine kriterier for mobbing for å definere digital mobbing. Kriteriene er at det skjer flere ganger og over tid, at det utøves intensjonelt og at det er en ubalanse i maktforholdet mellom mobber og mobbeoffer. Det understrekes at ikke alle negative handlinger må bli definert som mobbing (Smahel et al., 2020, s. 52). I undersøkelsen Eu Kids Online regnes barn som oppgir at de blir plaget minst hver måned, som mobbet (Smahel et al., 2020, s. 56).

Anonymitet er et kjennetegn for digital mobbing, som skiller seg fra tradisjonell mobbing. Når mobbingen skjer via mobiltelefon og sosiale medier er det enkelt for den som mobber å være anonym (Staksrud, 2013, s. 48). Muligheten til å være anonym kan senke terskelen for hva som er greit å si og ikke, og tidligere forskning har vist at anonymiteten gjør at de som vanligvis ikke ville ha mobbet andre kan velge å gjøre dette på nettet (Staksrud, 2013, s. 50).

Å bli ekskludert går under definisjonen for tradisjonell mobbing. I den digitale verden kan ekskludering skje for eksempel når man ikke får svar på venneforespørsler man har sendt, ikke blir invitert på arrangementer og når det opprettes «grupper» man ikke får tilgang til (Staksrud, 2013, s. 50). Et eksempel kan også være når noen oppretter en gruppe om en person som brukes til å publisere negative og nedsettende informasjon om vedkommende. Når slike hendelser skjer på Internett, blir det synlig for alle.

I enkelte definisjoner av mobbing inkluderes også offerets subjektive følelse av krenkelse (Sandsleth, 2007, s. 34). En del av Sandsleth og Foldvik (2000, sitert i Sandsleth, 2007, s. 35) sin definisjon av mobbing er at handlinger som gjentas og føles ekle, sårende eller krenkende for den det gjelder, kan betegnes som mobbing. Staksrud (2013, s. 42) peker også på at det er barns egen opplevelse som bestemmer hva som er mobbing. Å inkludere subjektiv følelse av

krenkelse kan føre til en uklar avgrensning av begrepet, i og med at mennesker har individuelle tolkninger av situasjoner.

2.4 Utenforskap og marginalisering

Utenforskap og marginalisering er to begreper som henger sammen. Veien til utenforskap kalles marginalisering. En av risikogrubbene for å oppleve marginalisering er barn med en oppvekst preget av mobbing eller ensomhet (Hyggen & Ekhaugen, 2021, s. 4). Dette er årsaken til at marginalisering og utenforskap er inkludert som teoretiske perspektiver i denne oppgaven. Marginaliserte barn befinner seg i en flytende posisjon mellom integrasjon og ekskludering. Forhold ved barn sine livsbetingelser i nåtiden skaper risiko for framtidig marginalisering (Frønes & Strømme, 2014, s. 16). Barn som er involvert i mobbing kan oppleve lav trivsel på skolen og faglige problemer, noe som kan være en risiko for framtidig marginalisering.

Marginalisering er både en prosess og en tilstand (Øia, 2013, s. 30). Dette forløpet kan skje ulikt for ulike mennesker. De som regnes som marginaliserte befinner seg i en gråsoner i samfunnet, hvor de verken står helt på utsiden eller på innsiden av samfunnet. På denne måten har de manglende muligheter til å delta i samfunnet på lik linje med andre. Hyggen & Ekhaugen (2021, s. 9) beskriver hvordan marginalisering blant barn og unge kan ha konsekvenser på kort, mellomlang og lang sikt. Konsekvenser på kort sikt, blant barn og unge som er i en marginaliseringsprosess, kan være negative konsekvenser som ensomhet, mobbing, kriminalitet og risikoatferd eller psykiske lidelser. På mellomlang sikt kan marginaliseringen bestå av en gradvis større ekskludering fra samfunnet rundt. Dette kan for eksempel være ved frafall fra skole og utdanning. Til slutt finner vi konsekvenser på lang sikt, hvor marginalisering kan lede til økt risiko for utenforskap fra jobb, utdanning og sosiale arenaer i voksenlivet.

Marginalitet er noe som kjenner ut ungdomsrollen generelt i vårt samfunn (Øia, 2013, s. 28). Man er verken barn eller voksen, og står dermed litt på sidelinjen. Veien fra å være ung til voksen er en gradvis prosess mot selvbestemmelse som inneholder en rekke forventninger angående hva denne overgangen skal inneholde. Det kan være å fullføre et studieløp, gå inn i arbeidslivet eller å finne en livspartner, hvor det å mislykkes i en av disse prosessene kan få konsekvenser for hvor godt man mestrer andre (Olsen et al., 2016, s. 41). Denne perioden i livet er man i en sårbar posisjon, og for enkelte kan det ende med en marginaliseringsprosess i retning sosial utstøting og personlige problemer. Å være en del av en marginaliseringsprosess vil si å ta del i et miljø eller utøve aktivitet som knyttes til marginalisering. Det er ikke nødvendigvis

slik at man havner utenfor selv om man har vært en del av en marginaliseringsprosess, men barn og unge som har vært det har en større risiko for å havne i utenforskap senere (Hyggen & Ekhaugen, 2021, s. 8).

Utenforskap innebærer å stå utenfor viktige arenaer som skole, jobb eller andre sosiale arenaer. Begrepet er forbundet med manglende fellesskap eller tilhørighet. Mellom 6-12 % av unge mellom 16-24 år i Norden risikerer langvarig utenforskap (Olsen et al., 2016, s. 56).

Utenforskap er et komplisert fenomen fordi det ikke alltid samsvar mellom hvordan individet oppfatter seg selv og hvordan samfunnet ser på individet (Hyggen & Ekhaugen, 2021, s. 8). Fenomenet defineres av og i forhold til konkrete unges subjektive erfaringer i konkrete kontekster (Wulf-Andersen et al., 2016, s. 25). En person kan ha et nettverk en deltar i og samtidig stå utenfor jobb og utdanning. Selv om personen i denne situasjonen ikke anser å befinne seg i utenforskap, kan samfunnet rundt ha denne oppfatningen.

Marginalisering og utenforskap medfører ikke bare konsekvenser for individet, men også for samfunnet. En konsekvens er betydelige samfunnsøkonomiske kostnader. Ifølge Hyggen & Ekhaugen (2021, s. 35) sine beregninger vil de langsiktige konsekvensene av marginalisering, i form av langvarig utenforskap fra arbeidslivet, koste det norske samfunnet 73 milliarder kroner per år. Dette tallet baserer seg på tapte arbeidsinntekter, stønader/overføringer og at denne gruppen dør tidligere enn resten av befolkningen. I tillegg til de prissatte kostnadene vil langvarig utenforskap, som følge av marginalisering, kunne føre til ikke-prissatte kostnader som velferdstap som følge av dårligere helse, kriminalitetskostnader og redusert demokratisk og sosial deltakelse (Hyggen & Ekhaugen, 2021, s. 35).

2.5 Bacchi

For å analysere politiske dokumenter har jeg valgt å bruke Bacchi sin analytiske tilnærming; «What's the Problem Represented to be?» (WPR). WPR er en tilnærming som brukes for å analysere policy dokumenter ved å undersøke hvordan problemer blir representert der. På denne måten kan jeg finne ut av hvordan mobbing blir forstått som problem tilbake i tid. Tilnærmingen tar utgangspunkt i at politikk former «problemer», og at myndighetene, framfor å reagere på problemer, er aktive i produksjonen av «problemer» (Bacchi, 2009, s. 1). Bacchi mener at det finnes en underliggende antagelse om at politikk er en positiv ting som «fikser ting». Det at noe «må fikses» skaper også en forståelse av at det er noe som må fikses, altså at det finnes et problem (Bacchi, 2009). Tilnærmingen bidrar til å se på hvordan myndighetenes

rolle er med på å produsere og forme bestemte forståelser av «problemer» (Bacchi, 2009, s. 2). Spørsmålet er hvorfor noen fenomener utvikles til å bli forstått som et sosialt problem, og andre ikke.

Bacchi sin tilnærming kan forstås som både en teori og en metode. En kort beskrivelse av tilnærmingen er derfor relevant å ha med i dette kapitlet. Mer konkret om hvordan jeg har brukt Bacchi sin tilnærming for å analysere policy dokumenter, vil bli beskrevet i metodekapitlet.

2.6 Oppsummering

Dette kapitlet har beskrevet teorier som skal brukes i denne oppgaven for å belyse funn i dokumentanalysen og litteraturstudien. Jeg har redegjort for teoretiske forståelser av mobbing som fenomen. Definisjoner av sosiale problemer har blitt presentert, tillegg til et sosialkonstruktivistisk perspektiv, som ligger til grunn for å forstå hvordan sosiale problemer blir til. Jeg har også presentert begrepene utenforskap og marginalisering, og til slutt en kort redegjørelse for Bacchi sin analytiske tilnærming til policy dokumenter. Teoriene skal brukes til å diskutere og besvare problemstillingen «*Hvordan blir mobbing fremstilt og forstått som sosialt problem og hvilke tiltak blir iverksatt for å bekjempe mobbing blant barn og unge?*» i kapittel 6. Neste kapittel inneholder en redegjørelse for oppgavens valgte metode.

3.0 Metode

3.1 Innledning

Metode er måten innsamling av data har blitt gjennomført, og måten data har blitt kategorisert, analysert og tolket (Støren, 2013, s. 37). Valg av metode i denne oppgaven ble gjort etter å ha utviklet problemstilling. Metodene er valgt ut både for å *finne* empiri og for å *analysere* empirien. For å svare på problemstillingen «*Hvordan blir mobbing fremstilt og forstått som sosialt problem og hvilke tiltak blir iverksatt for å bekjempe mobbing blant barn og unge?*», søker jeg kunnskap om tidligere og nåværende forståelser av mobbing for å se hvordan det har utviklet seg til å bli et sosialt problem. Jeg søker også kunnskap om tiltakene som har blitt iverksatt, og iverksettes i dag. Dette skal jeg få svar på gjennom en dokumentanalyse og en litteraturstudie, hvor politiske dokumenter og vitenskapelige artikler skal brukes som empiri.

Jeg valgte å bruke to metoder fordi jeg mener empiri fra de to metodene kan supplere hverandre. Dokumentanalyse brukes ofte i kombinasjon med andre metoder innenfor samfunnsvitenskapelig metode (Johannessen et al., 2021, s. 239). Empiri hentet fra dokumentanalysen viser utvikling og endring i forståelsen av mobbing over de siste femti årene, mens empiri hentet fra litteraturstudien inneholder nyere forskning, som gir en mer oppdatert forståelse av hvordan fenomenet blir forstått i dag.

I dette kapittelet skal jeg beskrive valgene jeg har gjort i dokumentanalysen og litteraturstudien, og måten jeg har valgt å analysere dataene på. Utførelse av disse to metodene er måten jeg har framskaffet min empiri på.

3.2 Dokumentanalyse

Ofte omtales dokumentanalyse som en type kvalitativ innholdsanalyse hvor forsker samler inn data som skal analyseres for å fremheve viktig informasjon og sammenhenger som er relevante for det eller de forhold i samfunnet man ønsker å undersøke (Johannessen et al., 2021, s. 236). Dokumentanalyse skal benyttes som metode for å svare på problemstillingen: «*Hvordan blir mobbing fremstilt og forstått som sosialt problem og hvilke tiltak blir iverksatt for å bekjempe mobbing blant barn og unge?*» Analyse av allerede eksisterende dokumenter kan gi informasjon om en sak fra et spesielt tidspunkt og et spesielt sted (Tjora, 2017, s. 183). Stortingsmeldinger og NOU-er, som er blitt brukt i dokumentanalysen i denne oppgaven, er eksempler på hva som regnes som offentlige dokumenter (Johannessen et al., 2021, s. 237).

I tillegg til hovedproblemstillingen i oppgaven, har jeg også utviklet forskningsspørsmål til de to ulike metodene.

I dokumentanalysen skal følgende forskningsspørsmål besvares:

«Hvilke forståelser av mobbing som fenomen fremkommer i offentlige dokumenter fra 1975-2019 og hva innebærer de?»

«Hvilke sammenhenger kan vi se mellom ulike forståelser av mobbing og måten problemet blir håndtert på?»

Jeg har valgt å bruke dokumentanalyse som analyseverktøy i denne oppgaven fordi jeg har en problemstilling som hører til de tre situasjonene hvor dokumentanalyse er relevant å ta i bruk; i de situasjoner hvor det er umulig å få tak i primærdata, når vi vil finne ut av hvordan andre har tolket en hendelse eller situasjon og når vi ønsker å finne ut av hva mennesker faktisk har sagt eller gjort (Jacobsen, 2015, s. 170-171). Dette er et tema det er vanskelig å finne primærdata på. De fleste dokumentene jeg bruker er fra langt tilbake i tid, og gjør det også utfordrende å snakke mennesker om temaet, dersom det skulle vært aktuelt. Jeg vil finne ut av hvordan andre, politikere i dette tilfellet, har tolket mobbing som fenomen over en lang tidsperiode. Dette kan jeg finne ut av ved å lese politiske dokumenter fra ulike årstall. For å finne ut av hvilke tiltak som har blitt iverksatt for å håndtere mobbing vil jeg også vite hva politikere har gjort. Å bruke dokumentanalyse som metode er derfor passende, fordi foreslåtte og iverksatte tiltak står beskrevet i de ulike dokumentene. Denne redegjørelsen viser hvorfor dokumentanalyse er en relevant metode å ta i bruk for å besvare problemstillingen min.

3.2.1 Utvelgelse og fremgangsmåte

Det finnes mange typer politiske dokumenter, men på grunn av oppgavens omfang valgte jeg å avgrense til to typer dokumenter; NOU-er og stortingsmeldinger. NOU, Norges offentlige utredninger, valgte jeg å bruke fordi de inneholder ofte konkrete forslag til endring av politikken (Ulserød, 2019). Hvilke forslag til endring som foreslås, sier noe om hvordan problemet blir forstått (Bacchi, 2009, s. 3). Derfor kan tiltakene som foreslås i NOU-er, si noe om hvilke forståelser av mobbing som fremstilles og hvordan problemet blir håndtert i de aktuelle årene NOU-ene er publisert.

Hvis regjeringen velger å følge opp forslagene i NOU-er, blir dette presentert gjennom en stortingsmelding. I en stortingsmelding gis en grundig redegjørelse for regjeringens planer og

ambisjoner innenfor et bestemt område innenfor politikken (Ulserød, 2019).

Stortingsmeldinger som omhandler mobbing, vil kunne gi svar på hvordan problemet forstås og hvordan man tenker å håndtere det. Derfor har jeg valgt å bruke stortingsmeldinger som empiri. Dokumentene som er valgt ut strekker seg i en periode fra 1975 til 2019. Jeg valgte å inkludere dokumenter fra 1975, fordi det var på denne tiden ordet mobbing ble brukt for første gang i Norge (Bøge, 2019, s. 6).

Prosessene i en dokumentanalyse består av «skimming» (overfladisk undersøkelse), lesing (grundig undersøkelse) og tolkning (Johannessen et al., 2021, s. 236). I prosessen med analyse av dokumenter skjer disse fasene på samme tid. Derfor blir det ikke riktig å forklare dette som en lineær prosess. I fasen hvor man samler inn data, veksler man mellom datainnsamling og dataanalyse (Johannessen, 2021, s. 236). Samtidig som jeg valgte ut politiske dokumenter, tolket jeg innholdet og satt det inn i de analytiske kategoriene i tabellen jeg utviklet.

For å vite hva slags informasjon jeg skulle trekke ut fra dokumentene, lagde jeg en tabell med seks analytiske kategorier, inspirert av Bacchi sin tilnærming til policy dokumenter. En annen hensikt ved å lage en tabell var å systematisere utdrag fra tekstene. Tabell 3.1 viser en oversikt over de seks analytiske kategoriene jeg utviklet. Svar på alle kategoriene, fra alle dokumentene, kan leses i vedlegg A.

Forståelse av mobbing som fenomen	Definisjon	Type handlinger	Ansvar	Problemforståelse/perspektiv	Tiltak/Løsningsforslag

Tabell 3.1: Seks analytiske kategorier som skal brukes i dokumentanalysen, inspirert av Bacchi sin teori om «What's the problem represented to be?».

Bacchi sin tilnærming har vært en del av fremgangsmåten for å analysere politiske dokumenter i denne oppgaven. Tilnærmingen handler om å se på hvilke spesifikke utviklinger og avgjørelser som bidrar til å forme en bestemt problemrepresentasjon, samt å se på historien til hvordan et nåværende problem har blitt presentert tidligere (Bacchi, 2009, s. 10). For å finne ut av hva som er problemet som representeres i en spesifikk politikk er det viktig med klargjøring. En tanke her er hva du føler om noe fastslår hva du foreslår å gjøre med det, derfor vil det være riktig å si at ved å se hva som er foreslått som politiske tiltak vil vise hvordan et problem blir tenkt om (Bacchi, 2009, s. 3).

For å vite at et problem eksisterer må man telle og gjennomføre undersøkelser. En kritisk holdning til statistikk og målinger innebærer å stille seg spørsmål som: hvorfor denne statistikk, og ikke andre? Hvem blir talt? Hvordan gjøres det? (Bacchi, 2009, s. 11). Et annet mål med WPR-tilnærmingen er å undersøke hvordan et problem representeres og formidles. Det ses også på hvilke midler som brukes for å for at spesifikke problem presentasjoner når sitt tenkte publikum og hvordan enkelte problemrepresentasjoner blir dominante (Bacchi, 2009, s. 19).

Tilnærmingen til politiske dokumenter inneholder følgende seks spørsmål man kan stille tekstene:

1. What` s the “problem” represented to be in a specific policy?
2. What presuppositions or assumptions underlie this representation of the “problem”?
3. How has this representation of the “problem” come about?
4. What is left unproblematic in this problem representation? Where are the silences?
Can the “problem” be thought about differently?
5. What effects are produced by this representation of the “problem”?
6. How/where has this representation of the “problem” been produced, disseminated, and defended? How could it be questioned, disrupted and replaced?
(Bacchi, 2009, s. 2).

Jeg har ikke konsekvent brukt disse seks spørsmålene for å stille spørsmål til tekstene, men er inspirert av spørsmålene og har ut ifra dette utviklet egne spørsmål/kategorier som er stilt de utvalgte tekstene. De analytiske kategoriene, som ble presentert i tabell 3.1, er forståelse av mobbing som fenomen, definisjon, type handlinger, ansvar, problemforståelse/perspektiv og tiltak/løsningsforslag. Hvilket departement de tilhører, står også oppført i tabellen, fordi det er interessant å se hvor ansvaret for mobbing som fenomen er tillagt. Målet med de analytiske kategoriene, inspirert av Bacchi, er å vise hvordan endringene i forståelsen av mobbing har utviklet seg fra 1975 til 2019 innenfor norsk politikk. Videre i metodekapittelet vil jeg forklare de analytiske kategoriene ytterligere, og hvorfor akkurat disse seks kategoriene ble utviklet.

Forståelse av mobbing som fenomen er inkludert som analytisk kategori for å se hvordan man har forstått fenomenet over tid. Ved å se hvilke forståelser man har hatt til ulike tider, kan jeg vise hvordan fenomenet gradvis har utviklet seg til å bli forstått som et sosialt problem. De ulike forståelsene kan også vise i hvilken grad man har tatt problemet på alvor. Definisjon av mobbing er tatt med for å se hvordan man har definert mobbing under ulike tidsepoker. Ulike definisjoner til ulike tider kan vise at forståelsen av fenomenet er i endring. Et eksempel hvor

man ser endring i dette er fra NOU 1977: 6 hvor mobbing blir definert som «*plaging av medelever*» til 2019 hvor man har en mer utfyllende definisjon: «*psykisk og fysisk vold retta mot et offer, utført av enkeltpersoner og grupper*».

Type handlinger er også en relevant kategori å ha i dokumentanalysen fordi den kan vise om det har vært en endring av hvilke handlinger som går under mobbing. Knyttet til digital mobbing vil denne kategorien avdekke om det oppstår nye type handlinger ved digital mobbing, eller om de tidligere type handlinger som brukes ved tradisjonell mobbing også brukes her.

Ansvar er den fjerde kategorien jeg har utviklet. Ved å se hvor ansvaret for mobbing plasseres i perioden 1975 til 2019 kan jeg se om ansvaret har flyttet seg, forblitt hos samme aktør eller fordelt seg til flere områder av samfunnet. Problemforståelse innebærer å se på hvilken måte man har forstått mobbing som problem. Denne kategorien henger tett sammen med forståelse av mobbing som problem, men denne kategorien kan gi svar på om mobbing er et problem som blir ilagt individet eller samfunnet. Dette har noe å si for om man forstår mobbing som et problem som angår individet eller et sosialt problem. For å se hvordan mobbing har blitt håndtert de siste 50 årene i Norge er tiltak/løsningsforslag inkludert som en analytisk kategori. Bacchi mener at hvilke forslag til endring som foreslås, sier noe om hvordan problemet blir forstått (Bacchi, 2009, s. 3). Derfor vil tiltak som iverksettes for å håndtere mobbing blant barn og unge være relevant å undersøke, fordi det kan si noe om hvordan problemet blir forstått. I tabellen (se vedlegg A) er departement tatt med for å se hvor i politikken mobbeproblematikken blir håndtert. På denne måten kan man se om det er ett, eller noen få departement som omtaler problemet, eller om det fordeler seg på flere departementer.

De seks analytiske kategoriene er som tidligere nevnt utviklet inspirert av Bacchi sin tilnærming til policy dokumenter. Hvilke kategorier/spørsmål jeg velger å se etter i tekstene, avgjør hva jeg henter ut fra tekstene. Dersom jeg hadde valgt ut andre kategorier, ville dokumentanalysen inneholdt andre funn. Jeg mener at de utviklede kategoriene bidrar til å kunne besvare problemstillingen. De viser hvordan mobbing har utviklet seg som fenomen, gjennom ulike måter å se mobbing på.

I dette avsnittet vil jeg beskrive mer konkret hvordan jeg gikk fram for å finne NOU-er og stortingsmeldinger i perioden 1975-2019. For å finne politiske dokumenter gikk jeg først inn på Regjeringen sin hjemmeside, valgte «Dokument» og deretter «Meldinger til stortinget» og «NOU-er». Her får man opp søkefiltrene «Innholdstype», «Tema», «Departement» og «Tidsperiode», i tillegg til et søkefelt. I søkefeltet brukte jeg hovedsakelig ordet mobbing.

Handlinger som i dag tillegges begrepet mobbing har eksistert i lang tid, og jeg kunne derfor også ha brukt søkeord som er beslektet med mobbing, som for eksempel «mistrivsel» eller «plaging». Dette kunne vært spesielt nyttig for å finne dokumenter fra 1970-tallet, hvor ordet mobbing fortsatt var lite brukt om fenomenet. Likevel mener jeg det var hensiktsmessig å sette 1975 som nedre grense for å begrense omfanget av dokumenter å gå gjennom. Dokumenter til og med 1982 har jeg hentet fra Nasjonalbiblioteket, hvor de opprinnelige fysiske dokumentene er gjort tilgjengelig til nettfomat. Det stilles ingen krav til å avtale adgang til dokumentene da disse ligger offentlig ute for alle.

En periode på nesten 50 år inneholder en stor mengde dokumenter, derfor benyttet jeg meg av søkefunksjonen for å gjøre søket mer overkommelig. Jeg søkte opp ordet «mobbing» og foretok en overfladisk undersøkelse av treffene. Enkelte av tekstene inneholdt ordet mobbing én eller få ganger, og jeg forsto at dette ikke kunne gi svar på flere av de analytiske kategoriene jeg hadde utviklet (se vedlegg A). De tekstene hvor ordet mobbing dukket opp flere ganger, så jeg nærmere på. Jeg valgte ut dokumenter ut ifra om de kunne gi svar til de fleste analytiske kategoriene i tabellen jeg hadde utviklet på forhånd (se vedlegg A). Noen av de eldste dokumentene valgte jeg å inkludere, selv om de ikke ga svar på de analytiske kategoriene, for å vise at det var lite fokus, eller mangel på forskning på temaet, på det aktuelle tidspunktet. Et eksempel er stortingsmeldingen fra 1975 hvor det ikke er nevnt noe om forståelse av mobbing som fenomen, det finnes ingen definisjon av mobbing og ingen type handlinger av mobbing er nevnt. Mangel på denne informasjonen kan vise mangel på kunnskap om mobbing på dette tidspunktet, eller liten vilje til å prioritere det.

For å begrense antall dokumenter med tanke på oppgavens omfang, endte jeg med å velge ut elleve dokumenter; seks stortingsmeldinger og fem NOU-er. En ting jeg kunne gjort annerledes i utvelgelsen var å inkludere flere dokumenter fra 1980- og 1990-tallet. Det finnes ingen inkluderte dokumenter mellom 1982 og 1999 i denne oppgaven. Dette er et gap på 17 år som står tomt. Her kunne jeg ha inkludert flere dokumenter for å vise utviklingen over de aktuelle årene.

3.3 Litteraturstudie

Litteraturstudie er en metode hvor man studerer allerede eksisterende kunnskap som er presentert i litteraturen (Støren, 2013, s. 17). Det skaper ikke ny kunnskap, men systematiserer vitenskapelige artikler som danner en oversikt over kunnskap som finnes på temaet man undersøker. Systematisering av kunnskap vil si å søke den, samle den, vurdere den og

sammenfatte den (Støren, 2013, s. 17). Litteraturstudie skal sammen med dokumentanalysen bidra til å besvare problemstillingen: «*Hvordan blir mobbing fremstilt og forstått som sosialt problem og hvilke tiltak blir iverksatt for å bekjempe mobbing blant barn og unge?*». For å dele opp problemstillingen, har jeg utviklet forskningsspørsmål som skal besvares gjennom litteraturstudie. Dette vil igjen bidra til å svare på hovedproblemstillingen i kapittel 6.

Forskningsspørsmål for litteraturstudien er:

«Hvordan blir tradisjonell og digital mobbing fremstilt i forskningslitteraturen og hva innebærer dette for de tiltakene som iverksettes mot mobbing blant barn og unge?».

Litteraturstudier kan gjøres på ulike måter, det finnes ingen metodemal (Johannessen et al., 2021, s. 250). Det er imidlertid noen krav som må være oppfylt: problemstilling og formål, søk, gjennomgang, analyse og diskusjon av materialet samt en rapport (Johannessen et al., 2021, s. 251). Problemstilling og formål er beskrevet i denne oppgaven, og er dermed et krav for litteraturstudie som er oppfylt. I dette kapitlet beskrives søk og gjennomgang. I kapittel 4, 5 og 6 vil det foreligge en analyse og diskusjon av materialet. Sluttproduktet av denne oppgaven er en masteroppgave, og kan sies å være en rapport som oppsummerer funnene. Alle kravene til hva som kan kalles en litteraturstudie er dermed oppfylt.

I en litteraturstudie er en viktig del av metoden å beskrive hvordan man har gått fram for å finne litteratur og å stille kritiske spørsmål (Persson, 2021, s. 40). Videre i dette kapitlet skal jeg beskrive søkestrategien jeg brukte for å finne de utvalgte artiklene. Søkestrategien består av databaser, inklusjons- og eksklusjonskriterier og søkeord.

3.3.1 Databaser

Følgende databaser ble brukt:

- Oria
- Scopus
- ScienceDirect
- ProQuest
- SAGE

For å finne aktuelle databaser å bruke, gikk jeg gjennom Nord Universitet sin oversikt over databaser. Jeg brukte databasen Oria fordi dette er databasen jeg har mest erfaring med å bruke. ScienceDirect valgte jeg å bruke fordi databasen inneholder artikler fra vitenskapelige tidsskrift med blant annet samfunnsvitenskap som fagområde. Scopus er valgt ut fordi det er en tverrfaglig database med hovedvekt på blant annet samfunnsvitenskapelige fag, som er relevant for denne oppgaven. En fordel med å bruke Scopus er at man kan se hvor ofte hver artikkel er sitert. Jeg søkte også etter litteratur i databasene ProQuest og SAGE, men har ikke inkludert søk fra disse databasene. Dette er fordi det dukket opp artikler som jeg allerede hadde funnet i de andre databasene jeg hadde brukt tidligere.

3.3.2 Inklusjons- og eksklusjonskriterier

For å systematisere og avgrense søkene, burde man utvikle inklusjons- og eksklusjonskriterier.

Jeg har valgt følgende inklusjonskriterier:

1. Artikkene skal være publisert i et vitenskapelig tidsskrift (fagfelleurderte).
2. Litteraturen skal omhandle tradisjonell og digital mobbing.
3. Søkene skal avgrenses til artikler som er skandinavisk og/eller engelskspråklige.
4. Forskningen skal være fra de siste 7 årene (01.01.15 til d.d.)
5. Artikkene skal inneholde forskning som omhandler barn og unge

Et kriterium som oppfylles i søkene i denne oppgaven er at artikkene er fagfelleurderte. Dette vil si at anonyme forskere fra samme forskningsfelt har lest og kommentert utkast til artikkelen (Persson, 2021, s. 52).

Forskningen skal være fra de siste syv årene fordi jeg ønsker å ha den mest oppdaterte forskningen i oppgaven. Teknologien endrer seg raskt og det vil derfor oppstå flere og nye måter å mobbe på innenfor digital mobbing. Dette gjør at funn fra et forskningsprosjekt for noen år tilbake allerede kan være utdatert. Likevel betyr ikke dette at jeg kun vil ha de aller nyeste artikkene. En del av oppgavens problemstilling er å besvare hvordan mobbing blir fremstilt og forstått som sosialt problem. For å gjøre dette er det nyttig å se om det er forskjeller fra 2015 til i dag i fremstillingen av mobbing, spesielt digital mobbing.

Det vil ikke være hensiktsmessig å ramse opp alt som *ikke* skal undersøkes. Noe av det som ikke skal undersøkes er mobbing på arbeidsplassen eller i barnehager, som ble beskrevet i oppgavens første kapittel under «1.4 Avgrensninger».

3.3.3 Søkeord/kombinasjoner

Før jeg startet å søke tenkte jeg ut hvilke søkeord jeg kunne bruke for å svare på forskningsspørsmålet «*Hvordan blir tradisjonell og digital mobbing fremstilt i forskningslitteraturen og hva innebærer dette for de tiltakene som iverksettes mot mobbing blant barn og unge?*». For å få inspirasjon til dette brukte jeg søkeordene «cyberbullying» AND «traditional bullying» i databasen Oria og gikk inn på flere artikler for å sjekke hvilke nøkkelord artiklene inneholdt. Jeg fikk også inspirasjon ved å lese andre masteroppgaver. Tidlig i søkeprosessen søkte jeg på både norsk og engelsk. Jeg fant raskt ut at de fleste artiklene i de aktuelle databasene inneholdt artikler på engelsk. Derfor gikk jeg bort fra å bruke søkeord på norsk og oversatte de utvalgte nøkkelordene og kombinasjonsordene til engelsk.

Nøkkelordene som er brukt i litteratursøket er:

- «Traditional bullying»
- «Cyberbullying»
- «Youth»/ «Adolescent * »

Kombinasjonsordene som er brukt i litteratursøket er:

- Develop*	- Definition*
- Outcome	- Phenomenon
- Consequence*	- Problem*
- Measure*	- Overlap

De tre utvalgte nøkkelordene til søkene er: «traditional bullying», «cyberbullying» og «youth»/ «adolescent». Jeg varierte mellom å bruke «youth» og «adolescent» i de ulike søkene.

Nøkkelordene er utviklet på bakgrunn av forskningsspørsmålet og hovedproblemstillingen. Å *kun* bruke nøkkelordene i søk, ga alt for mange treff og ble ikke spisset nok til forskningsspørsmål og problemstilling. Derfor benyttet jeg andre søkeord i kombinasjon med nøkkelordene, for å få spesifisert søkene mest mulig. Kombinasjonsordene ble utviklet ved å se

på hvilke ord som brukes i forskningsspørsmål og problemstilling, og beslektede ord av disse. Ordene develop* (utvikling), measure* (tiltak) og problem brukes i problemstillingen «*Hvordan blir mobbing fremstilt og forstått som sosialt problem og hvilke tiltak blir iverksatt for å bekjempe mobbing blant barn og unge?*». Fra disse tre kombinasjonsordene utviklet jeg beslektede ord, som outcome (utfall), consequence (konsekvens). Ut fra forskningsspørsmålet «*Hvordan blir tradisjonell og digital mobbing fremstilt i forskningslitteraturen og hva innebærer dette for de tiltakene som iverksettes mot mobbing blant barn og unge?*» utviklet jeg kombinasjonsordene definition (definisjon), phenomenon (fenomen) og overlap (overlapp).

Vedlegg B, inneholder en søkematrise hvor inklusjonskriterier og søkeord er beskrevet. I vedlegg C går jeg nærmere inn på å beskrive de utvalgte artiklene i denne litteraturstudien.

For å skape flere muligheter til å finne relevant litteratur kan man finne synonymer og beslektede ord til det man ønsker å undersøke. Et beslektet ord til «cyberbullying» er «cyber victimization». «Victimization» direkte oversatt til norsk er «offergjøring». Et raskt søk i Oria med søkeordene «mobbing» og «offergjøring» ga null treff, og offergjøring ble derfor ikke et relevant søkeord å ta med videre i oppgaven.

Jeg bestemte meg på forhånd for at rundt 30 artikler i et søk ville være en håndterlig mengde å gjennomgå. I de tilfellene hvor det ble så mange treff at det ville vært lite hensiktsmessig å gå gjennom alle artiklene, la jeg inn søkeord som *ikke* skulle inkluderes. Dette kunne være ord som jeg anså som ikke relevante for min oppgave. Søk nr. 2 (se vedlegg B) ga 60 treff. Dette synes jeg var for mange og la derfor til «NOT gender» i søkefeltet. Kjønn er ikke noe jeg undersøker eller tar stilling til i denne oppgaven. Dette grepet gjorde at treffet gikk ned til 43 treff, som jeg anså som mer håndterlig å gå gjennom. Noen av de utvalgte artiklene handler likevel om kjønn. Funn knyttet til kjønnsforskjeller innenfor mobbing, vil jeg kort presentere i kapittel 5 under punktet «Oppsummering av analyse».

Å finne søkeord som gir de mest relevante artiklene kan være utfordrende. Måten jeg gikk fram for å finne søkeord var å bruke synonymordboka, Google Translate og se hvilke ord som ble brukt i artikler. Som nevnt tidligere, oppdaget jeg at «victimization» var et mye brukt begrep. Hadde jeg ikke oppdaget det gjennom å lese artikler, ville det nok ikke blitt brukt i søk, og jeg ville derfor gått glipp av mange nyttige artikler.

3.3.4 Utvelgelse av artikler

Gjennom et litteratursøk er det mange vurderinger som må tas når man skal velge ut hvilke artikler man skal inkludere. Framgangsmåten min ved utførelse av søk var å starte med store søk først og deretter snevre inn. Dette gjorde jeg for å se hvor mange treff de utvalgte nøkkelordene fikk. Deretter la jeg inn kombinasjonsordene jeg hadde bestemt meg for å bruke i søkingen i denne oppgaven. Jeg varierte mellom hvilke ord jeg brukte. Jeg foretok enkelte av de samme søkskombinasjonene i de ulike databasene for å se om det førte til treff på de samme artiklene. Det viste seg at noen av de samme artiklene kom opp, men det fantes også ulike artikler på de ulike databasene.

En av databasene jeg brukte var Scopus. I databasen Scopus kan man legge inn ett og ett treff. Ved å kun søke på «cyberbullying», kom det opp 4243 treff. For å snevre inn søket la jeg inn ett og ett søkeord, til sammen ti søkeord, hvor antall treff til slutt endte opp med å være 43, når inklusjonskriteriene var lagt inn (søk nummer 2 i søkematrisen, se vedlegg B). En fordel med Scopus er at man kan se hvor ofte artiklene er siterte. Dette la jeg vekt på under utvelgelse av artikler fordi det gir grunn til å tro at dette er gode artikler siden de har blitt brukt av andre i deres tekster. På en annen side kan det også hende at dette ikke har noe å si. Blant de nyeste artiklene er det lavere sannsynlighet for at noen har rukket å sitere artikkel flere ganger, og det vil dermed ikke si noe om artikkelens kvalitet.

Etter at et søk var gjort så jeg først på overskriftene om artiklene var aktuelle. Noen av treffene så jeg raskt, ut fra å lese overskriften, at det falt utenfor mitt område. Et eksempel er en artikkel om «cybercrime» og en artikkel om «seksuell orientering». Hos de overskriftene som inneholdt ord som var relevant for min oppgave, gikk jeg videre inn for å lese sammendrag (abstract). Sammendraget gir en kortfattet beskrivelse over hva artikkelen handler om. Å kun lese sammendrag er et tidsbesparende grep med tanke på alle artiklene man skal undersøke. En ulempe med dette er at man kan gå glipp av relevant informasjon som finnes i teksten, fordi man luker det bort. Når jeg leste sammendragene, undersøkte jeg om det inneholdt nøkkelord til min studie. Etter at sammendragene var lest tok jeg avgjørelsen om å beholde artikkelen eller ikke. De artiklene jeg valgte ut, valgte jeg altså ut basert på innholdet i sammendraget. I tillegg var det mangel på relevante nøkkelord og mangel på relevans til problemstillingen som gjorde at jeg ikke inkluderte de i oppgaven.

Etter at sammendrag var lest og artikler valgt ut leste jeg gjennom artiklene. Ved gjennomlesning minte jeg meg selv på forskningsspørsmålet i litteraturstudien; *«Hvordan blir tradisjonell og digital mobbing fremstilt i forskningslitteraturen og hva innebærer dette for de tiltakene som*

iverksettes mot mobbing blant barn og unge.²». Jeg noterte ned forskernes hovedpoeng og hovedargument. I de fleste artiklene, kom forskerne i stor grad fram til det samme. Noe jeg kunne gjort annerledes var å prøve å finne artikler som hadde andre funn enn flertallet av de inkluderte artiklene, fordi det ville skapt flere synspunkter å diskutere i oppgaven.

En utfordring i utvelgelsen av artikler var å vite når jeg hadde samlet inn nok. På den ene siden måtte jeg ha nok for å kunne besvare forskningsspørsmålet og problemstillingen på en utfyllende måte. Samtidig var det viktig å huske på oppgavens omfang og begrensning. Jeg valgte derfor å heller ha et passe antall artikler enn alt for mange artikler. Etter å ha gjennomført flere søk, med ulike kombinasjoner av søkeord, oppdaget jeg at mange av de samme artiklene dukket opp. De dukket også opp ved de ulike databasene som jeg har brukt: Oria, Scopus og ScienceDirect. Dette ga en indikasjon på at det var færre muligheter for å finne nye artikler, og dermed på tide å avslutte litteratursøket. Jeg endte til slutt opp med åtte artikler, noe jeg synes er et passende antall. Fra dokumentanalysen har jeg valgt ut elleve tekster, som vil si at jeg har nitten tekster totalt å gjennomgå i arbeid i denne oppgaven.

Artiklene som skal brukes fra litteraturstudien er vitenskapelige artikler, men i resten av oppgaven finner vi kilder som blant annet bøker, fagartikler og «grey literature». I fagartikler er målet ofte å opplyse om kunnskap som allerede er kjent (Høgskolen i Innlandet, 2021). «Grey literature» er litteratur som ikke publiseres i formelle-kommersielle kanaler. Dette kan for eksempel være akademiske utgivelser, forskningsrapporter og rapporter fra myndighetene (Paez, 2017, s. 233). NOU-er og stortingsmeldinger er eksempel på «grey literature» som brukes i denne oppgaven.

Noe jeg kunne gjort annerledes ved utvelgelse av artikler var å bruke mer tid på å bruke flere databaser å søke i. De databasene jeg brukte synes jeg fungerte bra og holdt meg dermed til de, men dette kan ha hindret at jeg fant relevante artikler i andre databaser jeg ikke brukte.

De fleste artiklene inneholder forskning som er gjort ved bruk av kvantitative metoder, hovedsakelig spørreundersøkelser. I utvelgelsen kunne jeg også ha valgt ut flere artikler som inneholdt kvalitativ forskning. Dette kunne bidratt til å belyse problemstillingen på flere måter, ved å få mer utdypende, personlige og detaljerte beskrivelser om opplevelser rundt mobbing gjennom for eksempel dybdeintervjuer eller gruppeintervjuer.

3.4 Studiens kvalitet

I denne delen av oppgaven skal kvaliteten til dokumentanalyse og litteraturstudie som metode diskuteres.

Pålitelighet, også kalt reliabilitet, knytter seg til undersøkelsens data; hvilke data som brukes, hvordan de samles inn og hvordan de bearbeides (Johannessen et al., 2021, s. 256). Dataene som brukes i denne oppgaven anser jeg som av god kvalitet fordi NOU-er og stortingsmeldinger er offentlige dokumenter utarbeidet av politikere og utvalg med kompetanse på temaet. Med dette til grunn, anser jeg de politiske dokumentene brukt i dokumentanalysen som pålitelige og gyldige.

For å sjekke kvaliteten på artiklene fra litteraturstudien, søkte jeg opp tidsskriftet artiklene var publisert i, i NSDs publiseringskanaler. Her kan man sjekke om artikkelen finnes i et vitenskapelig tidsskrift. Dersom tidsskriftet hører til nivå 1 eller 2, er tidsskriftet vitenskapelig og kan regnes som god nok kvalitet (Persson, 2021, s. 57). Samtlige artikler tilhørte enten nivå 1 eller 2, og kan ut fra denne måten å undersøke kvalitet på, sies å være artikler med god nok kvalitet.

En annen metode for å sjekke at en artikkel er vitenskapelig, og dermed av god kvalitet, er ved å sjekke om den følger IMRoD-strukturen. Dette er en struktur som er vanlig for mange artikler, men det kan variere etter fagområde (Høgskolen i Innlandet, 2021). En artikkel som følger IMRoD-struktur skal inneholde introduksjon, metode, resultater og diskusjon. I tillegg skal abstract, konklusjon, litteraturliste og eventuelle vedlegg være inkludert. I noen av artiklene som ble valgt ut i denne oppgaven var denne strukturen ganske tydelig hvor artiklene inneholdt en oversikt på første siden som kort oppsummerte artikkelens metode, resultater og konklusjoner. Dette ga en klar indikasjon om at artikkelen følger IMRoD-strukturen, og ble bekreftet ved å bla videre gjennom artikkelen. Artikkelen «Cyberbullying: what's the problem?» inneholdt ikke en tydelig IMRoD-struktur, men tidsskriftet den var publisert i tilhørte nivå 1, derfor anså jeg denne artikkelen som vitenskapelig og av god nok kvalitet.

For å sjekke kvaliteten på vitenskapelige artikler er det også viktig å undersøke om den er fagfelleurdert. Forskningsartikler publisert i anerkjente fagfelleurderte tidsskrifter regnes ofte som litteratur av høyest kvalitet innenfor samfunnsforskningen (Persson, 2021, s. 56). At artiklene skulle være fagfelleurderte var en av inklusjonskriteriene mine i søk etter artikler. Samtlige artikler i litteraturstudien er publisert i anerkjente fagfelleurderte tidsskrifter.

Når forsker gir en åpen og detaljert beskrivelse av fremgangsmåten under forskningsprosessen, kan påliteligheten styrkes (Johannessen, 2021, s. 256). Jeg har beskrevet dette tidligere i kapitlet. I tillegg til beskrivelse av fremgangsmåte har jeg systematisert innholdet og lagt det inn i tabeller (se vedlegg A) med en oversikt over empirien jeg bruker i dokumentanalysen. I tillegg til det, har jeg laget en søkematrise fra litteraturstudiet (se vedlegg B) som viser hvilke databaser som er brukt, søkeord/kombinasjoner, antall treff, antall leste artikler og antall inkluderte artikler. Denne matrisen viser oversiktlig hvordan jeg har utført søkene mine. Jeg har også laget en tabell som beskriver de utvalgte artiklene i korte trekk (se vedlegg C). Å dokumentere litteraturgjennomgangen gjennom å beskrive prosessen øker oppgavens pålitelighet og troverdighet (Persson, 2021, s. 114). Detaljert beskrivelse av prosessen handler også om å være transparent og ikke skjule deler av prosessen for leserne.

En utfordring som gjør det vanskelig for andre forskere å komme fram til det samme resultatet, er forskerens perspektiv og tolkninger. Forskerens eget perspektiv kan påvirke utvelgelse og tolkning av tekstene (Johannessen, 2021, s. 243). Tolkning av meninger i dokumentene og artiklene gjøres ut fra min erfaringsbakgrunn. Ingen andre forsker har samme erfaringsbakgrunn og kan dermed ikke tolke innholdet på samme måte (Johannessen et al., 2021, s. 256). Erfaring fra temaet har jeg gjennom faglig kunnskap som student og gjennom tidligere arbeidserfaringer med barn og unge. Jeg tilbringer også mye tid på sosiale medier, et sted hvor digital mobbing skjer. Disse erfaringene kan påvirke hvordan innholdet tolkes, eller hva jeg tenker om temaet, og det vil derfor være en mulighet for at andre ikke tolker innholdet på samme måte som meg.

3.5 Fordeler og ulemper

Til slutt i dette kapitlet vil jeg trekke fram noen fordeler og ulemper ved bruk av dokumentanalyse og litteraturstudie som metode. En av fordelene er effektivitet og tilgjengelighet (Johannessen et al., 2021, s. 242). Til sammenligning med intervju som metode, behøver man ikke å vente på godkjenning fra NSD for å gjennomføre prosjektet, med mindre man skal ha tak i dokumenter som krever godkjenning. Dette har ikke vært tilfellet i denne oppgaven. Dokumentene og artiklene jeg har brukt i denne oppgaven er tilgjengelig på Internett og i biblioteker, noe som gjør de enkle å finne. At dokumentene er offentlige betyr også at man slipper å gå gjennom en prosess med å få tillatelse fra forfatter til å bruke dokumentene.

Metodene kan omtales som en ikke-påtrengende metode, som er en fordel fordi man slipper å involvere deltagere (Tjora, 2017, s. 182). Dette er både tidsbesparende og mindre

ressurskrevende. Dokumentanalyser og litteraturstudier baseres på informasjon som er lite spontan (Jacobsen, 2015, s. 172). En styrke ved dette er at skriftlig informasjon er mer gjennomtenkt, bearbeidet og reflektert. Samtidig kan en svakhet være at informasjon kan være forvridt til å skape et spesielt inntrykk.

Nøyaktighet og dekning er en fordel ved dokumentanalyse. Beskrivelser av den konkrete situasjonen er skrevet ned og gir et korrekt bilde av situasjonen der og da. Ved bruk av dokumenter langt tilbake i tid får man dekket en lang tidsperiode om det utvalgte temaet (Johannessen et al., 2021, s. 243). Dette er aktuelt for min oppgave, hvor målet er å se hvilke forståelser av mobbing som fremkommer fra 1975 til 2019. Et utilstrekkelig detaljnivå er ulempe med bruk av dokumentanalyse som metode. Med dette menes at dokumentene ikke er produsert ment for forskning. Derfor kan manglende detaljer gjøre det vanskelig å besvare en bestemt problemstilling (Johannessen et al., 2021, s. 243).

3.6 Etikk

Etikk er læren om moral, om hva som er rett og galt (Ringdal, 2013, s. 451). Forskere blir påvirket av andres prioriteringer og verdier, som kan påvirke valg, resultatpresentasjon og tolkning. Derfor stilles det krav til at forskere skal ha evne til refleksjon over egen praksis.

I denne masteroppgaven er formålet å oppsummere tidligere forskning og jeg må forholde meg til etikk på en annen måte enn hva jeg ville gjort dersom jeg hadde deltagere og intervjuobjekter å forholde meg til. Etikk handler også om måten jeg har utført oppgaven min på og hvordan jeg har dokumentert alt jeg gjør. I dette kapitlet har jeg beskrevet fremgangsmåte og begrunnelse for valg gjennom de to metodene. Ved utvelgelse av artikler i litteraturstudien har jeg sett på hvordan forskerne i hver artikkel har beskrevet de etiske overveielser som er relevant i forskningsprosjektene. Beskyttelse av deltagere i forskningsprosjekt står nedskrevet i de forskningsetiske retningslinjene for samfunnsfag, humaniora, juss og teologi. Det finnes flere forskningsetiske retningslinjer forskere må forholde seg til, men kan sammenfattes i tre typer hensyn; informantenes rett til selvbestemmelse og autonomi, forskernes plikt til å respektere informantenes privatliv og forskernes ansvar for å unngå skade (Johannessen et al., 2021, s. 45).

Kort oppsummert kan jeg si at forskningsprosjektene, som beskrives i litteraturstudien, har fått godkjenning til å gjennomføre studien, informantene i studien har fått informasjon slik at de har gitt et informert samtykke og studien er frivillig. Noen av informantene har fått godkjenning fra foreldre på grunn av deres alder. Alle deltagerne er anonymisert. I tillegg er alle artiklene

fagfellevurdert, noe som tilsier at de også er en godkjennelse på at studien holder en god etisk standard.

3.7 Oppsummering

I dette kapitlet har jeg redegjort for de to utvalgte metodene i denne oppgaven; dokumentanalyse og litteraturstudie. Jeg har presentert en beskrivelse av fremgangsmåte og bakgrunn for utvalgelse av dokumenter og artikler hos begge metodene. Gjennom valgene jeg har gjort og måten jeg har analysert data på, har jeg framskaffet meg empiri som jeg skal bruke til å svare på problemstillingen. Til slutt i kapitlet har jeg beskrevet metodenes pålitelighet og ulemper/fordeler, samt et kort avsnitt om etikk. Neste kapittel i denne masteroppgaven inneholder en presentasjon av dokumentanalysen.

4.0 Dokumentanalyse

4.1 Introduksjon

Dette kapitlet inneholder en dokumentanalyse av utvalgte stortingsmeldinger og NOU-er fra 1975 til 2019. Jeg har valgt å starte fra 1975 fordi det var på tidlig 1970-tallet at man startet å systematisk samle inn mer informasjon om mobbing (Olweus, 1992, s. 13). Målet med dokumentanalysen er å presentere ulike forståelser av fenomenet mobbing i norsk politikk, de siste femti årene. Dokumentanalysen består av seks stortingsmeldinger og fem NOU-er.

For å svare på oppgavens problemstilling har jeg utviklet to forskningsspørsmål som går direkte på dokumentene og skal besvares underveis i dokumentanalysen. Dette er gjort for å konkretisere problemstillingen og dermed gjøre det lettere å besvare den. Den overordnede problemstillingen skal besvares i kapittel 6, avslutning med diskusjon.

De følgende forskningsspørsmålene er:

1. *«Hvilke forståelser av mobbing som fenomen fremkommer i offentlige dokumenter fra 1975-2019 og hva innebærer de?»*
2. *«Hvilke sammenhenger kan vi se mellom ulike forståelser av mobbing og måten problemet blir håndtert på?»*

Bacchi sin analytiske tilnærming til policy dokumenter er brukt som en metode for å analysere dokumentene, for å se utviklingen som har skjedd fra 1975 til 2019. Ved hjelp av Bacchi sin tilnærming, har jeg stilt spørsmål til de utvalgte tekstene. Inspirert av Bacchi sin teori har jeg utviklet seks kategorier som jeg skal identifisere i samtlige dokumenter, for å vise hvordan ulike forståelser av mobbing som fenomen har utviklet og endret seg. Disse seks kategoriene er: forståelse av mobbing som fenomen, definisjon, type handlinger, ansvar, problemforståelse/perspektiv og tiltak/løsningsforslag. Vedlegg A inneholder en utfyllende beskrivelse av funn fra alle de utvalgte dokumentene.

4.2 Dokumentanalyse av stortingsmeldinger og NOU-er

Dokumentanalysen består av seks stortingsmeldinger og fem NOU-er. I tabell 4.1 står de utvalgte dokumentene oppført.

Årstall	Dokument
1976	St. Meld. 35 (1975-1976) <i>Om forskningens organisering og finansiering</i> . Kirke- og undervisningsdepartementet.
1977	NOU 1977: 6. (1977). <i>Ein samla offentleg politikk for oppvekstmiljøet</i> . Kirke- og undervisningsdepartementet
1983	St. Meld. 62 (1982-1983) <i>Om grunnskolen</i> . Kirke- og undervisningsdepartementet
2000	St. Meld. 17 (1999-2000) <i>Handlingsplan mot barne- og ungdomskriminalitet</i> . Barne- og familiedepartementet.
2002	St. Meld. 39 (2001-2002) <i>Oppvekst- og levekår for barn og ungdom i Norge</i> . Barne- og familiedepartementet.
2007	St. Meld. 17 (2006-2007) <i>Eit informasjonssamfunn for alle</i> . Fornyings- og administrasjonsdepartementet.
2009	NOU 2009: 1. (2009). <i>Individ og integritet: personvern i det digitale samfunnet</i> . Fornyings- og administrasjonsdepartementet.
2011	NOU 2011: 20. (2011). <i>Ungdom, makt og medvirkning</i> . Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.
2015	NOU 2015: 2. (2015). <i>Å høre til - virkemidler for et trygt psykososialt skolemiljø</i> . Kunnskapsdepartementet
2019	Meld. St. 19 (2018-2019) <i>Folkehelsemeldinga: Gode liv i eit trygt samfunn</i> . Helse- og omsorgsdepartementet.
2019	NOU 2019: 23. (2019). <i>Ny opplæringslov</i> . Kunnskapsdepartementet.

Tabell 4.1: Utvalgte stortingsmeldinger og NOU-er til dokumentanalysen

St. Meld. 35, «Om forskningens organisering og finansiering»

«Om forskningens organisering og finansiering», er en stortingsmelding utgitt av Kirke- og undervisningsdepartementet i 1976 og tar for seg forskningens oppgaver i samfunnet og forskningens organisering og finansiering (St. Meld. 35, (1975-1976), s. 6). Dette er en av de første stortingsmeldingene som inneholder ordet mobbing. I denne stortingsmeldingen nevnes

skolen som sosialisering sin stit usjon, med s ærlig vekt p å blant annet mobbing, som et område hvor det er behov for forskning (St. Meld. 35 (1975-1976), s. 130).

Det blir hverken definert hva mobbing innebærer eller hvilke tiltak som m å settes inn for å bekjempe det, med unntak av mer forskning p området. Ordet mobbing blir nevnt en gang, under punktet «*Skolen som sosialisering sin stit usjon*», noe som implisitt tilsier at ansvaret for å h åndtere mobbing ligger hos skolen. At mobbing omtales lite i dokumentet tyder p at det fortsatt er et problem som er lite diskutert p midten av 1970-tallet. Det er derfor ikke grunn til å tro at det omtales som et sosialt problem p dette tidspunktet.

NOU 1977: 6, «*Ein samla offentleg politikk for oppvekstmiljøet*»

Dette dokumentet er en norsk offentlig utredning (NOU) fra 1977, utgitt av Kirke- og undervisningsdepartementet. I NOU 1977: 6 (s. 73) understrekes det at selv om begrepet «mobbing» har dukket opp den seneste tiden, og kan derfor oppfattes som noe nytt i skolesammenheng, konstateres det at dette er forhold som har eksistert tidligere. Mobbing blir definert som «plaging av medelever» og omtales som et atferdsmønster. At mobbing omtales som et atferdsmønster viser at fokuset ligger p at det er karakteristikk i individet er årsaken til mobbing. «Plaging av medelever» er en vid definisjon og sier ingenting om hyppighet, som i dag ofte er en del av definisjonen p mobbing. Videre i NOU 1977: 6 (s. 73) blir mobbing beskrevet som at noen få i skolemiljøet får med seg flere «plagere» for å tyrannisere enkelte elever som ikke makter å forsvare seg selv. Type handlinger som blir nevnt er vold og fysisk maktmisbruk. Andre former som vi i dag regner som mobbing, som utestenging og baksnakking, blir ikke nevnt som en del av mobbing i dette dokumentet. Mobbing beskrives i dette dokumentet som et sosialt problem innenfor skolesamfunnet (NOU 1977: 6, s. 73). Det at mobbing omtales som et sosialt problem i skolesamfunnet gir et inntrykk av at det er en økende forståelse av mobbing som problem i forhold til hvordan det ble omtalt i St. Meld. 35 fra 1975.

I NOU 1977: 6 (s. 258) konstateres det at mobbing er under skolens ansvarsområde. Et tiltak som blir nevnt i den sammenheng er mer tverrfaglig samarbeid for å løse denne typen utviklingsproblemer. I dette dokumentet finner vi et individualistisk syn p mobbing. Et eksempel p det er beskrivelser av hva som kjennetegner «plagere»: «*plagerne kjennetegnes heller ikke ved at de har særlige skolevansker eller at de vantrives p skolen. Det dreier seg oftere om bestemte negative personlighetstrekk*» (NOU 1977: 6, s. 73). Bacchi mener at man

kan lese mye ut av hvordan problem blir forstått i dens kontekst. En del av Bacchi sin teori er å stille spørsmål til dokumentene om hvilke antagelser som ligger i representasjonen av problemet, hva som tas for gitt og hva som ikke stilles spørsmål om (Bacchi, 2009, s. 5). I NOU 1977: 6 stilles det ikke spørsmål om forhold i miljøet rundt individet, kan bidra til mobbing. *«I tilknytning til det siste punktet [manglende evne til sosialt samkvem, alminnelig angreps holdning, nedsatt norm og verdibevissthet i forhold til sine skolekamerater] vil vi nevne det atferdsmønster som kalles «mobbing» (plaging av medelever) (NOU 1977: 6, s. 73).* I dette ligger en antagelse om at det er årsaker i individet som gjør at man mobber andre, dette vises blant annet ved at mobbing omtales som et atferdsmønster.

I dette dokumentet er det et gjennomgående fokus på *mobberen*, dens bakgrunn og personlighetstrekk, som vist ved flere eksempel i forrige avsnitt.

St. Meld. 62, «Om grunnskolen»

«Om grunnskolen» er en stortingsmelding utgitt av Kirke- og undervisningsdepartementet i 1983. Målet med denne stortingsmeldingen er å legge fram hovedtrekk fra skoleutviklingen i tiden siden loven om 9-årig grunnskole ble innført i 1969, og å gjøre greie for aktuelle utviklingslinjer for grunnskolen (St. Meld. 62, (1982-1983), s. 7)

Handlinger som beskrives som mobbing i dokumentet er fysisk vold og systematisk plaging over tid i form av erting, trusler, jaging, skremsler, utestenging fra lek og samvær. I stortingsmeldingen omtales mobbing som et komplisert fenomen hvor det råder ulike syn på hva årsakene til det er (St. Meld. 62, (1982-1983), s. 121). Sammenlignet med de tidligere politiske dokumentene inneholder denne en mer utfyllende beskrivelse av mobbing, hvor flere typer handlinger enn fysisk vold inkluderes. I denne definisjonen inkluderes det også at plagingen må skje over tid, som i dag er vanlig i definisjonen av mobbing. Fortsatt omtales skolen som ansvarlig for å håndtere mobbing, men i denne stortingsmeldingen nevnes det også at *«mobbing blir ofte definert og oppfatta som eit problem tilknytt skolen og skolevegen, sjøl om problema og finst i nærmiljøet elles og kan vere like store der»* (St. Meld. 62, (1982-1983), s. 121). Dette kan tyde på at ansvaret er i ferd med å fordeles til andre områder enn kun skolen, og en forståelse av at mobbing er et problem som ikke kun hører til skolesamfunnet.

En rekke tiltak mot mobbing blir beskrevet i denne stortingsmeldingen. Holdningsskapende arbeid, å trekke foreldre inn, bedre tilsyn i friminutter, fadderordninger og utarbeidelse av handlingsplan mot mobbing er noen av tiltakene som nevnes (St. Meld. 62, (1982-1983), s.

122). Forslag til en del av løsningen av problemet i St. Meld. 62, er holdningsskapende arbeid som tiltak. Ut fra Bacchi (2010, s. 3) sin teori kan dette forslaget inneholde en antagelse om at det er holdningene barna har som må endres, for å håndtere mobbeproblematikken. Et annet tiltak som presenteres er «*Utarbeiding av handlingsplan mot mobbing*», som innebærer konkrete tiltak og veiledning til skolene (St. Meld. 62 (1982-1983), s. 18). Dette er en type tiltak som rettes mot skolen som aktør.

På starten av 1980-tallet ble det rapportert i media om flere tilfeller av selvmord på grunn av mobbing (Boge, 2019, s. 10). Dette kan ha ført til at mobbeproblematikken ble tatt mer på innenfor politikken. Media spiller en rolle når det gjelder å formidle og støtte problemer som er representert (Bacchi, 2009, s. 19). Når media skriver saker om unge som tar selvmord på grunn av mobbing, formidles en alvorlig forståelse av problemet.

St. Meld. 17, «*Handlingsplan mot barne- og ungdomskriminalitet*»

Stortingsmeldingen «*Handlingsplan mot barne- og ungdomskriminalitet*» er utgitt av Barne- og familiedepartementet i 2000. Problemer knyttet til vold, mobbing, kriminalitet, rus og rasisme blir presentert som en situasjon og utvikling som vekker uro. Forståelsen av mobbing i denne stortingsmeldingen er at det er et alvorlig problem (St. Meld. 17 (1999-2000), s. 25). At mobbing går inn under et dokument som omfavner barne- og ungdomskriminalitet viser at man har fått en mer alvorlig forståelse av mobbing som fenomen. Det legges vekt på at ungdommer som driver med mobbing har en forhøyet risiko for å utvikle kriminell atferd senere (St. Meld. 17 (1999-2000), s. 25). Ingen konkret definisjon av mobbing blir beskrevet i dokumentet. Ansvaret for å håndtere mobbing blir plassert hos ungdommene selv, foreldre og skolen. I stortingsmeldingen legges det vekt på at ungdommene selv kan spille sentrale roller i å forebygge og bekjempe mobbing: «*det aller viktigste er kanskje at ungdommer selv slår ring om jevnaldrende som er ofre for mobbing, vold eller ran*» (St. Meld. 17 (1999-2000), s. 33). Andre tiltak som blir nevnt for å håndtere mobbing er programmet for foreldreveiledning, hvor foreldre blant annet kan ta i bruk et temahefte som gir råd om hvordan de kan være med på å redusere mobbing blant unge (St. Meld. 17 (1999-2000), s. 17).

I stortingsmeldingen blir det henvisning til forskning på mobbing: «*Forskning viser at omfanget av mobbere og ofre på landsbasis kan anslås til rundt 15 prosent av elevmassen i grunnskolen, eller i overkant av 80 000 elever*» (St. Meld. 17 (1999-2000), s. 25). Å bruke offisiell statistikk er en del av hvordan et problem presenteres og gjør at noen spesifikke problemrepresentasjoner

får dominans framfor andre (Bacchi, 2009, s. 11). Å få tallfestet omfanget av problemet kan bidra til hvor alvorlig myndighetene anser på problemet.

St. Meld. 39, «Oppvekst- og levekår for barn og ungdom i Norge»

Denne stortingsmeldingen er utgitt av Barne- og familiedepartementet i 2002. «*Selv om mange skoler har allerede gjort mye for å bekjempe vold, mobbing og annen problematferd, er det mange steder behov for en sterkere innsats*» (St. Meld. 39, (2001-2002), s. 98. At mobbing blir nevnt i samme setning som vold og «annen problematferd» tolker jeg som en forståelse av at mobbing er et alvorlig problem. Mobbing defineres her som aggressiv eller negativ atferd som gjentas og pågår over en viss tid, hvor det er ubalanse i styrkeforholdet mellom mobber og mobbeoffer (St. Meld. 39 (2001-2002), s. 120). Dette er i tråd med Olweus sin definisjon av mobbing.

Hva slags handlinger som går under mobbing i dette dokumentet blir ikke presisert.

Psykososiale problemer er det helseproblemet som øker mest blant ungdom, hvor mobbing blir trukket fram som et av problemene (St. Meld. 39, (2001-2002), s. 16). Det uttrykkes at samfunnet har klare utfordringer når det gjelder å bedre oppvekstvilkårene for unge som sliter med blant annet mobbing (St. Meld. 39 (2001-2002), s. 10). For å håndtere utfordringen legger regjeringen fram en rekke tiltak på systemnivå, men ønsker også å synliggjøre foreldreansvar og utfordre unge til å ta samfunnsansvar (St. Meld. 39 (2001-2002), s. 2). Oppvekstmiljøet til barn og unge er ikke bare den offentlige sitt ansvar. Frivillig sektor, foreldre og ungdommene selv trekkes fram som andre ansvarlige (St. Meld. 39, (2001-2002) s. 5). I likhet med St. Meld. 17 fra 1999, blir ungdommene ansvarliggjort. Bacchi (2009, s. 7) mener at en stor del av den offentlige debatten handler om dikotomier. Dikotomien offentlig/privat er aktuell med tanke på hvor ansvaret skal ligge. I St. Meld. 39 trekkes det fram at både det offentlige og private (regjeringen, foreldre og ungdommene selv) har ansvar for å håndtere mobbing. På en side har foreldre et ansvar for å oppdra sine barn og fremme gode holdninger, men et barn sosialiseres i skolesammenheng og kan derfor uansett bli involvert i mobbing, enten som mobber eller mobbeoffer. Det offentlige skal legge til rette for en god oppvekst og sette inn tiltak for å håndtere mobbing. Akkurat hvor mye ansvar som ligger på foreldre og hvor mye som ligger hos myndighetene er et spørsmål som kan diskuteres. Hovedpoenget er at begge parter har et ansvar for å gjøre sitt på hvert sitt område.

Et av tiltakene på systemnivå som trekkes fram for å håndtere mobbing er Olweus sitt program mot mobbing, som skulle tilbys alle grunnskoler i alle kommuner i løpet av 2003 (St. Meld. 39 (2001-2002), s. 124). Styrking av det forebyggende og holdningsskapende arbeidet i skolen, med økt innsats mot mobbing, er også et av tiltakene Regjeringen kommer med i denne stortingsmeldingen (St. Meld. 39 (2001-2002), s. 107).

I 2002 iverksatte Bondevik-regjeringen en stor politisk satsning for å håndtere mobbing i norske skoler og barnehager. «*Manifest mot mobbing*», som i dag heter «*Partnerskap mot mobbing*», var et forpliktende samarbeid mellom organisasjoner mot mobbing. De ulike organisasjonene forpliktet seg til å innarbeide avtalen i egne planer og tiltak. Regjeringen, Skolenes landsforbund, Sametinget og Elevorganisasjonen er noen av partene i Partnerskap mot mobbing (Utdanningsforbundet, 2021). Gjennom dette prosjektet ble store, systematiske tiltak og planer innført for å bekjempe mobbing.

St. Meld. 17, «*Eit informasjonssamfunn for alle*»

«*Eit informasjonssamfunn for alle*» er den første stortingsmeldingen som tar for seg digital mobbing og ble utgitt av Fornyings- og administrasjonsdepartementet i 2007. Selve begrepet «digital mobbing» eller «nettmobbing» blir ikke nevnt, som viser at det fortsatt er et nytt fenomen på denne tiden. Digital mobbing beskrives på følgende måte: «*Å hengje ut klassekamerater eller andre på Internett eller via mobiltelefon er stygge former for mobbing som samfunnet må klart ta avstand frå*» (St. Meld. 17, 2006-2007) s. 66). At samfunnet «må ta klart avstand fra det», viser en forståelse av at alle er ansvarlige for å bekjempe digital mobbing, i motsetning til tidligere dokumenter hvor hovedsakelig skole og foreldre har blitt omtalt som ansvarlige. I denne stortingsmeldingen legges også ansvaret på departementene.

Departementene har, i samarbeid med hverandre, et felles ansvar for å utvikle en tiltaksplan for tryggere bruk av Internett for barn og unge (St. Meld. 17, (2006-2007), s. 66). I stortingsmeldingen trekkes det også fram at barn og unge ikke bare er mulige ofre for digital mobbing, men kan også være ansvarlige for lovbrudd og for å skade andre mennesker.

Hatefulle kommentarer på nettet er en form for mobbing som nevnes i denne stortingsmeldingen. Et tiltak for å håndtere digital mobbing er å bedre barns trygghet på nett. Regjeringen uttrykker bekymring for tryggheten til barn og unge på nettet og utarbeider derfor tiltaksplanen «*Barn, unge og Internett*» (St. Meld. 17 (2006-2007) s. 70). En måte å informere om trygg og sikker bruk av internett som Kunnskapsdepartementet m. fl. kom med, var et

spesialbilag av Donald Duck som ble utgitt til alle fjerdeklassinger (St. Meld. 17 (2006-2007), s. 66). I årene fra 2006 og senere omfatter flere av stortingsmeldingene og NOU-er digital mobbing.

NOU 2009: 1, «Individ og integritet»

NOU 2009: 1, «Individ og Integritet», ble utgitt av Fornyings- og administrasjonsdepartementet i 2009. «*Digital mobbing er et stadig økende problem, og kan ofte føles mer alvorlig enn tradisjonell mobbing. Særlig fordi rykter, usanne og krenkende påstander på for eksempel Internett er nærmest irreversibelt, noe som fører til at krenkelsen vedvarer*» (NOU 2009: 1, s. 20). Med bakgrunn i Bacchi sin WPR-tilnærming (2009, s. 5) kan man trekke fram her at en antagelse i representasjonen av problemet, er at digital mobbing kan føles mer alvorlig enn tradisjonell mobbing. Det tas for gitt at krenkelser på Internett føles mer alvorlig, enn opplevelser ved tradisjonell mobbing, fordi det vedvarer. Det presenteres ikke forskning som støtter denne påstanden.

Digital mobbing blir definert som aggressive og krenkende handlinger utført via Internett, mobiltelefon eller e-post (NOU 2009: 1, s. 136). Publisering av negative og krenkede utsagn om andre, føring av lister over personer en ikke liker, ryktespredning og opprettelse av hatsider mot andre er noen av eksemplene på digital mobbing som blir nevnt i NOU 2009: 1.

Et viktig poeng, som blir nevnt flere ganger i NOU 2009: 1, er at det er uklart hvor ansvaret skal ligge for å håndtere digital mobbing. For de som blir rammet er det vanskelig å vite hvor de skal henvende seg for å få hjelp. Det foreslås å opprette en medieansvarslov hvor det er definert hvem som er ansvarlig for personvernskrenkelser på nett (NOU 2009: 1, s. 21). I tillegg foreslås det å opprette et organ, et lavterskeltilbud, som skal løse konflikter knyttet til ytringer på internett og digital mobbing (NOU 2009: 1, s. 146).

NOU 2011: 20, «Ungdom, makt og medvirkning»

NOU 2011: 20 handler om hva slags makt og muligheter til medvirkning ungdom har i samfunnet, og hvordan det står til med ordningene som skal sikre ungdom muligheter til å delta i det norske demokratiet (NOU 2011: 20, s. 7). Digital mobbing beskrives som et fenomen som har fått mye oppmerksomhet i media den siste tiden (NOU 2011: 20, s. 84). En utfordring som diskuteres er hvordan man skal definere digital mobbing: «*det er stor forvirring knyttet til*

hvordan en skal definere og måle digital mobbing, og hvordan en skiller digital mobbing fra digital trakassering» (NOU 2011: 20, s. 85). Studier bruker ulike mål og operasjonaliseringer, som fører til at det blant annet blir vanskelig å skille hva som er digital trakassering og hva som er digital mobbing. Ifølge NOU 2011: 20 er dette problematisk fordi trakassering er gjerne en engangshendelse, mens mobbing skjer over tid, og det kan derfor gi et overdrevent inntrykk av omfanget av digital mobbing (NOU 2011: 20, s. 85).

Uthenging på nett, hatgrupper på Facebook, falske profiler og spredning av ufordelaktige bilder er type handlinger som regnes som digital mobbing i NOU 2011: 20. Digital mobbing forstås som et alvorlig problem, men det legges vekt på at tradisjonell mobbing fortsatt er det største problemet. En oppfatning er at betydningen av digital mobbing er overdrevet i forhold til tradisjonell mobbing (NOU 2011: 20, s. 91). Dette går imot forståelsen som beskrives i NOU 2009: 1, «*Individ og Integritet*», hvor det ble uttrykt at digital mobbing ofte kan oppleves som mer alvorlig enn tradisjonell mobbing.

Et av tiltakene som foreslås er at tjenesten slettmeg.no skal gjøres til et permanent tiltak. Dette er et lavterskeltilbud som unge kan henvende seg til ved behov for hjelp, et tilbud som ble foreslått i NOU 2009: 1. Tjenesten blir omtalt som «*en svært viktig hjelpetjeneste i kampen mot digital mobbing*» (NOU 2011: 20, s. 91). Andre tiltak som nevnes er kampanjene «*Bruk hue*», «*Trygg bruk*» og å innføre opplæring i personvern på Internett som en del av skolens IKT-opplæring. De ulike tiltakene viser at ansvar for å håndtere digital mobbing fordeles på flere områder, men opplæring i personvern på skolen viser at det også er et skoleansvar.

NOU 2015: 2, «*Å høre til - virkemidler for et trygt psykososialt skolemiljø*»

«*Å høre til - virkemidler for et trygt psykososialt skolemiljø*» ble utgitt av

Kunnskapsdepartementet i 2015 og inneholder forslag til tiltak for at alle elever skal ha et trygt psykososialt skolemiljø uten krenkelser, mobbing, trakassering og diskriminering (NOU 2015: 2, s. 17).

Stortingsmeldingen innledes med sitatet: «*Det hjelper ikke å si ifra, de gjør ikke noe uansett*».

Dette ble sagt av Odin, som tok sitt eget liv som 13-åring etter å ha blitt mobbet i lang tid.

Denne saken er en av flere som ble kjent i media på denne tiden. Bacchi (2009, s. 19) ser på hvordan enkelte problemrepresentasjoner blir dominante framfor andre. Medienes rolle spiller

en stor rolle, som har makt til å velge hvilke saker de setter på dagsorden. Mobbing som problem blir representert gjennom media ved at historier fra enkeltpersoner fortelles.

Mobbing forstås som et komplekst fenomen som ikke kun kan forklares ut fra personlighetstrekk. Det legges vekt på at mobbing består av sosiale prosesser som må ses i sammenheng med konteksten (NOU 2015: 2, s. 33). I NOU 2015: 2 uttrykkes det at mobbing som forskningsfelt fortsatt er i utvikling som gir ny kunnskap og forståelse av fenomenet. Det trekkes fram to ulike synspunkter innenfor forskning til hva som er hovedårsaken til at mobbing oppstår. Noen forklarer mobbing mest ut fra individuelle karakteristika, mens et annet synspunkt er at det er et uttrykk for sosiale mekanismer og eksklusjonsangst¹ (NOU 2015: 2, s. 55). Når det gjelder digital mobbing, pekes det på at det har både likheter med tradisjonell mobbing, og at det samtidig må ses på som et spesielt fenomen (NOU 2015: 2, s. 81). Mobbing blir definert som fysiske eller sosiale negative handlinger som utføres gjentatte ganger over tid av en person eller flere sammen, og som rettes mot en som ikke kan forsvare seg i den aktuelle situasjonen (NOU 2015: 2, s. 32).

Mobbing deles inn i to typer handlinger: direkte og indirekte handlinger. Den direkte mobbingen innebærer fysisk mobbing som slag, spark og dytting. Verbal mobbing er også en del av den direkte mobbingen, og inneholder trusler, hån og latterliggjøring. Indirekte mobbing kommer til uttrykk gjennom sosial ekskludering i form av utfrysning, baksnakking og utestenging (NOU 2015: 2, s. 73).

En utfordring som må tas tak i for å fremme et trygt psykososialt skolemiljø og forebygge mobbing er at ansvarsfordelingen i støttesystemet er for utydelig. Ansvars- og oppgavefordelingen i det etablerte støttesystemet som finnes må tydeliggjøres (NOU 2015: 2, s. 148). Det foreslås en endring i opplæringslovens kapittel 9 A, hvor det skal vises klart hvilket ansvar skoleeier, rektor og andre ansatte på skolene har for å sikre et godt psykososialt miljø for elevene (NOU 2015: 2, s. 192).

I NOU 2015: 2 er utvalget opptatt av ansvarliggjøring av skoleeierne (NOU 2015: 2, s. 24). Skoleeierne må sikre at skolene har den nødvendige kompetansen til å oppfylle kravene i opplæringsloven kapittel 9 A (NOU 2015: 2, s. 39). Forståelsen av mobbing som problem ses i lys av blant annet på barnekonvensjonen. Barnekonvensjonen ser på mobbing som et samfunnsproblem, ikke bare et skoleproblem. Derfor er Norge forpliktet til å jobbe med

---

¹ Med eksklusjonsangst menes at det antas at mennesker er avhengig av å tilhøre et fellesskap, og når denne tilhørigheten trues kan eksklusjonsangst oppstå. Angsten kan håndteres ved å skape forakt for andre og bidra i mobbeprosessen (NOU 2015: 2, s. 71).

mobbing ut fra et samfunnsperspektiv (NOU 2015: 2, s. 143). En elev sine grunnleggende menneskerettigheter blir brutt når en blir mobbet. Utvalget i NOU 2015: 2 (s. 17) sitt arbeid for å skape et trygt psykososialt miljø handler om at menneskerettighetene skal bli realisert.

Mobbing blir omtalt som et samfunnsproblem som må løses gjennom felles nasjonal innsats (NOU 2015: 2, s. 17). «[...] å forebygge og stoppe krenkelser, mobbing, trakassering og diskriminering er ikke bare et ansvar for skolen, men for hele samfunnet. Skolen blir formet av det samfunnet den er en del av, og av hvordan mennesker omgås hverandre» (NOU 2015: 2, s. 143). Dokumentet inneholder en tydelig forståelse av at mobbing er et samfunnsproblem. Fokuset på ansvarliggjøring av hele samfunnet skiller seg ut fra de andre utvalgte politiske dokumentene i denne oppgaven, hvor foreldre og skolen hovedsakelig har blitt nevnt som ansvarlige.

En rekke tiltak blir nevnt i NOU 2015: 2. De syv viktigste områdene for tiltak som blir presentert er: stor statlig satsing på «*Inkluderende skole*», endring av opplæringsloven kapittel 9A, styrket håndheving av opplæringsloven, målrettet innsats mot krenkelser, mobbing, trakassering og diskriminering, styrkning av skoleeierskapet, «*Et lag rundt eleven*» (flere yrkesgrupper i skolen) og ny forskning (NOU 2015: 2, s. 20-21). Mobbeombud blir trukket fram, som et tiltak for å håndtere mobbing blant barn og unge, i NOU 2015: 2. I 2014 fikk fire fylkeskommuner innvilget økonomisk støtte til å opprette et mobbeombud. Mobbeombudets oppgave er å ivareta elevenes rettigheter når det kommer til psykososiale utfordringer, jobbe med forebyggende arbeid mot mobbing og bistå med svar på spørsmål. Ombudet skal være et tilbud når tiltak i skolen mot mobbing ikke er tilstrekkelig (NOU 2015: 2, s. 300). Å innføre mobbeombud i fylkeskommuner er et eksempel på at ansvaret for å håndtere mobbing fordeler seg til andre områder utenfor skolesamfunnet.

Meld. St. 19, «*Folkehelsemeldinga: gode liv i eit trygt samfunn*»

I 2019 kom stortingsmeldingen «*Folkehelsemeldinga: gode liv i eit trygt samfunn*», utgitt av Helse- og omsorgsdepartementet. Et av områdene det fokuseres på i stortingsmeldingen er: «*tidlig innsats blant barn og unge for å bidra til å gi dei ein god og trygg oppvekst*» (Meld. St. 19, (2018-2019), s. 8).

I stortingsmeldingen nevnes psykiske og fysiske konsekvenser av å bli utsatt for mobbing. Depresjon og angst, psykosomatiske plager som hodeverk, magesmerter, søvnvansker og selvmordstanker er blant konsekvensene som nevnes (Meld. St. 19, (2018-2019), s. 16). Til

sammenligning med de tidligere presentere dokumentene, vises det i denne stortingsmeldingen en større forståelse av de helsemessige konsekvensene av å bli utsatt for mobbing, Vi kan derfor si at mobbing er blitt en del av et helseperspektiv. Livskvalitet og god helse blant innbyggerne er avgjørende for å oppnå andre samfunns mål, for eksempel å holde oppe sysselsettingen og å ha et bærekraftig velferdssamfunn (Meld. St. 19, (2018-2019), s. 141). Perspektivet inneholder både en forståelse av at mobbing må bekjempes for at individene som er utsatt skal ha bedre helse og hvordan dette har positiv innvirkning for samfunnet.

Et viktig tiltak som har blitt innført for å håndtere mobbing er endringen i opplæringsloven kapittel 9 A fra 2017. Endringen gjorde at skolene ble pålagt en skjerpet aktivitetsplikt. I dette kapitlet står det at elever har *rett* til å ha det trygt og godt på skolen. Denne lovpålagte rettigheten gir skolene et større ansvar enn tidligere for å sikre et godt psykososialt miljø. Representasjonen av et problem kan endres når viktige bestemmelser blir tatt (Bacchi, 2009, s. 10). Da endringen i opplæringsloven ble innført endret forståelsen av problemet mobbing seg til at skolen og kommunen begår et lovbrudd dersom de ikke gjør noe for å skape et trygt og godt miljø på skolen.

Dikotomien mellom offentlig og privat kan trekkes fram i denne stortingsmeldingen. Alle har ansvar for egen helse, men samtidig er helsen til innbyggerne også et resultat av politiske valg og samfunnsutviklingen (Meld. St. 19 (2018-2019), s. 142). Dette er forhold som ligger utenfor rekkevidden til enkeltindivider.

NOU 2019: 23, «Ny opplæringslov»

«Ny opplæringslov» er en NOU utgitt av Kunnskapsdepartementet i 2019. Dette dokumentet inneholder forslag til ny opplæringslov, som kort oppsummert inneholder endringer innenfor tre områder: å ivareta behovene til barn, unge og voksne i grunnopplæringen, en brukervennlig og anvendbar lov og at loven skal plassere ansvaret på riktig sted (NOU 2019: 23, s. 20-21). Argumentene for en ny opplæringslov er at brukerne av loven opplever den som for omfattende, og uoversiktlig, og at man har en manglende og ulik forståelse av loven (NOU 2019: 23, s. 19).

Ifølge opplæringsloven § 9 A-3 skal skolen ha nulltoleranse for mobbing. Mobbing forstås som en type krenkelse og det diskuteres i NOU 2019: 23 hva slags handlinger og ytringer som kan regnes som krenkelser (NOU 2019: 23, s. 451). Begrepet krenkelse skal både tolkes vidt, men samtidig ikke slik at enhver uenighet mellom elever inngår under begrepet. Hvor man setter

grensene for krenkelse, og mobbing, er upresist. Handlinger som går under begrepet mobbing nevnes ved å beskrive forskjellene mellom kjønn. Jenter opplever mer indirekte mobbing som å bli baksnakket og holdt utenfor, mens gutter opplever i større grad direkte mobbing, som å bli dyttet, holdt fast og slått (NOU 2019: 23, s. 156).

Hovedregelen er at kommunen og fylkeskommunen skal ha ansvaret for at reglene i opplæringsloven blir fulgt (NOU 2019: 23, s. 21). Det trekkes fram at skolen har ansvar også når hendelser utenfor skoletiden oppstår. Hendelser utenfor skolen, begrenser ikke skolens aktivitetsplikt. Ved digital mobbing kan krenkelses skjedd utenfor skoletid, men føre til at eleven får en negativ opplevelse av skolemiljøet (NOU 2019: 23, s. 729).

Et av tiltakene som nevnes for å håndtere digital mobbing er å inkludere «digital medborgerkompetanse» som et kompetansemål i skolen. Digital medborgerkompetanse handler om å være bevisst at man er en samfunnsborger også på Internett (NOU 2019: 23, s. 217). Et annet tiltak for å håndtere mobbing som nevnes i opplæringslovens §9 A-12, som brukes i helt spesielle unntakstilfeller, er at en elev kan flyttes til en annen skole dersom vedkommende mobber andre elever. Før dette er aktuelt må andre tiltak ha blitt prøvd ut (NOU 2019: 23, s. 297).

NOU 2019: 23 har et stort fokus på regelverk og det juridiske. Både at ansatte er forpliktet, ut fra lovverk, å håndtere mobbing, men også at elever som har vært rammet av mobbing kan ha rett til erstatning. «[...] i ettertid har det vært flere saker hvor kommuner har blitt dømt til å betale erstatning på grunn av mobbing i skolen» (NOU 2019: 23, s. 442). En forståelse av mobbing som fenomen her er at det kan være en straffbar handling, ved at kommuner ikke har sikret et godt nok psykososialt miljø og kan derfor straffes for det. Ansvaret legges på systemnivå ved at det er kommunen som dømmes, ikke enkeltpersonene som bedriver mobbingen.

4.3 Oppsummering av analysen

Jeg har gjennomført en dokumentanalyse for å belyse forskningsspørsmålene «*Hvilke forståelser av mobbing som fenomen fremkommer i offentlige dokumenter fra 1975-2019 og hva innebærer de?*» og «*Hvilke sammenhenger kan vi se mellom ulike forståelser av mobbing og måten problemet blir håndtert på?*». Dokumentene har blitt analysert ved hjelp av en tabell med seks analytiske kategorier (se vedlegg A), som jeg har utviklet inspirert av Bacchi sin teori. I denne oppsummeringen av analysen vil jeg trekke fram de mest sentrale funnene fra dokumentanalysen og drøfte de opp mot teori.

Hovedfunnene i dokumentanalysen er:

- Mobbing har gått fra å bli forstått som et skoleproblem, til et samfunnsproblem
- Et alvorlig problem, et helsemessig problem, et brudd på menneskerettighetene, et juridisk problem og et samfunnsproblem er forståelser av mobbing som fremkommer i perioden 1975-2019
- Tiltak har blitt iverksatt på individ- og systemnivå

Et sentralt funn i dokumentanalysen er at mobbing har gått fra å bli forstått som et problem innenfor skolesektoren, til å være et problem som angår hele samfunnet. Dokumentene fra 1970- og 80-tallet peker i stor grad på skolen som ansvarlig. I NOU 2015: 2 uttrykkes det at hele samfunnet er ansvarlige for å forhindre mobbing. Dette viser en endring i forståelsen av mobbing som problem, og viser at ansvaret har fordelt seg til flere områder i samfunnet.

Det fremkommer flere forståelser av fenomenet mobbing i offentlige dokumenter fra 1975 til 2019. Det blir forstått som et alvorlig problem som kan føre til kriminalitet hos de involverte (St. Meld. 17 (1999-2000), s. 25), et helsemessig problem for de som er utsatt for mobbing (Meld. St. 19, (2018-2019), s. 16), et brudd på menneskerettighetene (NOU 2015: 2, s. 17) og et juridisk perspektiv, hvor ofre for mobbing kan saksøke kommuner for brudd på opplæringsloven (NOU 2019: 23, s. 101). Forståelsen av digital mobbing kan sies å være noe uklar. I NOU 2009: 1 (s. 20) blir digital mobbing omtalt som mer alvorlig enn tradisjonell mobbing, men i NOU 2011: 20 (s. 91) blir det påpekt at en oppfatning er at betydningen av digital mobbing er overdrevet i forhold til tradisjonell mobbing.

De ulike forståelsene av mobbing viser også hvordan fenomenet har utviklet seg til å bli forstått og definert som et sosialt problem. Når individer og grupper i et samfunn tillegger fenomener betydning og mening, og bestemte forhold får karakterer av et sosialt problem, oppstår prosessen som skaper et sosialt problem (Meeuwisse et al., 2002, s. 137). Mobbing som problem har vært der hele tiden, men det er først når det blir løftet opp som noe viktig at det får status som et sosialt problem, og som samfunnet må ta et ansvar for å håndtere. De ulike forståelsene av mobbing, for eksempel de helsemessige konsekvensene at mobbing, kan være en av grunnene til at man har reagert på problem og fått en forståelse av at dette må tas tak i. Når en situasjon går imot en stor gruppe menneskers verdier og hvor man blir enige om at handling må til for å endre situasjonen, kalles et problem for et sosialt problem (Ellingsen & Levin, 2015, s. 49). I dokumentanalysen blir mobbing omtalt som et alvorlig problem og det er

derfor grunn til å tro at det går imot en stor gruppe menneskers verdier, hvor handlingen som må til for å endre situasjonen er å iverksette tiltak.

De ulike forståelsene av mobbing som fenomen og de ulike tiltakene som har blitt iverksatt i perioden 1975-2019, henger sammen. Dette kan utdypes nærmere ved å besvare forskningsspørsmålet «*Hvilke sammenhenger kan vi se mellom ulike forståelser av mobbing og måten problemet blir håndtert på?*». En forståelse innenfor politikk er at hva som foreslås å gjøres med noe, avslører hva vi tenker trenger å endre seg og dermed hva vi tror problemet er (Bacchi, 2010, s. 2). Måten myndigheter presenterer løsninger på har sammenheng med hvordan de ser på problemet. Stortingsmeldingene og NOU-ene fra 1970- og 1980-tallet inneholder tiltak innenfor skolens system, som blant annet holdningsskapende arbeid, bedre tilsyn i friminutter og fadderordning. I NOU 1977: 6 blir det påpekt at mobbing er et sosialt problem innenfor skolesamfunnet. Bacchi (2010, s. 7) legger vekt på at man i undersøkelse av politiske dokumenter må spørre seg om hva som *ikke* blir nevnt i representasjonen av et problem. I de tidligste dokumentene blir ikke tiltak utenfor skolen foreslått. Dette henger sammen med problemforståelsen på dette tidspunktet; at mobbing er et problem som hører til skolesamfunnet. Utover 2000- og 2010-tallet fikk man andre løsningsforslag for å bekjempe mobbing. «*Manifest mot mobbing*», innføring av mobbeombud, statlig satsning på «*Inkluderende skole*» og endringen i opplæringsloven kapittel 9A er eksempler på dette. Disse tiltakene viser hvordan problemforståelsen endres. Man går fra å ha et perspektiv hvor tiltakene er rettet mot individene i skolesamfunnet, til å ha en strukturforståelse hvor man innføre tiltak på et høyere nivå for å ta tak i problemet.

Dette henger også sammen med utvikling av hvor alvorlig man ser på mobbing som problem. Mobbing har siden 1975 blitt sett på som et problem, men dokumentanalysen viser at i årene fram til 2019 har bevisstheten rundt alvorlighetsgraden økt. Dette viser seg blant annet gjennom at mobbing blir omtalt i «*Handlingsplan mot barne- og ungdomskriminalitet*» (St. Meld. 17, (1999-2000)), fremstillinger i media om selvmord på grunn av mobbing på 1980-tallet (Boge, 2019, s. 10) og funn fra forskning som viser hvor mange som blir mobbet. Å presentere offisiell statistikk er ifølge Bacchi (2009, s. 11) en del av hvordan et problem presenteres og gjør at noen spesifikke problemrepresentasjoner får dominans framfor andre.

I sosialt arbeid er forståelsen av forholdet mellom individ og samfunn helt sentralt (Berg et al., 2015, s. 26). Mobbing må ikke ses på som et problem mellom mobber og mobbeoffer, men heller forstås i en større sammenheng. Barn som opplever mobbing er i risikogruppen for å oppleve marginalisering, derfor må man gjøre aktive grep for å hindre at dette skjer (Hyggen &

Ekhaugen, 2021, s. 4). Langvarig utenforskap, som følge av marginalisering, vil kunne føre til velferdstap som følge av dårligere helse og redusert sosial deltakelse (Hyggen & Ekhaugen, 2021, s. 35). Mobbing vil altså være til konsekvenser for både individet og samfunnet, i form av personlige utfordringer og tap for velferdssamfunnet. Derfor er tiltak rettet mot både individ- og samfunnsnivå viktig for å håndtere mobbing som problem.

Når det gjelder hvem som har blitt ansett som de ansvarlige for å håndtere mobbing som problem, er dette også noe som har endret seg siden 1975. I dokumentene fra 1970-, 1980 og 1990-tallet er det stort sett skolen som blir trukket fram som de ansvarlige for å håndtere mobbing. Bacchi (2009, s. 7) mener at en dominerende forklaring når det gjelder problematisering av fenomener er at individer er hovedsakelig ansvarlig for deres egne liv. Dette kan vi se i dokumenter fra 1999 og 2001, hvor ungdommene selv blir nevnt som ansvarlige for å bidra til at mobbing ikke skal skje. I NOU 2015: 2 uttrykkes det at hele samfunnet er ansvarlig til å bidra til at mobbing ikke skjer. En antagelse kan være at hvordan dagens samfunn i Norge er, er en bidragende faktor til at mobbing skjer. Hvordan voksne omtaler hverandre på er noe barna ser og påvirker deres oppførsel (NOU 2015: 6, s. 143). Når det gjelder digital mobbing, blir det i NOU 2009: 1 uttrykt at det er uklart hvor det er riktig at ansvaret skal ligge.

Forskningsspørsmålet *«Hvilke forståelser av mobbing som fenomen fremkommer i offentlige dokumenter fra 1975-2019 og hva innebærer de?»* kan også besvare gjennom å se hvilke typer handlinger som går under begrepet mobbing fra 1975 til 2019. I de tidligste dokumentene fra 1970-tallet blir vold og fysisk maktmisbruk nevnt. De neste årene ser man en utvidet forståelse av mobbing, hvor utestenging og erting også nevnes. På 2000-tallet dukker det opp type handlinger knyttet til digital mobbing, blant annet å sende hatefulle kommentarer, å publisere krenkende utsagn om andre og å spre ufordelaktige bilder.

Endringer i hvordan mobbing har blitt definert viser også forståelser av mobbing som fremkommer i offentlige dokumenter fra 1975 til 2019. I 1977 defineres mobbing som *«plaging av medelever»*. Dokumentene fra 1970-, 1980-tallet og 1990-tallet inneholder få konkrete definisjoner av mobbing. I definisjonene knyttet til tradisjonell mobbing som nevnes på 2000- og 2010-tallet er en fellesnevner at handlingene må skje gjentatte ganger over tid. I 2011 blir det påpekt at det er stor forvirring rundt definisjonen av digital mobbing.

Et funn fra dokumentanalysen som kan belyse forskningsspørsmålet *«Hvilke forståelser av mobbing som fenomen fremkommer i offentlige dokumenter fra 1975-2019 og hva innebærer de?»* er at dokumentene er utgitt av flere ulike departementer. Problemet har gått fra å

håndteres i skolen, til å fordele seg til andre områder i samfunnet. De tre eldste dokumentene er utgitt av Kirke- og undervisningsdepartementet (det vi i dag kaller Kunnskapsdepartementet). Senere er dokumenter som tar opp temaet mobbing, utgitt av Barne- og familiedepartementet, Fornyings- og administrasjonsdepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet. At mobbing har utviklet seg til å bli et sosialt problem kan underbygges ved at flere departementer trekkes inn. Et samfunn er ikke statisk og endringer i samfunnet påvirker både utvikling og vedlikehold av sosiale problemer (Berg et al., 2015, s. 26). Endringene i denne sammenheng vil være de ulike forståelsene av fenomenet mobbing, som tidligere nevnt, som er med på å utvikle mobbing som et sosialt problem.

Å ansatte flere sosialarbeidere i skolen kan være et tiltak for å håndtere mobbing blant barn og unge. I NOU 2015: 6, «Å høre til» er «*Et lag rundt eleven*» et tiltak som presenteres, som innebærer å få inn flere yrkesgrupper i skolen (NOU 2015: 2, s. 21). Sosialarbeidernes sosialfaglige kompetanse representerer et viktig supplement til ansatte med pedagogisk kompetanse i skolen (Borg & Lyng, 2019, s. 6).

I dette kapitlet har jeg presentert en dokumentanalyse av NOU-er og stortingsmeldinger om temaet mobbing. Det neste kapitlet inneholder litteraturstudien hvor åtte utvalgte artikler skal presenteres.

5.0 Litteraturstudie

5.1 Innledning

I dette kapittelet skal litteraturstudien presenteres. En litteraturstudie består av allerede eksisterende kunnskap, som er presentert i artikler, og handler om en systematisering av kunnskapen (Støren, 2013, s. 17). De utvalgte artiklene etter litteratursøk skal brukes som empiri sammen med dokumentanalysen og skal besvare problemstillingen *«Hvordan blir mobbing fremstilt og forstått som sosialt problem og hvilke tiltak blir iverksatt for å bekjempe mobbing blant barn og unge?»*

I likhet med dokumentanalysen har jeg utviklet et forskningsspørsmål som skal belyse funn i litteraturstudien. Forskningsspørsmålet i litteraturstudien er:

- *«Hvordan blir tradisjonell og digital mobbing fremstilt i forskningslitteraturen og hva innebærer dette for de tiltakene som iverksettes mot mobbing blant barn og unge?»*

Jeg er interessert i å finne litteratur som belyser både tradisjonell mobbing og digital mobbing, for å se om det er forskjeller i måten de forstås og defineres. *«Although some research suggests that offline or «traditional» bullying has similar characteristics and correlates to those of electronic forms, other studies suggest there are some important differences»* (Waasdorp & Bradshaw, 2015, s. 483). Informasjon om utbredelse, overlapp, konsekvenser av å være utsatt for mobbing og tiltak ved de ulike formene for mobbing, kan si noe likhetene og forskjellene mellom digital og tradisjonell mobbing. Jeg vil se hvordan tradisjonell og digital mobbing i artiklene defineres i forhold til definisjonene som jeg har beskrevet i teorikapittelet, blant annet Olweus sin definisjon. Alle åtte artikler er valgt ut på bakgrunn av at de diskuterer både tradisjonell og digital mobbing. Enkelte av artiklene inneholder forskning på kun digital mobbing, men blir i teksten sammenlignet og diskutert opp mot tradisjonell mobbing.

Kapittelet avsluttes med en oppsummering av litteraturstudien hvor sentrale funn skal diskuteres i lys av oppgavens utvalgte teori.

5.2 Utvalgte artikler

Tabell 5.1 viser en oversikt over de åtte utvalgte tekstene i litteraturstudien. Videre i kapittelet skal hver tekst bli presentert.

Artikkelnummer	Navn på artikkel	Årstall
1	« <i>Emotional Problems in Traditional and Cyber Victimization</i> »	2016
2	« <i>Cyber Victimization in High School: Measurement, Overlap with Face-to-Face Victimization, and Associations with Social-Emotional Outcomes</i> »	2017
3	« <i>Cyberbullying involvement and mental health problems among late adolescents</i> »	2020
4	« <i>Cyberbullying and traditional bullying among Nordic adolescents and their impact on life satisfaction</i> »	2020
5	« <i>Cyberbullying: What's the problem?</i> »	2016
6	« <i>Some problems with cyberbullying research</i> »	2018
7	« <i>Cyberbullying: a storm in a teacup?</i> »	2017
8	« <i>The Overlap Between Cyberbullying and Traditional Bullying</i> »	2015

Tabell 5.1: Oversikt over inkluderte artikler i litteraturstudien

Artikkel 1: Emotional Problems in Traditional and Cyber Victimization (Sjursø, I. R., Fandrem, H. & Roland, E., 2016).

I denne artikkelen presenteres et forskningsprosjekt som ble gjort blant norske ungdommer i alderen 15-16 år fra 63 skoler i 27 ulike norske kommuner. Målet med studien var å undersøke hvordan tradisjonell mobbing og digital mobbing kunne knyttes til symptomer på generell angst og symptomer på depresjon (Sjursø et al., 2016, s. 117). Angst og depresjon er de to mest vanlige problemene innenfor mental helse blant norske barn og unge (Sjursø et al., 2016, s. 115).

I tidligere forskning *ser det ut til* at det er forskjeller i hvordan tradisjonell og digital mobbing gjør utslag i hvilke emosjonelle problemer man opplever (Sjursø et al., 2016, s. 114). Fortsatt er det uklart om de ulike måtene for mobbing knyttes til mentale helseproblemer hos offeret på samme måte. Det trengs flere studier som sammenligner tradisjonell og digital mobbing og ser på hvordan disse ulike måtene å mobbe på er knyttet til utbredelse og hvilke typer emosjonelle problemer offeret opplever (Sjursø et al., 2016, s. 115). Det finnes få studier som sammenligner tradisjonell og digital mobbing i tilknytning til symptomer på både depresjon og angst, mens det finnes flere studier som tar for seg disse to emosjonelle problemene hver for seg (Sjursø et al., 2016, s. 116).

Hovedfunnet i studien er at tradisjonell og digital mobbing *kan* påvirke ungdommer sin mentale helse forskjellig (Sjursø et al., 2016, s. 125). Angst og depresjon hadde ulike utslag på tradisjonell og digital mobbing. Når det gjaldt tradisjonell mobbing og digital mobbing knyttet til depresjon, viste resultatene en sterkere sammenheng mellom tradisjonell mobbing og depresjon, enn digital mobbing og depresjon. Knyttet til symptomer på angst, hadde digital mobbing en sterkere sammenheng med symptomer på angst, enn hva tradisjonell mobbing og symptomer på angst hadde. Anonymitet og offentlighet blir presentert som to mulige årsaker til at digital mobbing har sterkere sammenheng med symptomer på angst, enn det tradisjonell mobbing har (Sjursø et al., 2016, s. 124). Det understrekes at dette funnet *ikke* henger sammen med tidligere forskning, og begrunnes med at det fortsatt finnes lite forskning på feltet.

Funnet som peker på at man kan oppleve ulike psykiske konsekvenser ut fra ulike typer mobbing, burde tas hensyn til i utarbeiding av tiltak mot mobbing. «*Victims of different forms of bullying might need to be supported in different ways as well as be taught different kinds of coping strategies*» (Sjursø et al., 2016, s. 125).

Denne artikkelen er inkludert i oppgaven fordi den inneholder funn fra forskning som peker på at symptomer på angst og depresjon kan slå ut forskjellig ved tradisjonell og digital mobbing. Dette er interessant å ha med i diskusjonen fordi de to formene for mobbing blir av mange forskere sett på som to sider av samme sak. Dersom de to fører til ulike psykiske plager kan det utfordre tanken om å se på det som samme fenomen.

Artikkel 2: Cyber Victimization in High School: Measurement, Overlap with Face-to-Face Victimization, and Associations with Social-Emotional Outcomes (Brown C. F., Demaray, M. K., & Jenkins, L. N., 2017)

I denne artikkelen beskrives et studie som ble utført blant 1152 elever på en amerikansk ungdomsskole/videregående skole. Formålet med Brown et al. (2017) sin forskning var å undersøke utbredelse og følger av mobbing, og overlapp mellom tradisjonell og digital mobbing. Et annet mål hos Brown et al. var å se på forskjellene blant deltagerne når det gjelder sosiale og emosjonelle vansker knyttet til mobbing. I tillegg var et mål med studien å se på sammenheng mellom digital mobbing og sosiale og emosjonelle følger, sammenlignet med tradisjonell mobbing (Brown et al., 2017, s. 288).

Både tradisjonell og digital mobbing har vært knyttet til sosiale, emosjonelle og akademiske problemer. Likevel finnes det lite informasjon om hvordan de to ulike formene for mobbing kan føre til ulike følger (Brown et al., 2017, s. 288).

De fleste ungdommer som opplever tradisjonell mobbing, opplever ofte digital mobbing i tillegg. Brown et al. (2017, s. 289) understreker at selv om de ungdommene som *kun* opplever digital mobbing er i mindretall, er det viktig å forstå konsekvensene det kan ha for disse ungdommene. De negative konsekvensene knyttet til tradisjonell og digital mobbing hver for seg har blitt mye forsket på, men Brown et al. (2017, s. 290) mener at det finnes lite forskning på den samlede effekten av å oppleve begge formene for mobbing.

Resultatene viste at de fleste elevene som opplever den ene formen for mobbing også opplever den andre formen for mobbing. Av de 17 % av elevene som opplevde mobbing, opplevde de fleste begge typer mobbing. Brown et al. (2017) mener dette viser at samarbeid mellom skolen og foreldre er et viktig tiltak for å redusere mobbing. Kun 3 % opplevde bare tradisjonell mobbing. I studiet ble det ikke rapportert om noen som *kun* opplevde digital mobbing (Brown et al., 2017, s. 299).

Brown et al. (2017, s. 299) understreker viktigheten av å inkludere følgene til både digital og tradisjonell mobbing i studiet. Dette begrunnes med det tidligere nevnte funnet om at de to formene for mobbing henger ofte sammen. Brown et al. (2017, s. 299) argumenterer for at dersom studiet kun hadde inkludert sammenheng mellom digital mobbing og sosiale og emosjonelle følger, ville det ført til et overdrevet bilde av hvilke følger *kun* digital mobbing kan føre til, siden tradisjonell mobbing ofte oppstår samtidig som digital mobbing.

Artikkelen til Brown et al. (2017) tas med i oppgaven fordi den tar for seg overlapp mellom tradisjonell og digital mobbing. Funnet om at de fleste som opplevde mobbing, opplevde både tradisjonell og digital mobbing, er relevant å ha med i diskusjonen fordi det viser at de to formene henger sammen. Det sier også noe om hvilke tiltak som burde iverksettes. Ut fra dette funnet burde man iverksette tiltak som retter seg mot både tradisjonell og digital mobbing, ikke kun en av dem.

Artikkel 3: Cyberbullying Involvement and Mental Health Problems Among Late Adolescents (Skilbred-Fjeld, S, Reme S. E. & Mossige, S. 2020)

Målet i dette forskningsprosjektet, som er utført av Norsk Institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA), var å undersøke utbredelsen av digital mobbing og utvalgte psykologiske karakteristikk til ungdommer som har vært involvert i digital mobbing. Selvskading, selvmordsforsøk, antisosial oppførsel, angst og depresjon var de utvalgte psykologiske karakteristikkene som ble undersøkt. *«For many late adolescents cyberbullying poses a threat to their health and well-being and has, amongst other things, consequences in terms of mental health problems such as anxiety and depression»* (Skilbred-Fjeld et al., 2020, s. 1). Studien er gjennomført i Norge blant ungdommer i alderen 18-21 år. Et mål ved studien var å undersøke om det er forskjeller blant de ulike gruppene som er involvert i digital mobbing, når det gjelder psykiske vansker. De tre gruppene som sammenlignes er: ofre for digital mobbing, digitale mobbere og de som både mobber og blir mobbet på nett (Skilbred-Fjeld et al., 2020, s. 1).

Selv om digital mobbing har likhetstrekk med tradisjonell mobbing, er det ifølge Skilbred-Fjeld et al. (2020) også forskjeller. Noen av forskjellene er ubalanse i maktforhold, anonymitet og repetisjon. Repetisjon er mer uklart innenfor digital mobbing. Når det gjelder anonymitet finnes det varierende funn fra studier om anonymitet gjør at opplevelsen oppleves som verre enn når man vet hvem som utfører mobbingen. Noen mener det har stor innvirkning, mens andre mener det ikke har stor innvirkning fordi offeret er fysisk uskadd og kan unngå å reagere på det (Skilbred-Fjeld et al., 2020, s. 2).

Resultatene fra studien viste at 5% rapporterte at de hadde vært involvert i digital mobbing den siste måneden. 3% av disse var ofre, 1% var mobbere og 1% var både mobbere og ofre (Skilbred-Fjeld et al., 2020, s. 6). Funn fra denne studien viste imidlertid at det var lite forskjell

blant de tre gruppene. Ofre, mobbere og de som både mobbet og ble mobbet slet like mye med depresjon og aggresjon (Skilbred-Fjeld et al., 2020, s. 10).

Studien viste at ungdommer som var involvert i digital mobbing hadde fire ganger større sjanse for angst og depresjon enn de som ikke var involvert, i tillegg til at det var mer sannsynlig for de involverte å begå selvmord enn de som ikke var involvert (Skilbred-Fjeld et al., 2020, s. 8).

Blant de som var involvert i digital mobbing regnes 65 % å være depressive på grunn av deres høye score på en skala for symptomer på depresjon (Skilbred-Fjeld et al., 2020, s. 11).

Denne studien er relevant å ta med i oppgaven fordi den gir et innblikk i hvilke psykiske konsekvenser både det å bli mobbet og det å mobbe andre, medfører. Konsekvenser av mobbing er en av årsakene til at mobbing blir forstått som et sosialt problem, og vil bli tatt opp i diskusjonsdelen i oppgaven.

Artikkel 4: Cyberbullying and traditional bullying among Nordic adolescents and their impact on life satisfaction (Arnarsson et al., 2020)

Formålet i dette studiet var å undersøke utbredelsen av digital mobbing i de seks nordiske landene og undersøke overlapping med tradisjonell mobbing. Å sjekke om det er assosiasjoner mellom hvor tilfreds man er med livet og mobbing, tradisjonell og digital, var også et av målene med studiet (Arnarsson et al., 2020, s. 502).

«*One way to conceptualize cyberbullying is as traditional bullying communicated online*» (Arnarsson et al., 2020, s. 503). Denne definisjonen inneholder en forståelse av at digital mobbing er en form for tradisjonell mobbing som foregår over internett. Som i flere andre artikler, blir det også i denne artikkelen stilt spørsmål om gjentakelse, som ofte er et kriterium for å definere tradisjonell mobbing, også skal gjelde for definisjonen av digital mobbing. Uønsket innhold på nettet kan bli publisert en gang av én person og deretter delt flere ganger av andre.

Tradisjonell mobbing har blitt forsket på siden 1970-tallet, mens digital mobbing fortsatt er et nytt felt innenfor forskning. I studier hvor begge former for mobbing undersøkes, viser ofte funn at de som opplever digital mobbing opplever også tradisjonell mobbing (Arnarsson et al., 2020, s. 503).

Denne studien er basert på data fra Health Behavior in School-Aged Children, en multinasjonal studie, og består av selv-rapportert data fra 32 210 elever i alderen 11, 13 og 15 år. Norge, Danmark, Finland, Grønland, Island og Sverige er landene som undersøkes i denne studien (Arnarsson et al., 2020, s. 503). Utbredelsen av digital mobbing lå på rundt 2 % i alle de nordiske landene, med unntak av Grønland hvor tallet var på 9 %. Overlapp mellom tradisjonell og digital mobbing varierer avhengig av alder, kjønn og land. Den laveste overlappingen finner vi hos jenter på 15 år fra Island, med et resultat på 0,2 %. Den gruppen hvor det er størst overlapp er gutter på 13 år fra Grønland, med et tall på 7,1 % (Arnarsson et al., 2020, s. 506).

Resultater fra denne studien viser at digital mobbing blant ungdom i de nordiske landene er lite utbredt og overlapper lite med tradisjonell mobbing. Dette funnet samsvarer derfor ikke med andre internasjonale studier som er utført. Arnarsson et al. (2020, s. 502) mener at lav overlapp gjør at man må se på tradisjonell og digital mobbing som to separate fenomener. Utbredelsen av digital mobbing er også lav sammenlignet med tidligere studier. En mulig forklaring på dette kan være måten digital mobbing måles på. Spørsmålene som ble stilt var rettet mot spesifikke hendelser. Ingen generelle spørsmål som «*Har du blitt mobbet digitalt?*» ble stilt, som kan gjøre at man ikke fanger opp alle former for digital mobbing (Arnarsson et al., 2020, s. 507).

Funn fra dette forskningsprosjektet skiller seg ut fra de andre inkluderte artiklene, ved å komme fram til at man må se på tradisjonell mobbing og digital mobbing som to separate fenomener. Artikkelen er relevant å bruke som empiri fordi den diskuterer hvordan en skal forstå og definere digital mobbing, som er nyttig å ta med i diskusjonen om hvordan mobbing blir fremstilt og forstått som sosialt problem.

Artikkel 5: Cyberbullying: What's the problem? (Deschamps, R & McNutt, K. 2016)

I denne artikkelen diskuteres utfordringene knyttet til hvordan man skal definere digital mobbing. Denne oppgavens teoridel har vært inne på dette temaet, hvor det blant annet blir nevnt at det finnes ulike definisjoner og forståelser på digital mobbing.

Det trekkes fram at digital mobbing blir i dag mer og mer sett på som et element innenfor tradisjonell mobbing, fremfor en egen type mobbing i seg selv (Deschamps & McNutt, 2016, s. 45). Forskning har vist at det ofte er overlapp mellom tradisjonell og digital mobbing, hvor unge

er involvert i begge typer samtidig. Derfor kan eksisterende tiltak og program også hjelpe til å redusere omfanget av digital mobbing (Deschamps & McNutt, 2016, s. 64). Derfor mener Wolke et al. (2017, s. 906) at tiltak hovedsakelig må være rettet mot å bekjempe tradisjonell mobbing, med en tanke om at digital mobbing brukes som et middel for å kontakt offer utenfor skoletiden.

«How a policy problem is defined limits the alternatives considered and imposes specific accounts of the appropriate instruments to be implemented» (Deschamps & McNutt, 2016, s. 46). Utfordringen med å definere digital mobbing fører til uklarhet om hvordan man skal håndtere problemet. Deschamps & McNutt (2016, s. 46) peker på at det finnes en viss enighet om enkelte elementer i definisjonen av digital mobbing, som hensikt, ubalanse i makt og gjentakelse. Det diskuteres imidlertid om kriteriet om gjentakelse, som hører til de fleste definisjoner innenfor tradisjonell mobbing, også skal være et kriterium for digital mobbing. En handling utført av en mobber, kan gjentas av andre personer ved å dele materialet på nett. Spørsmålet som stilles da, er om dette kan fortsatt regnes som digital mobbing når materialet blir delt av andre enn mobberen (Deschamps & McNutt, 2016, s. 51).

Deschamps & McNutt (2016, s. 46-47) peker på at man forstår digital mobbing på ulike måter, avhengig av hvilken referanseramme man har. Enkelte ser på digital mobbing som et folkehelseproblem og mener at tilbud til ofre og offentlig bevissthet rundt temaet er løsninger for å håndtere problemet. Andre mener problemet tilhører skole og utdanning, og vil derfor mene at lærere, pedagoger og andre knyttet til skolesektoren er hovedkilden for å sette i verk tiltak som kan håndtere problemet. Digital mobbing som et juridisk problem er også en forståelse av mobbing som problem.

I samfunnet er det mange problemer som «konkurrerer» om myndighetenes oppmerksomhet. Sannsynligheten for at myndigheter responderer på problemet økes når det får oppmerksomhet og stor støtte i offentligheten. Gjennom mediene har digital mobbing fått stor oppmerksomhet, ofte gjennom å fortelle enkeltpersoners opplevelser (Deschamps & McNutt, 2016, s. 50).

Deschamps & McNutt sin artikkel er inkludert fordi jeg mener den bidrar til å belyse forskningsspørsmålet *«Hvordan blir tradisjonell og digital mobbing fremstilt i forskningslitteraturen og hva innebærer dette for de tiltakene som iverksettes mot mobbing blant barn og unge?»*. Et viktig poeng fra denne artikkelen er at uenighet om hvordan man skal definere digital mobbing gjør det utfordrende å sette inn effektive tiltak. Diskusjonen om hvordan man ser på mobbing; som et folkehelseproblem, et problem innenfor skolen eller et

juridisk problem, er også viktige poeng for å besvare hvordan mobbing blir fremstilt og forstått som et sosialt problem.

Artikkel 6: Some problems with cyberbullying research (Olweus, D. & Limber, S. P. 2018)

I denne artikkelen er målet å undersøke om digital mobbing kan ses på som en form for tradisjonell mobbing, eller om det må behandles som et separat fenomen, som på noen måter skiller seg fra tradisjonell mobbing (Olweus & Limber, 2018, s. 139). «*In scanning the vast numbers of research publications about cyberbullying in the past 5-10 years, we have been struck and concerned by the many disparate and partly conflicting findings reported*» (Olweus & Limber, 2018, s. 139). Det pekes på at ulike måter å definere digital mobbing på kan være en forklaring på dette. Olweus & Limber (2018, s. 140) mener at kriteriene gjentakelse, ubalanse i styrkeforhold og å bevisst utføre negative handlinger, som er brukt for å definere tradisjonell mobbing, også i stor grad kan brukes for å definere digital mobbing. De legger imidlertid til at kriteriet om gjentakelse muligens må bli forstått på en annen måte innenfor digital mobbing. Når det gjelder de mulige negative følgene av digital mobbing, er det utfordrende å vite hva som er en faktisk konsekvens av digital mobbing. Årsaken til dette er at en stor del av unge som blir digitalt mobbet, opplever også tradisjonell mobbing (Olweus & Limber, 2018, s. 141).

Artikkelen konkluderes med at digital mobbing må ses på som en form for tradisjonell mobbing, fremfor et separat fenomen. Det understrekes at denne konklusjonen er tentativ, da funnene i artikkelen er basert på et avgrenset antall av forskningsstudier (Olweus, 2018, s. 141). Denne artikkelen tas med i oppgaven fordi den diskuterer problematikken rundt definisjonen av digital mobbing, et poeng som kan bidra til å besvare hvordan tradisjonell og digital mobbing blir fremstilt og forstått.

Artikkel 7: Cyberbullying: a storm in a teacup? (Wolke, D., Lee, K. & Guy, A., 2017)

I dette forskningsprosjektet var hovedmålet å undersøke om digital mobbing skaper flere mobbeofre, eller om de som opplever å bli mobbet på nett allerede opplever tradisjonell mobbing (Wolke et al., 2017, s. 899). I tillegg undersøkes det om de psykologiske konsekvensene av digital mobbing er de samme som ved tradisjonell mobbing, eller om det er

forskjeller Digital mobbing blir definert som: «*bullying that is carried out via electronic means such as text messages, e-mails, online chatrooms or social networking sites*» (Wolke et al., 2017, s. 900). Det henvises til to studier som viser at de fleste som opplever digital mobbing, opplever også tradisjonell mobbing.

Studien ble gjennomført på fem ulike skoler i Storbritannia. I denne studiens utvalg viste det seg at 1 % var ofre for kun digital mobbing (Wolke et al., 2017, s. 903). Digital mobbing oppsto altså som oftest i tillegg til tradisjonell mobbing. Når det gjelder følger av mobbing, opplevde de som kun var ofre for digital mobbing *de samme* følgene som ofre for kun tradisjonell mobbing. Ofrene for *både* digital og tradisjonell mobbing rapporterte lavest selvtillit og flest atferdsproblemer (Wolke et al., 2017, s. 903).

Wolke et al. (2017, s. 903) peker på at funnet i deres studie om lav utbredelse blant de som kun er ofre for digital mobbing, viser at man må se på digital mobbing som en utvidelse av tradisjonell mobbing, og ikke et unikt fenomen som det har blitt sett på som. En forklaring som trekkes fram for at digital mobbing på egenhånd er sjelden, er mobbernes opplevelse av makt og dominans. Mobbing handler om å utøve dominans og makt, derfor vil mobbere ønske å se effektene av mobbingen og hvordan mobbeofferet opplever dette (Wolke et al., 2017, s. 905-907). Dette er tydeligst og enklest å se gjennom tradisjonell mobbing, hvor man er i fysisk nærhet til offeret og kan se offerets reaksjon i situasjonen.

Wolke et al. (2017) omtaler digital mobbing som et overvurdert fenomen: «*from a public health perspective, considering the low prevalence of pure cyber-victimization compared to traditional peer victimization, cyber-victimization has only a small unique impact on adolescent mental health; it is an overrated phenomenon*» (Wolke et al., 2017, s. 906) Lav utbredelse av ofre for *kun* digital mobbing er et argument for at digital mobbing er et overvurdert fenomen. Det pekes også på at digital mobbing i seg selv har liten innvirkning på ungdoms mentale helse fordi det som oftest brukes som en forlengelse/utvidelse av tradisjonell mobbing. Derfor mener Wolke et al. (2017, s. 906) at tiltak hovedsakelig må være rettet mot å bekjempe tradisjonell mobbing, med en tanke om at digital mobbing brukes som et middel for å kontakte offer utenfor skoletiden.

Jeg valgte å ta med denne artikkelen på grunn av Wolke et al. (2017) sin oppfatning om at digital mobbing er ikke et eget fenomen i seg selv, men heller en utvidelse av tradisjonell mobbing. Dette sier noe om hvordan tradisjonell og digital mobbing blir forstått og fremstilt i forskningslitteraturen.

Artikkel 8: The Overlap Between Cyberbullying and Traditional Bullying (Waasdorp, T. E. & Bradshaw, C. P., 2015)

Et av målene med dette forskningsprosjektet var å undersøke overlapp mellom digital og tradisjonell mobbing. Det trekkes fram at tidligere forskning inneholder ulike oppfatninger omkring digital og tradisjonell mobbing er en del av det samme fenomenet, mens andre har et større fokus på de store forskjellene (Waasdorp & Bradshaw, 2015, s. 483).

Andre mål ved studien var å undersøke opplevelsen av flere former for mobbing samtidig, sosial-emosjonelle karakteristikk og opplevelsen av digital mobbing versus tradisjonell mobbing. Å undersøke detaljer rundt opplevelsen av digital mobbing var også et mål å undersøke i denne studien. Studien ble gjennomført blant 28 104 elever i 9-12 klasse i USA. (Waasdorp & Bradshaw, 2015, s. 484).

Fire former for mobbing ble undersøkt i studien: relasjonell (for eksempel utestenging og ryktespredning), fysisk, verbal og digital. 23 % rapporterte å være offer en hvilken som helst type mobbing. Blant disse rapporterte 25 % at de opplevde digital mobbing. 4,6 % rapporterte å *kun* oppleve digital mobbing (Waasdorp & Bradshaw, 2015, s. 486).

De fleste som opplevde digital mobbing, opplevde også minst en annen form for tradisjonell mobbing. Relasjonell og verbal mobbing var formene som hadde størst overlapp med digital mobbing (Waasdorp & Bradshaw, 2015, s. 487).

De mest utsatte ungdommene fortalte ikke til voksne at de opplevde digital mobbing. I artikkelen pekes det på at det er behov for mer forskning for å utvikle effektive strategier for å håndtere digital mobbing blant ungdom, og hvordan voksne skal reagere. Foreldre spiller en viktig rolle ved å være aktive for å forhindre digital mobbing (Waasdorp & Bradshaw, 2015, s. 487).

Denne artikkelen inneholder viktige poeng for å besvare forskningsspørsmålet. Forskning på overlapp mellom digital og tradisjonell mobbing er relevant for å forstå hvordan mobbing blir fremstilt. Stor overlapp kan gi grunn til å tro at digital og tradisjonell mobbing forstås som to former for en type mobbing, framfor to separate fenomener. At foreldre trekkes fram som en viktig aktør er også relevant til diskusjonen om tiltak for å håndtere mobbing.

5.3 Oppsummering av litteraturstudie

I dette kapittelet har jeg presentert litteraturstudien som skal belyse forskningsspørsmålet *«Hvordan blir tradisjonell og digital mobbing fremstilt i forskningslitteraturen og hva innebærer dette for de tiltakene som iverksettes mot mobbing blant barn og unge?»*.

Hovedfunnene fra litteraturstudien er:

- Barn og unge som blir mobbet opplever som oftest både tradisjonell mobbing og digital mobbing
- Det er diskusjoner rundt definisjonen av digital mobbing

Et funn som belyser forskningsspørsmålet er at flertallet av artiklene i litteraturstudien argumenterer for at tradisjonell og digital mobbing må ses på som ett fenomen, framfor to separate fenomener. Deschamps & McNutt (2016), Olweus & Limber (2018) og Wolke et al. (2017), mener at digital mobbing er en ny måte å bedrive mobbing på og ikke et eget fenomen. Dette begrunnes med funn i forskning som viser stor overlapp mellom de to formene. Brown et al. (2017, s. 299) rapporterte at blant de 17 % i undersøkelsen som opplevde mobbing, opplevde de fleste begge typer mobbing. Wolke et al. (2017, s. 903) presenterer det samme resultatet og argumenterer for at de to formene for mobbing må ses på som to separate fenomener, fordi digital mobbing skaper få nye ofre. Arnarsson et al. (2020) konkluderer imidlertid annerledes. Han mener at digital og tradisjonell mobbing må ses på som to separate fenomener, basert på funn fra studien som viser lite overlapp mellom de to formene.

Et interessant poeng er imidlertid at tradisjonell og digital mobbing kan føre til ulike psykiske konsekvenser. Sjørø et al. (2016) fant ut i sin forskning at det kan se ut til at tradisjonell mobbing har sterkere sammenheng med symptomer på depresjon, enn digital mobbing. Motsatt, så kan det se ut til at digital mobbing har en sterkere sammenheng med symptomer på angst enn tradisjonell mobbing. Dette kan utfordre tanken om å se på digital og tradisjonell mobbing som samme fenomen, når det muligens kan være forskjeller i konsekvenser av de to variantene for mobbing. For de som opplever begge typer mobbing kan det imidlertid være vanskelig å skille hva slags konsekvenser de to typene for mobbing medfører. Det kan være mange årsaker til at en ungdom opplever angst og depresjon, og det kan være utfordrende å finne en årsakssammenheng direkte knyttet til mobbing. Andre forhold i livet kan også bidra til psykiske plager. Den lave utbredelsen av digital mobbing, sammenlignet med tradisjonell mobbing, betyr at digital mobbing har kun en liten påvirkning på den mentale helsen til

ungdom; det er et overvurdert fenomen (Wolke, 2017, s. 906). Brown et al. (2017, s. 289) har en annen vinkling på det, og mener at selv om ofre for *kun* digital mobbing er i mindretall, er det viktig å forstå hvilke følger det kan få for disse ungdommene.

Diskusjoner og usikkerhet rundt definisjonen av digital mobbing er et funn som besvarer forskningsspørsmålet «*Hvordan blir tradisjonell og digital mobbing fremstilt i forskningslitteraturen og hva innebærer dette for de tiltakene som iverksettes mot mobbing blant barn og unge?*». Uenighet i hvordan man skal måle og definere digital mobbing gjør det utfordrende å iverksette effektive inngrep (Deschamps & McNutt, 2016, s. 49). Det er særlig kriteriet om gjentakelse, som brukes ved definisjon av tradisjonell mobbing, det er knyttet uenigheter rundt. Arnarsson (s. 503) stiller spørsmål til kriteriet om gjentakelse og nevner at dette er et spørsmål som har blitt diskutert innenfor forskningen. Enkelte av forskerne mener at for å definere digital mobbing, må man bruke samme definisjon som ved tradisjonell mobbing. Brown et al (2017, s. 289) tar utgangspunkt i en definisjon hvor gjentakelse må finne sted, basert på definisjonen for tradisjonell mobbing. Olweus & Limber (2018, s. 140) er hovedsakelig enig med Smith et al. (2012) sin tentative konklusjon om at hovedkriteriene som definerer tradisjonell mobbing, også kan brukes for å definere digital mobbing.

Når det gjelder repetisjon mener Olweus & Limber (2018) at dette kriteriet må forstås på en annen måte. Kriteriet om repetisjon er mer uklart innenfor digital mobbing fordi én publisering kan føre til at innholdet blir re-postet mange ganger og i ulike sosiale medier (Skilbred-Fjeld et al., 2020, s. 2). Dermed kan enkelthendelsen oppleves flere ganger og over tid for den det gjelder, og gå under kriteriet om at noe må skje flere ganger over tid for at det skal regnes som mobbing.

En diskusjon å trekke fram er om det kan kalles mobbing når uønsket innhold blir delt av andre enn personen som opprinnelig delte innholdet (Deschamps & McNutt, 2016, s. 52). Denne enkelthendelsen vil ikke gå under Olweus sin anerkjente definisjon for mobbing, hvor repetisjon legges til grunn. Likevel, når innholdet deles av andre enn opphavspersonen, kan det gå under definisjonen for mobbing fordi det gjentas. En forutsetning vil være at vedkommende som deler videre vet at intensjonen bak innholdet er å bevisst skade andre, dette baseres på Shamel et al. (2020, s. 52) sin definisjon av digital mobbing, hvor intensjon er et kriterium for å definere digital mobbing. Olweus inkluderer også dette kriteriet i definering av tradisjonell mobbing (Olweus, 1992, s. 17-18). For offeret kan vissheten om at innholdet kan re-publiseres når som helst oppleves som ubehagelig. Staksrud (2013, s. 42) peker på at det er barns egen opplevelse som bestemmer hva som er mobbing, og dersom et barn opplever å bli ofte plaget,

da er denne opplevelsen riktig. Forståelsen til Staksrud (2013) gjør at definisjonen av mobbing blir et vidt fenomen som kan favne mye.

De fleste forskerne fra artiklene påpeker at det er uenighet og definerer til en viss grad hvordan de forstår definisjonen av digital mobbing selv. Når det gjelder kriteriet om gjentakelse, er at ingen av forskerne som kommer med en egen, eksplisitt, forståelse eller definisjon. Det trekkes fram hva tidligere forskere mener om det, men forfatterne i artiklene kommer ikke med en tydelig forståelse av hvordan de tolker kriteriet gjentakelse. Wolke et al. (2017) er konkret, og mener at en engangshendelse i løpet av et år ikke kan gå under definisjonen av mobbing.

For å belyse forskningsspørsmålet «*Hvordan blir tradisjonell og digital mobbing fremstilt i forskningslitteraturen og hva innebærer dette for de tiltakene som iverksettes mot mobbing blant barn og unge?*» skal funn om tiltak fra litteraturstudien drøftes. En forståelse er at digital mobbing er en forlengelse av tradisjonell mobbing, en måte å nå ofre utenfor skoletiden, og at tiltak som settes inn derfor burde være hovedsakelig rettet mot å håndtere tradisjonell mobbing (Wolke et al., 2017, s. 906). Brown et al (2017, s. 299) mener at funnet om at de fleste elever som opplever mobbing, opplever begge former, viser at et samarbeid med foreldre er viktig for å håndtere det som skjer utenfor skoletid også. Waasdorp & Bradshaw (2015, s. 487) trekker også fram foreldre som viktige aktører for å håndtere digital mobbing.

Sjursø et al. (2016, s. 13) peker på deres funn om at ulike typer mobbing kan føre til ulike typer emosjonelle konsekvenser, må tas hensyn til i utvikling av anti-mobbing tiltak. Ofre av ulike typer mobbing kan ha behov for å bli støttet på ulike måter. Skilbred-Fjeld et al. (2020, s. 11) mener at økt kunnskap om de psykiske konsekvensene til de som er involvert i mobbing er viktig for kunne identifisere mobbing tidlig, og for å optimalisere tiltak rettet mot mobbing.

Jeg har observert at enkelte av forskningsprosjektene i denne litteraturstudien har undersøkt kjønnsforskjeller i tradisjonell og digital mobbing. For å avgrense oppgaven har jeg valgt å ikke inkludere funn knyttet til kjønnsforskjeller. Kort oppsummert er et generelt funn at flere jenter enn gutter rapporterer å oppleve digital mobbing (Skilfeld-Fjeld et al., 2020, s. 9; Arnarsson et al., 2020, s. 507; Waasdrop & Bradshaw, 2015, s. 485), mens flere gutter enn jenter rapporterer å oppleve tradisjonell mobbing (Sjursø et al, 2016, s. 123; Waasdorp & Bradshaw, 2015, s. 487). I enkelte av studiene påpekes det at tidligere forskning på kjønnsforskjeller innen digital mobbing er inkonklusive (Skilbred-Fjeld, 2020, s. 9; Sjursø et al., 2016, s. 123).

Kjønnsforskjeller innenfor mobbing er funn jeg ikke skal gå videre inn på i denne oppgaven, men som vil være interessant å forfølge videre i en annen sammenheng.

Det neste kapitlet er oppgavens avslutningskapittel som har som mål å samle tråder fra tekstene og belyse funn med oppgavens utvalgte teori.

6.0 Avslutning med diskusjon

Denne oppgaven har inneholdt en dokumentanalyse og litteraturstudie. Ved hjelp av Bacchi sin analytiske tilnærming til policy dokumenter, utførte jeg en dokumentanalyse hvor jeg stilte spørsmål til tekstene for å undersøke hvordan mobbing som fenomen ble presentert i utvalgte NOU-er og stortingsmeldinger i perioden 1975-2019. Jeg utviklet seks analytiske kategorier som skulle hjelpe meg til å stille spørsmål til tekstene; forståelse av mobbing som fenomen, definisjon, type handlinger, ansvar, problemforståelse/perspektiv og tiltak/løsningsforslag

Jeg utførte også en litteraturstudie, hvor jeg etter litteratursøk satt igjen med åtte artikler som sammen med dokumentanalysen er brukt til å besvare problemstillingen «*Hvordan blir mobbing fremstilt og forstått som sosialt problem og hvilke tiltak blir iverksatt for å bekjempe mobbing blant barn og unge?*». I dette kapittelet skal jeg trekke fram hovedpoengene fra dokumentanalysen og litteraturstudiet, som skal belyses ved hjelp av oppgavens utvalgte teori; sosiale problemer og sosialkonstruktivisme, teoretiske forståelser av mobbing som fenomen, utenforskap og marginalisering og Bacchi sin analytiske tilnærming. Jeg vil også trekke inn sosialt arbeid, som ble beskrevet i 1.5 «Tilknytning til sosialt arbeid».

Et funn i oppgaven er at i perioden fra 1975 til 2019 har mobbing som fenomen utviklet seg til å bli forstått som et sosialt problem. Ut fra et sosialkonstruktivistisk perspektiv kan man si at ingen forhold *er* sosiale problemer, men *blir* det (Meeuwisse et al., 2002, s. 136-137). Hvordan mobbing har *blitt* et sosialt problem vises ved å se på de tidligste dokumentene hvor fokuset lå på å sette inn tiltak nært individet (for eksempel tilsyn i friminutter og holdningsskapende arbeid i skolen), til en gradvis utvikling hvor tiltak på et systemnivå ble satt inn (for eksempel endring i opplæringsloven og mobbeombud). Mobbing som problem har gått fra å angå enkeltindivider som opplever det, til å være et samfunnsproblem. Tiltak som iverksettes for å bekjempe mobbing blant barn og unge avslører hva vi tenker trenger å endre seg og dermed hva vi tror problemet er (Bacchi, 2010, s. 2). Å iverksette tiltak på systemnivå, viser at myndighetene mener strukturelle forhold må endre seg, og dermed forstås mobbing som et sosialt problem. Et problem som gjelder en person alene, er ikke et sosialt problem, men dersom problemet gjelder flere, kan man si at problemet er sosialt der strukturelle forhold spiller inn (Ellingsen & Levin, 2015, s. 47-48). Mobbing forstås altså som et sosialt problem fordi strukturelle forhold spiller inn, noe de ulike tiltakene fra dokumentanalysen og litteraturstudien viser.

Et sentralt funn fra oppgaven, som bidrar til å besvare problemstillingen: «*Hvordan blir mobbing fremstilt og forstått som sosialt problem og hvilke tiltak blir iverksatt for å bekjempe mobbing blant barn og unge?*» handler om at mobbing tidligere ble forstått og fremstilt som et sosialt problem i skolen (NOU 1977: 6, s. 73), mens i dag forstås det som et problem som hele samfunnet er ansvarlig for å håndtere (NOU 2015: 2, s. 143). Dette henger sammen med funnet om at mobbing i dag forstås som et sosialt problem. Problemet har flyttet seg til andre deler av samfunnet. Hva som forstås som sosiale problemer varierer i tid og rom, og må ses i sammenheng med en historisk og kulturell kontekst (Ellingsen & Levin, 2015, s. 48). At hele samfunnet er ansvarlig kan handle om at måten man oppfører seg og omtaler andre på, er med på å forme andre mennesker og oss selv. Dette henger sammen med det sosialkonstruktivistiske perspektivet, som legger vekt på at mennesker er sosiale vesen som blir formet av, og som selv former andre mennesker (Berger & Luckmann, 2000, s. 9). Derfor mener jeg det er viktig at voksne er bevisst på måten man omtaler andre mennesker på foran barn og unge, da dette kan bidra til å hvilke holdninger barn får.

For å besvare hvordan mobbing blir fremstilt og forstått som sosialt problem vil jeg trekke fram de ulike forståelsene av mobbing, som jeg har oppdaget i dokumentanalysen. Et sosialt problem bør oppfattes som en relasjon, som avstanden mellom det som anses som normalt og akseptabelt i et samfunn til en gitt tid, og til det som oppfattes som problematiske, ikke-ønskelige fenomener (Meeuwisse et al., 2002, s. 136). At mobbing oppfattes som et ikke-ønskelig og problematisk fenomen kommer fram igjennom de ulike forståelsene av mobbing. Det har blant annet blitt forstått som: et alvorlig problem (St. Meld. 17 (1999-2000), s. 25), et helsemessig problem for de som er utsatt for mobbing (Meld. St. 19, (2018-2019), s. 16), et brudd på menneskerettighetene (NOU 2015: 2, s. 17) og et juridisk perspektiv, hvor ofre for mobbing kan saksøke for eksempel kommuner for brudd på opplæringsloven dersom mobbingen har foregått på skolen og det ikke har blitt håndtert av de ansvarlige (NOU 2019: 23, s. 101). De ulike forståelsene viser hvordan man har fått en forståelse av hvor alvorlig mobbing som fenomen er. Dette vises blant annet ved at helsemessige konsekvenser for de som blir utsatt blir omtalt, og å omtale mobbing som «et brudd på menneskerettighetene». Selv om handlinger som vi i dag definerer som mobbing har eksistert lenge, er det ikke før noen løfter opp problematikken rundt mobbing på et politisk nivå, at det blir omtalt som et sosialt problem.

De ulike forståelsene viser også hvordan problemet angår flere områder av samfunnet. Dette vises i tillegg ved at ulike departementer har utgitt dokumenter som omtaler mobbing.

Dokumentene i dokumentanalysen er utgitt av flere ulike departementer og viser at mobbing gjennom årene har fordelt seg til andre områder av samfunnet. Dette kan vi se ved at de dokumentene fra 1970- og 1980-tallet er utgitt av Kunnskapsdepartementet. Dette er i tråd med funnet om at mobbing på denne tiden ble omtalt som et problem som angikk skolen. I senere år blir dokumenter om mobbing utgitt av andre departementer, blant annet Fornyings- og administrasjonsdepartementet, som tar for seg digital mobbing, og Helse- og omsorgsdepartementet. Jeg vil understreke at selv om mobbing som problem har fordelt seg til flere områder av samfunnet, er det fortsatt knyttet til skolen fordi det er en arena hvor barn og unge befinner seg mye.

Siste del av problemstillingen «*Hvordan blir mobbing fremstilt og forstått som sosialt problem og hvilke tiltak blir iverksatt for å bekjempe mobbing blant barn og unge?*» innebærer å se på hvilke tiltak som blir iverksatt for å bekjempe mobbing blant barn og unge. Å se på tiltak er viktig fordi det kan si noe om hva man tenker må endre seg og dermed hva vi tror problemet er (Bacchi, 2010, s. 2).

Tiltakene som er drøftet i teksten befinner seg på både individ- og systemnivå.

Holdningsskapende arbeid i skolemiljøet, samtaler med de involverte og et samarbeid mellom skole og foreldre er eksempler på tiltak som er rettet mot miljøet nært individet.

Handlingsplaner, mobbeombud og endring i lovverk er eksempler på tiltak på systemnivå.

Dette er tiltak som individet ikke merker direkte i hverdagen, men som har betydning på overordnet nivå, i arbeidet for å bekjempe mobbing og dermed hindre marginalisering og utenforskap i samfunnet. Å sette sosiale problemer inn i en samfunnsmessig sammenheng og kjempe mot forhold som bidrar til marginalisering og utenforskap er viktig og kan for eksempel gjøres gjennom en aktiv innsats mot mobbing i skolen (Berg et al., 2015, s. 24). Tiltak for å bekjempe mobbing kan derfor sies å være et forbyggende tiltak for å hindre marginalisering og utenforskap hos barn og unge.

Holdningsskapende arbeid og endring i opplæringsloven kapittel 9-A kan trekkes fram som to ulike typer tiltak som iverksettes på ulike nivåer for å bekjempe mobbing blant barn og unge.

En del av Bacchi sin teori er å stille spørsmål til dokumentene om hvilke antagelser som ligger i representasjonen av problemet, hva som tas for gitt og hva som ikke stilles spørsmål om (Bacchi, 2009, s. 5). Med utgangspunkt i Bacchi, kan holdningsskapende arbeid som tiltak inneholde en antagelse om at det er holdningene til barn og unge som fører til mobbing, mens endring i opplæringsloven inneholder en antagelse om at det er strukturer i samfunnet som muliggjør at mobbing skjer og opprettholdes. Dette kan knyttes til dikotomien offentlig/privat,

som Bacchi (2009, s. 7) mener er en stor del av den offentlige debatten. Dette innebærer hvor mye ansvar som skal legges hos det private og hvor mye ansvar offentlige myndigheter skal ha for å håndtere et problem. Det private og det offentlige er gjensidig avhengig av hverandre, og vi kan her trekke inn spenningsfeltet som inneholder forholdet mellom individ og samfunn (Levin, 2015, s. 36). Et eksempel er at foreldre har ansvar for å oppdra barna sine, mens staten har ansvar for å legge til rette for en god oppvekst. For å håndtere mobbing mener jeg vi må se problemet som en helhet, og ikke kun hvordan man skal løse det på individnivå, eller kun på systemnivå. Selv om man har gått fra å ha en individforståelse til en strukturforståelse på problemet, vektlegges forholdet mellom individ og samfunn i sosialt arbeid for å gripe kompleksiteten som hører til for at sosiale problemer utvikles og opprettholdes (Ellingsen & Levin, 2015, s. 38). I utviklingen av tiltak vil det ut fra sosialt arbeids kontekst ikke være tilstrekkelig å kun ha tiltak rettet mot miljøet nært individet eller kun tiltak rettet mot strukturelle forhold i samfunnet. Man må ha et helhetsperspektiv på problemet som innebærer å iverksette tiltak på flere nivå samtidig for å bekjempe mobbing. Jeg mener at både ungdommene selv, foreldre, skolen og samfunnet er alle ansvarlige for å forhindre at mobbing skjer. Sosiale problemer har en sosial opprinnelse, hvor både individuelle og samfunnsmessige forhold virker inn (Ellingsen & Levin, 2015, s. 49). Derfor kan ikke problemet løses med tiltak på kun ett nivå, fordi det er et komplekst problem, hvor både individuelle og samfunnsmessige forhold spiller inn.

Sammen med dokumentanalysen, har funn fra litteraturstudien bidratt til å besvare problemstillingen «*Hvordan blir mobbing fremstilt og forstått som sosialt problem og hvilke tiltak blir iverksatt for å bekjempe mobbing blant barn og unge?*». Litteraturstudien inneholder funn som besvarer hvordan mobbing som problem blir fremstilt og forstått i forskningslitteraturen. Artikkene som er brukt er datert fra 2015-2020, og inneholder derfor oppdatert forskning på temaet.

Et sentralt funn fra litteraturstudien er at tradisjonell og digital mobbing forstås som ett fenomen, fremfor to separate fenomener. Dette begrunnes blant annet ved at de fleste barn og unge som opplever den ene formen for mobbing, opplever også ofte den andre (Wolke et al., 2017, s. 906; Deschamps & McNutt, 2016, s. 64; Waasdorp & Bradshaw, 2015, s. 487). Dette funnet svarer på problemstillingen fordi det viser at både tradisjonell og digital mobbing samlet må forstås som et sosialt problem, og ikke adskilt fra hverandre som to ulike problemer.

Et annet funn fra litteraturstudien er at det er diskusjoner rundt definisjonen av digital mobbing, særlig knyttet til kriteriet om gjentakelse, som ofte brukes i definisjonen av tradisjonell mobbing.

At mobbing må gjentas flere ganger over tid hører til Olweus sin definisjon av mobbing (1992, s. 18), som brukes i de fleste artiklene og i denne oppgavens teorikapittel. Diskusjonen er imidlertid hvordan dette skal forstås innenfor digital mobbing, hvor innhold på Internett kan bli sett eller delt av mange mennesker, og kan derfor anses som en gjentagende hendelse, selv om det blir utført av andre enn opphavspersonen (Samnøen, 2014, s. 42). Det påpekes derfor i artiklene at kriteriet om gjentakelse må forstås på en annen måte innenfor digital mobbing. Uenighet rundt hvordan en skal måle og definere digital mobbing gjør det utfordrende å iverksette effektive tiltak (Deschamps & McNutt, 2016, s. 49). Når man ikke har en felles forståelse av hva digital mobbing er, vil det være utfordrende å vite nøyaktig hvilke tiltak som skal iverksettes. Jeg mener at å etablere en felles definisjon for digital mobbing kan bidra til at man undersøker og måler det samme i forskningen, som igjen kan gi funn som vil gi bedre tilpassede tiltak.

Tiltak som iverksettes for å håndtere mobbing blant barn og unge, henger sammen med funnet om at de fleste forskerne forstår tradisjonell og digital mobbing som ett fenomen. Eksisterende tiltak og program for tradisjonell mobbing kan hjelpe til å redusere omfanget av digital mobbing, og tiltak som iverksettes må være rettet mot å bekjempe tradisjonell mobbing, men en tanke om at digital mobbing brukes som et middel for å kontakte ofre utenfor skoletiden (Wolke et al., 2017, s. 906; Deschamps & McNutt, 2016, s. 64). Et tett samarbeid mellom skole og foreldre vil være viktig for å bekjempe mobbing som skjer både på skolen og etter skoletid. Dette er et tiltak som blir nevnt i flere av artiklene, med bakgrunn i at de fleste elever som opplever mobbing, opplever begge former, og dermed er samarbeid mellom skole og foreldre viktig for å håndtere mobbing både på og utenfor skolen (Brown et al., 2017, s. 299). Denne helhetsforståelsen kan kobles til sosialt arbeid, som legger vekt på å arbeide på flere områder samtidig (Berg et al., 2015, s. 25). Jeg vil trekke fram viktigheten av å være bevisst over forskjellene mellom to formene for mobbing, til tross for at de inneholder mange likhetstrekk og kan forstås som ett fenomen. Selv om ofre for *kun* digital mobbing er i et mindretall, vil tiltak rettet kun mot digital mobbing være særlig viktig for denne gruppen.

I litteraturstudien har funn om psykiske konsekvenser for involverte i digital mobbing blitt forsket på, og kan bidra til å besvare problemstillingen «*Hvordan blir mobbing fremstilt og forstått som sosialt problem og hvilke tiltak blir iverksatt for å bekjempe mobbing blant barn og unge?*». Psykiske konsekvenser av mobbing er en av årsakene til at mobbing blir forstått som et sosialt problem, og var også et funn i dokumentanalysen. Funnet i litteraturstudien viste at ungdommer som var involvert i digital mobbing har fire ganger større sjanse for angst og

depresjon, enn de som ikke er involvert (Skilbred-Fjeld et al., 2020, s. 8). De helsemessige konsekvensene ved å bli utsatt for mobbing viser hvordan mobbing kan bli forstått som et sosialt problem. Selv om det er individene det angår som opplever de psykiske konsekvensene, får det følger for hele samfunnet. Barn og unge med en oppvekst preget av mobbing er i en av risikogruppene for å oppleve marginalisering (Hyggen & Ekhaugen, 2021, s. 4). Marginalisering blant barn og unge kan ha konsekvenser på lang sikt, hvor marginalisering kan føre til økt risiko og utenforskap fra jobb, utdanning og sosiale arenaer i voksenlivet (Hyggen & Ekhaugen, 2021, s. 9). Å oppleve marginalisering, som kan lede til utenforskap, fører til konsekvenser for både individet og samfunnet. En prissatt kostnad er langvarig utenforskap fra arbeidslivet, mens ikke-prissatte kostnader kan være velferdstap som følge av dårligere helse, kriminalitetskostnader og redusert demokratisk og sosial deltakelse (Hyggen & Ekhaugen, 2021, s. 35). Synliggjøringen av konsekvensene for både individet og samfunnet, har bidratt til at man forstår mobbing som et sosialt problem.

Et argument for at tradisjonell og digital mobbing burde behandles som to separate fenomener er funn om forskjeller i psykiske konsekvenser av de to variantene. Dette er et område det er forsket lite på, men Sjørø et al. (2016, s. 13) mener at dette er et funn det er viktig å ta hensyn til i utviklingen av tiltak for å bekjempe mobbing. Dersom ulike typer mobbing fører til ulike typer konsekvenser, bør dette ha betydning for hvilke tiltak man velger å sette inn mot digital og tradisjonell mobbing (NOU 2015: 2, s. 88).

Til tross for at flere tiltak finnes, er et problem at mange ikke sier ifra om at de opplever mobbing. I Medietilsynets undersøkelse rapporterte 31 % av ungdommer mellom 9 og 18 år at de gjorde ingenting sist de opplevde at noen skrev en stygg kommentar til dem på nett, spill eller sosiale medier (Medietilsynet, 2020, s. 128).

Til slutt i avslutningskapittelet vil jeg trekke fram et funn jeg har gjort i arbeid med denne masteroppgaven. Mobbing er et fenomen som befinner seg i en gråsonerområde som kan kobles til vold. Dette har jeg funnet ved å se i dokumentanalysen etter hvilke handlinger som beskrives som mobbing. Vold blir i flere av de politiske dokumentene beskrevet som en handling som går under fenomenet mobbing (NOU 1977: 6, s. 73; St. Meld. 62, (1982-1983), s. 121; NOU 2015: 2, s. 73; NOU 2019: 23, s. 156). Gråsonen mellom hva som er mobbing og hva som er vold er relevant å trekke fram fordi det har noe med forståelsen av mobbing som fenomen å gjøre. Vold trenger ikke kun å være fysisk, man kan også være digital. Ifølge studien *Safeguarding Teenage Intimate Relationships (STIR)*, er digital vold den mest utbredte typen vold blant tenåringer i Norge (Hellevik & Øverlien, 2016, s. 705). En likhet mellom digital vold

og digital mobbing, hvor det er vanskelig å definere hvor grensene går, er ved ufrivillig deling av krenkende tekst og audiovisuelt innhold. Et eksempel på digital vold er at en person sender meldinger til offeret, poster stygge kommentarer på sosiale medier som alle kan se, eller ved å sende stygge meldinger om offeret til offerets venner og familie (Hellevik, 2019, s. 184).

Problemet med denne gråsonen er at det er uklart når utøvelse av vold vil være en handling som går under straffelovens område, og når vold «bare» er en del av mobbing. Et spørsmål man kan stille seg er om det å kalle hendelser for mobbing, som egentlig kunne falt under definisjonen vold, vil føre til en ufarliggjøring av vold ved å kalle det mobbing.

6.1 Videre forskning

Å undersøke om det å bli utsatt for digital og tradisjonell mobbing fører til ulike typer psykologiske konsekvenser, er et felt som burde vies mer oppmerksomhet. Dette kan bidra til å gi mer tilpassende tiltak rettet mot digital og tradisjonell mobbing.

Et annet område man kan forske videre på baseres på Arnarsson et al. (2020) sitt funn om lite overlapp mellom digital og tradisjonell mobbing i Norden, som strider imot funn i de andre artiklene i litteraturstudien. Ved å utføre flere studier i Norden kan man undersøke om dette er noe som er typisk i den nordiske konteksten eller om det er spørsmålsformuleringer i studien til Arnarsson et al. (2020), som medvirket til et resultat som tilsa at det er liten overlapp mellom digital og tradisjonell mobbing.

Litteraturliste

- Aarø, L. E. (2015, 19. februar). *Fakta om mobbing blant barn og unge*. Folkehelseinstituttet.
<https://www.fhi.no/fp/oppvekst/fakta-om-mobbing-blant-barn-og-unge/>
- Aaseth, H. M. S., Elvethon, E., Løkken, I. M., Nilsen T. R., Moser, T. (2021). *Mobbing i norske barnehager - en kunnskapsoversikt*. Læringsmiljøseneteret og Nasjonalt kunnskapssenter for barnehager. <https://www.uis.no/nb/laringsmiljosenteret/forskning/mobbing-i-norske-barnehager-en-kunnskapsoversikt>
- Arnarsson, A., Nygren, J., Nyholm, M., Torsheim, T., Augustine, L., Bjereld, Y., Markkanen, I., Schnohr, C. W., Rasmussen, M., Nielsen, L. & Bendtsen, P. (2020). Cyberbullying and traditional bullying among Nordic adolescents and their impact on life satisfaction. *Scandinavian Journal of Public health*, 48(5), 502-510. <https://doi-org.ezproxy.nord.no/10.1177/1403494818817411>
- Bacchi, C. (2009). *Analyzing Policy: What's the problem represented to be?* Pearson Education Australia.
- Bacchi, C. (2010). Foucault, Policy and Rule: Challenging the Problem-Solving Paradigm. *Institut for Historie, Internationale Studier og Samfundsforhold, Aalborg Universitet*. (74), 1-15.
10.5278/freia.33190049
- Bakken, A. (2021). *Ungdata 2021. Nasjonale resultater*. (Rapport;8). NOVA, OsloMet
- Banks, S. (2012). *Ethics and Values in Social Work*. (4.utg.). Palgrave

- Berg, B., Ellingsen, I. T., Levin, I. & Kleppe, L. C. (2015). Hva er sosialt arbeid? I I. T., Ellingsen & I. Levin (Red.), *Sosialt arbeid: en grunnbok* (s. 19-35). Universitetsforlaget.
- Berger, P. L. & Luckmann, T. (2000). *Den samfunnsskapede virkelighet*. Fagbokforlaget.
<https://www.nb.no/items/b7455f4f72446998967420bc097498b0?page=0&searchText=berger&luckmann>
- Boge, I. (2019). *Mobbeforskingas historie - forminga av eit forskingsfelt*.
https://skole.forebygging.no/globalassets/filer-2019/mobbeforskingas_historie.pdf
- Borg, E. & Lyng, S. T. (2019). *Sosialfaglig kompetanse i skolen*. Fellesorganisasjonen.
https://www.fo.no/getfile.php/1319574-1569406570/Bilder/FO%20mener/Brosjyrer/Sosialfaglig%20kompetanse%20i%20skolentil_net.pdf
- Brown, C. F., Demaray M. K., Tennant, J.E. & Jenkins, L. N. (2017). Cyber Victimization in High School: Measurement, Overlap with Face-to-Face Victimization, and Associations with Social-Emotional Outcomes. *School Psychology Review*, 46(3), 288-303.
<https://doi.org/10.17105/SPR-2016-0004.V46-3>
- Deschamps, R. & McNutt, K. (2016). Cyberbullying: What's the problem? *Canadian Public Administration*, 59(1), 45-71. 10.1111/capa.12159
- Ellingsen, I. T. & Levin, I. (2015). Det *sosiale* i sosialt arbeid. I I. T., Ellingsen & I. Levin (Red.), *Sosialt arbeid: en grunnbok* (s.47-64). Universitetsforlaget.
- Fellesorganisasjonen. (2017). Global definisjon av sosialt arbeid. <https://www.fo.no/aktuelle-brosjyrer/global-definisjon-av-sosialt-arbeid-article5620-1335.html>

- Frønes, I. & Strømme, H. (2014). *Risiko og marginalisering. Norske barns levekår i kunnskapssamfunnet*. (2. utg.). Gyldendal Akademisk
- Hammer, T. & Hyggen, C. (2013). Ung voksen – risiko for marginalisering. I *Ung voksen og utenfor. Mestring og marginalitet på vei til voksenliv*. Gyldendal Akademisk
- Hellevik, P. M. (2019) Teenagers' personal accounts of experiences with digital intimate partner violence and abuse. *Computers in Human Behavior*, 92, 178-187.
<https://doi.org/10.1016/j.chb.2018.11.019>
- Hellevik, P. M. & Øverlien, C. (2016). Teenage intimate partner violence. *Scandinavian Journal of Public Health*, 44(7), 702-708. <https://doi.org/10.1177/1403494816657264>
- Hellevik, P. M. & Øverlien, C. (2013). *Digital mobbing blant barn og unge i Norge: En kunnskapsoversikt 2013*. <https://www.nkvts.no/content/uploads/2015/08/digital-mobbing-blant-barn-og-ungdom-i-norge-fulltekst2.pdf>
- Hyggen, C. & Ekhaugen, T. (2021). *Samfunnsøkonomisk vurdering av marginalisering og utenforskap*. (2021-42). Oslo Economics.
<https://www.regjeringen.no/contentassets/015adcd9442b462e998821e3ee1b2973/samfunnsokonomisk-vurdering-av-marginalisering-og-utenforskap-oslo-economics.pdf>
- Høgskolen i Innlandet (2021, 6. oktober). *Hva er en vitenskapelig artikkel?*
<https://www.inn.no/bibliotek/soeke/vitenskapelig-artikkel/#toc1>
- Jacobsen, D. I. (2015) *Hvordan gjennomføre undersøkelser: innføring i samfunnsvitenskapelig metode*. (3.utg.). Cappelen Dammm akademisk

- Johannessen, A., Tufte, P. A. & Christoffersen, L. (2021). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. (6.utg.). Abstrakt forlag
- Levin, I. (2021). *Hva er sosialt arbeid*. (2.utg.). Universitetsforlaget
- Lund, I., Helgeland, A. & Kovač, V. B. (2017). På vei mot en ny forståelse av mobbing i et folkehelseperspektiv. *Acta Didactica*, 11(3). <https://utdanningsforskning.no/artikler/2017/pa-vei-mot-en-ny-forstaelse-av-mobbing-i-et-folkehelseperspektiv/>
- Lysberg, K., Andersen, G. R., Hegdal, B., Strømholm, T., Søvik, S. R. (2020). *Mobbing og trakassering i arbeidslivet – arbeidstilsynets erfaringer*. (Nr. 4). Arbeidstilsynet. <https://www.arbeidstilsynet.no/globalassets/om-oss/forskning-og-rapporter/kompass-tema-rapporter/2020/kompass-tema-nr.-4-2020-mobbing-og-trakassering-i-arbeidslivet.pdf>
- Medietilsynet. (2020). Barn og medier 2020. En kartlegging av 9-18-åringers digitale medievaner. <https://www.medietilsynet.no/globalassets/publikasjoner/barn-og-medier-undersokelser/2020/201015-barn-og-medier-2020-hovedrapport-med-engelsk-summary.pdf>
- Meeuwisse, A., Swärd, H. & Sunesson, S. (2002). *Socialt arbejde: en grundbog*. Hans Reitzels Forlag
- Meld. St. 19 (2018-2019). *Folkehelsemeldinga: Gode liv i eit trygt samfunn*. Helse- og omsorgsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/contentassets/84138eb559e94660bb84158f2e62a77d/mm-no/pdfs/stm201820190019000dddpdfs.pdf>
- NOU 1977: 6. (1977). *Ein samla offentleg politikk for oppvekstmiljøet*. Kirke- og undervisningsdepartementet. https://www.nb.no/items/URN:NBN:no-nb_digibok_2013082305107?page=163

- NOU 2009: 1. (2009). *Individ og integritet: personvern i det digitale samfunnet*. Fornyings- og administrasjonsdepartementet.
<https://www.regjeringen.no/contentassets/c6e6901fea06412fa8f78ae3eae9c33f/no/pdfs/nou200920090001000dddpdfs.pdf>
- NOU 2011: 20. (2011). *Ungdom, makt og medvirkning*. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.
<https://www.regjeringen.no/contentassets/e68e3849077544e0a23f060916e2e3f2/no/pdfs/nou201120110020000dddpdfs.pdf>
- NOU 2015: 2. (2015). *Å høre til - virkemidler for et trygt psykososialt skolemiljø*. Kunnskapsdepartementet.
<https://www.regjeringen.no/contentassets/35689108b67e43e59f28805e963c3fac/no/pdfs/nou201520150002000dddpdfs.pdf>
- NOU 2019: 23. (2019). *Ny opplæringslov*. Kunnskapsdepartementet.
<https://www.regjeringen.no/contentassets/3a08b44df1e347619e32db47d13ac0cd/no/pdfs/nou201920190023000dddpdfs.pdf>
- Olsen, T., Hyggen, C., Tägtström J. & Kolouh-Söderlund (2016). Unge i risiko - overblik over situationen i Norden. I T. Olsen (Red.), *Unge, udenforskab og social forandring*. (s. 39-69) Frydenlund Academic
- Olweus, D. (1992). *Mobbing i skolen. Hva vi vet, og hva vi kan gjøre*. Gyldendal Akademisk.
<https://www.nb.no/items/83b2c617899fd9e0e912357e7d11bc2a>
- Olweus, D. (2017, 30. april). Mangelfullt om mobbing. *Aftenposten, debatt*.
<https://www.aftenposten.no/meninger/debatt/i/x65PR/mangelfullt-om-mobbing-dan-olweus>

- Olweus, D. & S. P., Limber (2018). Some problems with cyberbullying research. *Current opinion in Psychology, 19*, 139-143. <https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2017.04.012>
- Opplæringsloven. (1998). *Lov om grunnskolen og den videregående opplæringa. (LOV-1998-07-17-61)*. Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61/>
- Persson, M. (2021). *Hvordan skrive en litteraturgjennomgang? En praktisk guide*. Universitetsforlaget
- Ringdal, K. (2013). *Enhet og mangfold. Samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode*. 3.utg. Fagbokforlaget
- Samnøen, Ø. (2014). *Mobbing på digitale arenaer*. Cappelen Damm
- Sandsleth, G. (2007). *Mobbing. Forstå, bekjempe og forebygge*. Gyldendal Akademisk.
- Sjursø, I., Fandrem H. & Roland E. (2016). Emotional Problems in Traditional and Cyber Victimization. *Journal of School Violence, 15*(1), 114-131. <https://doi.org/10.1080/15388220.2014.996718>
- Skilbred-Fjeld, S., Reme, S. E. & Mossige, S. (2020). Cyberbullying involvement and mental health problems among late adolescents. *Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace, 14*(1), 5. <https://doi.org/10.5817/CP2020-1-5>
- Smahel, D., Machackova, H., Mascheroni, G., Dedkova, L., Staksrud, E., Ólafsson, K., Livingstone, S. & Hasebrink, U. (2020). EU Kids Online 2020: Survey results from 19 countries. EU Kids Online. 10.21953/lse.47fdeqj01of0

Solli, I. J. (2022, 11. april). Caroline (31) fekk livet øydelagt av mobbing. NRK.

<https://www.nrk.no/innlandet/far-erstatning-av-gjovik-kommune-1.15922045>

Staksrud, E. (2013). *Digital mobbing. Hvem, hvor, hvordan og hvorfor – og hva kan voksne gjøre.*

Kommuneforlaget AS

St. Meld. 17 (1999-2000). *Handlingsplan mot barne- og ungdomskriminalitet.* Barne- og familiedepartementet.

<https://www.regjeringen.no/contentassets/cea1c2b7c1984a3eadf0ab49e0aba62f/no/pdfa/stm199920000017000dddpdfa.pdf>

St. Meld. 17 (2006-2007). *Eit informasjonssamfunn for alle.* Fornyings- og administrasjonsdepartementet.

<https://www.regjeringen.no/contentassets/25977d684a26494ead8da4106fdd267f/nm-no/pdfs/stm200620070017000dddpdfs.pdf>

St. Meld. 35 (1975-1976). *Om forskningens organisering og finansiering.* Kirke- og undervisningsdepartementet.

<https://www.nb.no/nbsok/nb/e10feab52ccd023a8bb644b53c140d80?lang=no#129>

St. Meld. 39 (2001-2002). *Oppvekst- og levekår for barn og ungdom i Norge.* Barne- og familiedepartementet.

<https://www.regjeringen.no/contentassets/e97cf2ddbcd347328e4fcc70e942de62/no/pdfa/stm200120020039000dddpdfa.pdf>

St. Meld. 62 (1982-1983). *Om grunnskolen.* Kirke- og undervisningsdepartementet

<https://www.nb.no/nbsok/nb/c8e927d55cb894ab0e80483587283ebc?index=1#121>

Straffeloven. (2005). *Lov om straff* (LOV-2005-05-20-28). Lovdata.

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-05-20-28>

Støren, I. (2013). *Bare søk! Praktisk veiledning i å skrive litteraturstudier*. (2.utg.) Cappelen Damm Akademisk

Tjora, A. (2017). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis*. (3utg.). Gyldendal Akademisk

Tokunga, R. S. (2010). Following you home from school: A critical review and synthesis of research on cyberbullying victimization. *Computers in Human Behaviour*, 26, 277-287.

<https://doi.org/10.1016/j.chb.2009.11.014>

Ulserød, T. (2019, 12. juni) *Stortingsmelding*. <https://civita.no/politisk-ordbok/hva-er-en-stortingsmelding/>

Ulserød, T. (2019, 16. januar). *NOU*. <https://civita.no/politisk-ordbok/hva-er-en-nou/>

Utdanningsforbundet. (2021, 5. februar). *Partnerskap mot mobbing*.

<https://www.utdanningsforbundet.no/medlemsgrupper/grunnskole/mobbing>

Vangsnes, E. N. (2018, 27. februar). Mobbing og krenkelser er et samfunnsproblem.

<https://utdanningsforskning.no/artikler/2018/mobbing-og-krenkelser-er-et-samfunnsproblem/>

Waasdorp, T. E. (2015). The Overlap Between Cyberbullying and Traditional Bullying. *Journal of Adolescent Health*, 56(5), 483-488. [10.1016/j.jadohealth.2014.12.002](https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2014.12.002)

- Wendelborg, C. (2022). *Mobbing og arbeidsro i skolen. Analyse av Elevundersøkelsen skoleåret 2021/22*. NTNU samfunnsforskning.
https://www.udir.no/contentassets/67593ef7e08a43b9a123d6088017b8e1/mobbing-og-arbeidsro-i-skolen-2021_22-1.pdf
- Wolke, D., Lee, K. & Guy, A. (2017). Cyberbullying: a storm in a teacup? *European Child Adolescent Psychiatry* 26(8), 899-908. <https://doi.org/10.1007/s00787-017-0954-6>
- Wulf-Andersen, T., Føllesø, R. & Olsen, T. (2016). Unge, udenforskab og social forandring - nordiske perspektiver. I T. Olsen (Red.), *Unge, udenforskab og social forandring* (s. 15-39). Frydenlund Academic
- Øia, T. (2013). *Ungdom, rus og marginalisering*. Cappelen Damm Akademisk

Vedlegg

Vedlegg A: tabeller med analytiske kategorier

Tabell 1: 1976-1983

<i>Analytisk kategori</i>	1976: St. Meld. 35	1977: NOU 1977: 6	1983: St. Meld. 62
Forståelse av mobbing som fenomen	Ikke nevnt	Tyrannisering av enkelte elever som ikke makter å forsvare seg	Et komplisert fenomen som har vært mye debattert og det råder ulike syn på hva årsakene er
Definisjoner	Begrepet blir brukt en gang, men redegjøres ikke for	Et atferdsmønster. «Plaging av medelever»	Ingen konkret definisjon
Type handlinger	Ikke nevnt	Plaging. Vold og fysisk maktmisbruk. Tyrannisering.	Fysisk vold, erting, trusler, jaging, skremsler, utestenging fra lek og samvær
Ansvar	Skolen	Skolen	Skolen og nærmiljøet
Problemforståelse/perspektiv	Ikke nevnt	Sosialt problem i skolesamfunnet	Handlingsplan: fra individ til system
Tiltak/løsningsforslag	Mer forskning	Tverrfaglig samarbeid	Holdningsskapende arbeid. Trekke inn foreldre. Bedre tilsyn i friminutter. Fadderordning. Utarbeidet av handlingsplan mot mobbing
Departement	Kirke- og undervisningsdepartementet	Kirke- og undervisningsdepartementet	Kirke- og undervisningsdepartementet

Tabell 2: 2000-2009

<i>Analytisk kategori</i>	2000: St. Meld 17	2002: St. Meld. 39	2007: St. Meld. 17	2009: NOU 2009: 1
Forståelse av mobbing som fenomen	Et alvorlig problem. Mobbing kan føre til kriminalitet	En type problematferd	Digital mobbing: stygg form for mobbing som samfunnet må ta avstand fra	Et relativt nytt fenomen. Digital mobbing kan ofte føles mer alvorlig enn tradisjonell mobbing
Definisjoner	Ingen konkret definisjon	Aggressiv eller negativ atferd som gjentas og pågår over en viss tid, hvor det er ubalanse i styrkeforholdet mellom mobber og mobbeoffer	Å henge ut klassekamerater eller andre på Internett eller via mobiltelefon	Aggressive og krenkende handlinger utført via Internett, mobiltelefon eller e-post
Type handlinger	Ingenting konkret nevnt	Ikke nevnt	Sende hatefulle kommentarer. Motta e-post med skremmende innhold	Publisere negative og krenkende utsagn om andre, føre liste over personer en ikke liker, publisere rykter og usanne påstander om andre og opprette hatsider mot andre
Ansvar	Ungdommer, foreldre og skolen	Regjering, skole, ungdom og foreldre. Ikke bare det offentlige sitt ansvar	Departementene. Barn kan også være ansvarlige for at mobbing skjer	Uklart hvem som er rette ansvarssubjekt. Dagens regulering av ansvar er utilfredsstillende på flere punkter
Problemforståelse/perspektiv	Individ (ungdommene selv) og system	Utfordring på samfunnsnivå. Et psykososialt problem	Samfunnet må ta avstand	Et stadig økende problem
Tiltak/løsningsforslag	Slå ring om de som er ofre, programmet for foreldreveiledning	Styrke det forebyggende og holdningsskapende arbeidet i skolen. Olweus.	Jobbe for å sikre trygghet på nett for barn og unge	Opprette et organ. Et lavterskeltilbud. Innføre medieansvarslov.
Departement	Barne- og familiedepartementet	Barne- og familiedepartementet	Fornyings- og administrasjonsdepartementet	Fornyings- og administrasjonsdepartementet

Tabell 3: 2011-2015

<i>Analytisk kategori</i>	2011: NOU 2011: 20	2015: NOU 2015: 2
Forståelse av mobbing som fenomen	Digital mobbing: et fenomen som har fått mye oppmerksomhet i media Mobbing digitalt oppleves vel så krenkende som mobbing offline	- Komplekst fenomen som ikke alene kan forklares ut fra personlighetstrekk - I forskningen: individuelle karakteristika og et uttrykk for sosiale mekanismer og eksklusjonsangst - Digital mobbing: fellestrekk med tradisjonell mobbing, og samtidig et spesielt fenomen
Definisjoner	Stor forvirring rundt definisjon	Fysiske eller sosiale negative handlinger som utføres gjentatte ganger over tid av en person eller flere sammen, og som rettes mot en som ikke kan forsvare seg i den aktuelle situasjonen
Type handlinger	Uthenging på nett, hatgrupper på Facebook, manipulering av bilder og persondata, falske profiler, spredning av ufordelaktige bilder	Direkte mobbing: fysisk og verbal. Slag, spark, dytting, trusler, hån og latterliggjøring. Indirekte: sosial ekskludering i form av utfrysning, utestenging og baksnakking
Ansvar	Skolen og myndigheter	Ansvarsfordelingen er for utydelig Utvalget er opptatt av å styrke og ansvarliggjøre skoleeierne Skoleeierne må sikre at skolene har den nødvendige kompetansen til å oppfylle kravene i opplæringsloven kapittel 9-A Hele samfunnet er ansvarlig
Problemforståelse/perspektiv	Et nytt og alvorlig problem, men må ikke overskygge tradisjonell mobbing	Barnekonvensjonen ser på mobbing som et samfunnsproblem, ikke bare et skoleproblem. Derfor er Norge forpliktet til å jobbe med mobbing ut fra et samfunnsperspektiv Brudd på menneskerettigheter
Tiltak/løsningsforslag	Opplæring i personvern, øke foreldrenes bevissthet rundt deling av bilder, Slettmeg.no, kampanjer	Stor statlig satsing på «Inkluderende skole», endring av opplæringsloven kapittel 9a, styrket håndheving av opplæringsloven, målrettet innsats mot krenkelser, mobbing, trakassering og diskriminering, styrkning av skoleeierskapet, «Et lag rundt eleven» (flere yrkesgrupper i skolen) og ny forskning
Departement	Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet	Kunnskapsdepartementet

Tabell 4: 2019

<i>Analytisk kategori</i>	2019: Meld St. 19	2019: NOU: 23
Forståelse av mobbing som fenomen	Ikke nevnt	En type krenkelse Nulltoleranse for mobbing
Definisjoner	Ingen konkret definisjon. Fokus på konsekvenser	Ingen definisjon. Diskuterer begrepet «krenkelse».
Type handlinger	Ikke nevnt	Indirekte: holdt utenfor og baksnakket. Direkte: fysisk mobbing (bli slått, dyttet og holdt fast)
Ansvar	Mobbeombud. Skole og foreldre.	Kommunen og fylkeskommunen Skolen (også utenfor skoletiden)
Problemforståelse/perspektiv	Helsemessig problem	Juridisk perspektiv Erstatning
Tiltak/løsningsforslag	Mobbeombud, «folkehelse og livsmestring» skal inkluderes som tverrfaglig tema i læreplanverket	Ny opplæringslov. Digital medborgerkompetanse. Mobber kan måtte bytte skole
Departement	Helse- og omsorgsdepartementet	Kunnskapsdepartementet

Vedlegg B: Søkematrise

Søk nr.	Database	Dato	Avgrenset tidsrom	Søkeord/kombinasjon	Antall treff	Antall leste «abstracts»	Antall inkluderte artikler
1	Scopus	19.01.22	2015-2022	“Traditional victim*” AND cyber AND victim* AND adolescent* AND develop* AND outcome	39	8	2
2	Scopus	10.02.22	2015-2022	Cyberbullying AND “traditional bullying” AND develop* AND problem* AND phenomenon AND (adolescent* OR youth) AND measure* AND definition* NOT gender	43	9	3
3	Oria	21.03.22	2015-2022	«Traditional bullying» OG cyberbullying OG definition* OG problem* OG overlap IKKE gender	38	5	2
4	ScienceDirect	22.03.22	2015-2022	Cyberbullying - traditional bullying - youth - develop - overlap - definition - consequence - outcome - not gender	36	5	1

Vedlegg C: Beskrivelse av utvalgte vitenskapelige artikler

Søk nummer:	Referanse	Tittel	Metode	N	Alder	Land	Formål/problemstilling
1	Sjursø I. R., Fandrem, H. & Roland, E. (2016)	«Emotional Problems in Traditional and Cyber Victimization»	Spørreundersøkelse	3046	15-16	Norge	Undersøke hvordan tradisjonell mobbing og digital mobbing relateres til symptomer på generell angst og depresjon. Kjønnforskjeller ble også undersøkt.
1	Brown, C. F., Demaray, M. K., Tennant, J. E. & Jenkins, L. N. (2017)	“Cyber Victimization in High School: Measurement, Overlap with Face-to-Face Victimization, and Associations with Social-Emotional Outcomes”	Spørreundersøkelse	1152	15-18	USA	Undersøker kjønnforskjeller innenfor digital mobbing. Ser på overlapp mellom tradisjonell og digital, i tillegg til forskjeller når det gjelder sosiale og emosjonelle vansker.
2	Skilbred-Fjeld, S., Reme, S. E. & Mossige S. (2020)	«Cyberbullying involvement and mental health problems among late adolescents »	Spørreundersøkelse	4531	18-21	Norge	Undersøker utbredelsen av digital mobbing og utvalgte psykologiske vansker ungdommer som har vært involvert i digital mobbing opplever.
2	Arnarsson, A., Nygren, J., Nyholm, M., Torsheim, T., Augustine, L., Bjereld, Y., Markkanen, I., Schnohr,	«Cyberbullying and traditional bullying among Nordic adolescents and their impact on life satisfaction »	Analyse av spørreundersøkelse	32 210	11, 13 og 15 år	Norge, Sverige, Danmark, Finland, Island og Grønland	Målet med studien er å undersøke utbredelsen av digital mobbing i de seks nordiske landene og undersøke overlapp med tradisjonell mobbing.

	C. W., Rasmussen, M., Nielsen, L. & Bendtsen, P. (2020)						
2	Deschamps , R. & McNutt K. (2016)	“Cyberbulli ng: What’s the problem?”				Canada	Diskuterer utfordringer rundt hvordan man skal definere digital mobbing
3	Olweus, D. & Limber, S. P.	“Some problems with cyberbullyi ng research”	Review artikkel			Norge og USA	Diskuterer problemer rundt definisjon av digital mobbing og hvordan forskning gjennomføres.
3	Wolke, D., Lee, K., Guy, A.	“Cyberbull ying: a storm in a teacup?”	Spørreund ersøkelse	2745	11-16	Storbritan nia	Undersøker om digital mobbing skaper flere mobbeofre. Ser også på om digital mobbing får de samme psykologiske følger som ved tradisjonell mobbing.
4	Waasdorp, T. E. & Bradshaw, C. P. (2015)	“The Overlap Between Cyberbullyi ng and Traditional Bullying”	Spørreund ersøkelse (nettbasert)	28 104	15-18	USA	Undersøker overlapp mellom digital og tradisjonell mobbing.